

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Första kammaren.

Nr 16.

Onsdagen den 2 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 136, med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m. m.; och
nr 146, med förslag till lag om upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen, m. m.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 147, med förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 151, angående anslag till verksamheten vid skyddshemmen m. m.;
nr 152, angående förberedande arbeten för ny kraftstation vid Torpshamar; och
nr 153, angående inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Uppsala.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 155, angående ytterligare statsunderstöd till Skeerödsåns och Fredskogsåns regleringsföretag inom Farstorps och Vankiva socknar av Kristianstads län; samt
nr 157, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet herr *Reuterskiölds* motion, nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 13—17.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av vissa i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1938/39, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om tillsättning av prästerliga tjänster; och

nr 12, i anledning av väckt motion angående jämställande i rättsligt avseende av barn utom äktenskap med barn inom äktenskap.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. viss
ändring i
adoptionss-
lagen.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om adoption.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 102, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Sandén* och *Myrdal* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande sådan ändring av 8 § lagen om adoption, att den icke lade hinder i vägen för att barnfattiga familjer fullständigades genom adoption.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Schlyter*, *Karl Johan Olsson*, *Roos* och *Bergquist*, vilka ansett, att utskottet bort hos riksdagen hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

Herr **Myrdal**: Då min medmotionär, herr Sandén, som framburit motionen, icke är närvarande här i dag, skall jag tillåta mig att något motivera det yrkande, jag kommer att ställa om att motionen bör bifallas.

Vår motion går ju ut på att man skall ta bort den bestämmelse i adoptionslagen, som förhindrar ett par makar att adoptera ett barn, om de själva ha ett eget barn. Det enda motiv, som kan finnas för en sådan lagregel, är naturligtvis den gamla materialistiskt ekonomiska blodsbandsbestämda inställningen till familjen — denna inställning som sträcker fram sin kalla, döda hand litet varstans även i vår moderna familjerättsliga lagstiftning. Vi ha menat, att både föräldrarnas, det egna barnets — för att nu inte tala om det utomäktenskapliga barnets — intressen att här bildas en mera fullständig familj, som makarna önska, är mycket större än det eventuella intresse, som det egna barnet kan ha att någon gång i framtiden få arva, vad föräldrarna eventuellt kunna lämna efter sig. Jag menar överhuvud taget — och jag kan säga det med en viss inre känsla av att veta vad jag säger, eftersom jag på grund av olika förhållanden har varit tvungen att ingående och tråget under de sista åren studera familjfrågorna — att vill man bevara familjen, så får man inte bygga på denna gamla materialistiska inställning, utan då måste man bygga mera på de mänskliga, de själsliga momenten. Då kommer det att gälla att värna om de rent personliga förbindelserna mellan medlemmarna av familjen och göra dessa förbindelser så rika, så fullständiga, så stabila som möjligt.

I detta speciella fall ha vi tillåtit oss att lägga fram ett förslag om lagändring. Denna lagregel är inte utan betydelse för ett större problem, ett utomordentligt stort problem, nämligen den stora frågan, hur vi skola bära oss åt för att kunna skapa verkliga hem åt alla de utomäktenskapliga barnen. Det är uppenbart, att döma av utskottets utlåtande, att utskottsmajoriteten har tagit för lätt på frågan och i alla händelser inte fått syn på detta större perspektiv, som vi ha velat anlägga och som vi i en annan motion, vartill vi i den nu ifrågakvarande hänvisa, mera utförligt ha framlagt. Utskottet vågar tydligen inte hålla på det enda skäl, som kan finnas för denna lagregel, nämligen den gamla materialistiska ekonomiska familjeinställningen, som jag nyss har talat

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)

om, utan avstyrker motionen huvudsakligen därför att det icke har ansetts frågan vara av större aktualitet. Det må vara rätt, om man ser frågan utan att beakta det större socialpolitiska perspektivet. Utskottsmajoriteten behöver ju näppeligen påpeka något så banalt, ge uttryck för en sådan fadäs, som att man inte enbart genom ett sådant lagstadgandes borttagande kan åstadkomma mycket. Det är en självklar sak. Vad vi däremot ha menat, och vad vi vidhålla, det är, att borttagandet av denna regel, som strider mot de nutida familjesociala strävandena, är en av förutsättningarna för lösningen av det större problemet.

Jag vill här tillåta mig att erinra om att något mellan vart femte och vart tionde barn — det växlar ju — som föds här i landet, är fött utom äktenskapet. Vi veta mycket litet om dessa barns öden och deras uppväxtvillkor. Vi kunna emellertid från början utgå ifrån, att de inte äro av sämre arvs massa än vanliga svenska barn. Inga skäl kunna anföras för en sådan uppfattning. När vi ändå se, att de ha en spädbarnsdödlighet, som är halvannan gång större än för de andra barnen, och när vi vidare från vår sociala erfarenhet — vad gäller kriminalitet, prostitution och annan social förkommenhet — se att de utomäktenskapliga barnen ha ett öde, som är så mycket sämre för dem själva och ofta mycket skadligt för samhället, måste vi dra den slutsatsen, att orsaken härtill ligger i de utomäktenskapliga barnens uppväxtvillkor. Det länders det svenska samhället till heder, att man här år efter år har gjort viktiga insatser för att förbättra de utomäktenskapliga barnens ställning. Men det ser ut för mig, som om det i allmänhet, trots de finansiella betänkligheterna, som äro så viktiga och som vi alla tänka på och som man i synnerhet på konservativt håll alltid framhåller, skulle vara lättare och naturligare att ge de utomäktenskapliga barnen och deras mödrar den ekonomiska hjälp, som de behöva, än att göra andra insatser, som äro fullt ut lika viktiga för förbättringen av deras förhållanden. Vad som framför allt brister i de utomäktenskapliga barnens uppväxtvillkor är, att en så stor del av dessa barn inte få, vad alla andra svenska barn få och vad alla barn böra få, nämligen växa upp i en fullständig familj, där de bli mottagna med en verklig föräldraställning. Visserligen äro förhållandena nu långt bättre än vad de voro bara för några decennier sedan, när de utomäktenskapliga barnen auktionerades bort till den minst bjudande tillsammans med svagsinta och andra fattighjon. Det systemet är borta, men den, som känner förhållandena, vet dock, att ännu brister det mycket, innan vi kunna säga, att vi gjort allt, vad vi rimligtvis kunna göra för att skapa verkliga hem åt de utomäktenskapliga barnen. Allt för ofta komma dessa utomäktenskapliga barn, även när de tas emot i familjer, att tas av ekonomiska skäl och inte med den föräldraställning, som är det som utmärker en adoption.

Det råder nu bland de personer, som haft anledning att sätta sig in i denna fråga, oavsett meningsskiljaktigheter i övrigt, en fundamental enighet först och främst därom, att det viktigaste och det närmaste är att efterse, om man kan ge den utomäktenskapliga modern möjlighet, rimlig möjlighet att själv få behålla sitt barn och tillsammans med barnet, som hon under särskilt svåra förhållanden fått frambära, bilda en familj — låt vara en ofullständig familj. De reformer, som behövas för att i högre grad förverkliga detta högsta syftemål, äro inte minst reformer i fråga om bostadsförhållandena. Vi måste skaffa oss flera sådana stiftelser som t. ex. den Ehnska här i Stockholm, där den utomäktenskapliga modern kan ha möjlighet att få dagsvård åt sitt barn under den tid, hon arbetar för sin och barnets försörjning. Om denna sak är man enig, säger jag, men man är också enig på sakkunnigt håll om att det finns knappast stor möjlighet att på den vägen skapa hemförhållanden för

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)
det stora flertalet av utomäktenskapliga barn. Dess värre äro vi här i det läget, att de flesta utomäktenskapliga barnen måste komma att leva fram en barndom icke tillsammans med modern utan någon annanstans. Då råder det emellertid fortfarande enighet, att när det gäller att placera de utomäktenskapliga barnen, så är önskemålet att för varje utomäktenskapligt barn finna ett verkligt hem, där makarna äro beredda att ta emot barnet så som sitt eget och där de ekonomiska skälen spela en mindre framträdande roll.

När vi nu samtidigt ta hänsyn till att en stor del av alla äktenskap äro sterila — en tiondel eller mer av alla äktenskap äro sterila utan barn och åtskilliga ytterligare procent sterila efter ett eller två barn — då är det uppenbart för den, som har en positiv inställning i denna fråga, att vad man har att göra är att sammankoppla de sterila makarnas intresse att få en fullständig familj genom utomäktenskapliga barns upptagande såsom egna med de äktenskapliga barnens och samhällets intresse, att de utomäktenskapliga barnen få ett verkligt hem.

Vi veta naturligtvis och behöva därom icke underrättas av utskottsmajoriteten, att en sådan förändring i de utomäktenskapliga barnens förhållanden inte kan åstadkommas helt enkelt genom att man tar bort den här ifrågavarande lagbestämmelsen, som strider emot detta önskemål i ett väsentligt hänseende. Vill man nå en sådan förändring, kan man endast nå den genom en rörelse inom folket. Och samhället har förvisso här den viktiga uppgiften att genom uppfostran och upplysning verka för att en sådan rörelse kommer till stånd och stödes. Dessa tankar, som här uttalas och som ha uttalats av de båda motionärerna, äro icke utopiska och verklighetsfrämmande. Jag har för min del med egna ögon sett hur man i den nya världen — i vissa distrikt av Förenta staterna och Kanada — där man ju allmänt i många hänseenden nått längre i familjepolitik än hos oss, hur man där helt enkelt har kunnat avskaffa barnhemmen och utackorderingen av barn och hur man har kunnat finna verkliga föräldrahem åt alla de utomäktenskapliga barnen. Det måste för mig stå såsom idealen även för den framtida lösningen av problemet i Sverige, att vi skola kunna nå ett sådant läge. Och jag menar, att det är ingalunda helt oviktigt såsom en förutsättning för denna rörelse, för denna uppfostran och upplysning, att detta gamla, döda, oriktiga stadgande tas bort.

Utskottsmajoriteten framhåller visserligen att här har icke kommit några allmänna klagomål. Det är i och för sig inte så underligt. De utomäktenskapliga barnen höra tillsammans med de prostituerade och brottslingarna och en hel del andra verkligt eftersatta grupper i samhället till dem, som inte äro så bra och fullständigt organiserade som bönder, tjänstemän och folkskollärare. Det är inte så underligt även från en annan synpunkt, vad gäller makarna. När icke de sterila makarna i större utsträckning ha fått detta klart för sig, att man kan fullständiga och att man i eget och samhällets intresse *bör* fullständiga sin familj genom upptagande av fosterbarn och att man då inte skall ta ett barn utan *två* barn, så är det inte så underligt, att de inte heller komma och klaga. Det kan väl näppeligen i denna upplysta församling råda mer än en mening om riktigheten av den allmänna inställningen till de utomäktenskapliga barnens olösta familjeproblem, som jag här givit uttryck åt och som vi i motionen givit uttryck åt och som föranlett vårt yrkande.

Herr talman! Jag vill tillåta mig göra ännu ett påpekande. Jag tillhör liksom min medmotionär och åtskilliga andra dem, vilkas uppgift i svensk socialpolitik har varit att påyrka och genom utredningar förbereda stora samhällseliga reformer, som kosta mycket pengar och som av oss alla måste mötas med en viss betänksamhet med hänsyn till de finansiella konsekvenserna. Jag

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)

vill gärna ha sagt, att det varit oss en stor tillfredsställelse att se, hur redobogget statsmakterna i stort sett ha gått in för att i möjligaste mån förverkliga dessa stora ekonomiska och sociala reformer. Ibland har emellertid mot oss den invändningen rests, att vi ha försummat upplysningssidan, att vi inte haft tillräcklig blick för hur mycket uppfostran och upplysning betyda och hur mycket, som i det hänseendet återstår att göra. Denna invändning har varit felaktig. Ingen har haft dessa saker klarare för sig än vi.

Jag vill nu vädja till kammaren och framhålla, att denna lilla reform, som här påyrkas — liksom överhuvud taget hela den stora förändring av de utomäktenskapliga barnens ställning, som man skulle nå, om man genom upplysning och uppfostran kunde få de sterila makarna att i högre grad adoptera utomäktenskapliga barn — är just en sådan reform, som litar till upplysning och uppfostran och som inte ställer några krav på statens budget. Jag håller med dem, som i dessa frågor tala om uppfostran och upplysning, till och med så långt, att jag säger, att detta slag av förändringar äro väsentligare och betydelsefullare för de utomäktenskapliga barnens öde, än allt vad vi kunna göra på statsbudgeten.

Jag vill, herr talman, därför tillåta mig att yrka, att kammaren måtte följa de fyra reservanterna inom utskottet, varibland ju även återfinnas utskottets högt ärade ordförande och dess vice ordförande, och således bifalla motionen.

I herr Myrdals yttrande instämde herrar *Lindhagen, Västberg, Nils Andersson, Fredrik Ström, Hagman, Heüman, Alfred Andersson, Carl Ericsson, Leander, Anderberg, Dahlström* och *Theodor Nilsson*.

Herr Roos: Herr talman! Som reservant har jag instämt med motionärerna om en utredning rörande ändring av 8 § lagen om adoption. Förutom de skäl, som äro angivna i motionen för en revidering av denna paragraf i lagen om adoption, finnas även andra skäl, som ur mera allmänna synpunkter göra en ändring av paragrafen påkallad.

Enligt lagbestämmelsens ordalydelse, sista punkten, skall adoptionssökande, som har bröstarvinge, vägras adoption, där ej synnerliga skäl föreligga. Genom denna bestämmelse kommer ifrågavarande adoptionssökande i en särklass. Om den icke omöjliggör för honom att få adoption beviljad, så gör den honom dock obenägen att söka sådan, då honom åligger ganska stor bevisbörd enligt paragrafens ordalydelse och de omständigheter, han vill framdraga, ofta äro av intim natur. Huvudmotivet till denna lagbestämmelse skulle enligt lagberedningen vara, att adoptionen bleve ett intrång i legitima avkomlingars rätt och i deras ställning. Jag tror, att detta huvudargument åsyftar det ideella familjebandet mellan barnet och föräldrarna, vilket lagberedningen förmenar skulle äventyras, om en främmande individ införes i familjen. Där emot tror jag ej som herr Myrdal, att ekonomiska synpunkter och omtanken om de legitima barnens arvsrätt efter föräldrarna ligga som grund för lagen. Genom lagstiftningen har ju denna eventuella arvsrätt redan väsentligt inskränkts. Föräldrar kunna ju bortge i livstiden och kunna testamentera bort intill barnets laglott. Det synes mig emellertid som om dessa familjeintressen, dessa ideella intressen, som man vill skydda, vore tillräckligt tillgodosedda genom den allmänna prövning, som domstolen skall företaga. Domstolen skall pröva vid varje adoptionsfall, om adoptionen är lämplig. Dessutom må inte tillstånd ges med mindre adoptionen finnes lända till gagn för barnet samt sökanden uppfostrat barnet eller vill uppfostra det eller eljest särskild anledning är till adoptionen. Dessa bestämmelser böra enligt min mening vara till fyllest även i detta fall. Det synes mig, att man hellre borde uppmuntra

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)

denna art av adoption än söka förhindra densamma. Äkta makar, som ha bröstarvingar, besitta ju erfarenhet och vana vid barnuppfostran, och de kunna bedöma de ekonomiska konsekvenserna vid en adoption på ett helt annat sätt än andra. Dessutom får man väl förutsätta, att sådana adoptionssökande föräldrar med äkta barn pröva saken mycket noga, innan de framkomma med sin ansökan och att de ha all anledning att inte handla mot äkta barns intressen.

Vad jag nu sagt innebär icke något förringande av de skäl, som motionärerna framlagt. Det behjärtansvärda syftemål, som de vilja ha fram, bildar enligt min mening ett ytterligare argument för bifall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Johanson, Karl Emil: Herr talman! Herr Myrdal har i debatten givit denna fråga en annan uppläggning än vad det var fråga om inom utskottet. Han har gjort frågan till en fråga om tillvaratagande av de utomäktenskapliga barnens intressen, men såvitt jag har kunnat utläsa motionens mening och kläm liksom även på det sätt, utskottet behandlat frågan, var det inte huvudfrågan, utan det var i stället bestämmelsen i gällande lag, att adoption ej utan särskilda skäl skall medges, där det finns lagliga bröstarvingar. Frågan gällde således i första hand endast detta, och motivet var, såvitt jag också kunnat läsa rätt, att man vill undanröja de olägenheter, som följa av ensamuppfostran i barnfattiga äktenskap, eller med andra ord, att adoption skall medges för att det skulle gå lättare att uppfostra det egna barnet, om det fanns ett adopterat barn vid sidan av detsamma. Ur den synpunkten har utskottet i huvudsak behandlat denna motion.

Såsom framgår av utskottets betänkande, tillstyrkte lagberedningen i sitt yttrande över förslaget till nu gällande lag om adoption — som också här framhållits — att adoption skall förvägras i de fall, då adoptanten har egna legitima barn, och det motiverades med, att denna adoption skulle så att säga vara ett ingrepp i de lagliga barnens förhållanden. Nu vill man göra detta till en enbart ekonomisk fråga. Jag tror inte, att det är enbart en ekonomisk fråga. Det gäller också någonting, som heter föräldrars kärlek till sina barn, och det kan bli något, som heter konkurrens mellan det egna barnet och det adopterade barnet även i andra avseenden. Det ligger nära till hands, att det egna barnet i framtiden anser, att det adopterade barnet, som tillkommit, är en onödig konkurrent.

Det kan också medföra bitterhet såväl mot föräldrarna som mot det adopterade barnet, och detta är ju ändå något, som man vill förhindra, försåvitt man vill hålla på familjelivets helgd.

Den första bestämmelsen i adoptionslagen är också den, att adoptionen skall vara till gagn för barnet. Erfarenheten har nog visat, att fosterbarnen, i hem där det finnes egna barn i samma ålder, många gånger äro i en beklaglig ställning. Det är ett gammalt ordspråk, som säger, att blodet är tjockare än vatten eller med andra ord, att kärleken till det egna barnet är större än vad den kan vara till andra barn, och det är kanske också lyckligt, att så är förhållandet. Även om föräldrar, då de taga ett fosterbarn, äro övertygade om att de kunna behandla alla barnen lika, så ligger det dock nära till hands, att man kommer att överskatta det egna barnets förtjänster och kanske underskatta dess svagheter, under det att man underskattar fosterbarnets förtjänster och kanske överskattar dess svagheter. Många fosterbarn ha också beretts oerhörda lidanden därigenom, att de kommit att sakna den kärlek, som kanske i övermått slösas på de egna barnen.

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)

Nu har visserligen här framhållits och kanske med rätta, att när man går så långt, att man adopterar ett barn, så ha dessa föräldrar en annan inställning. Jag tror visst, att de ha de allra bästa föresatser och den allra bästa tro på att det skall lyckas dem att vara opartiska, men om det kommer att visa sig, att detta adopterade barn kanske har en del mindre goda anlag och egenskaper än vad de ha beräknat, blir det nog en påfrestning, huruvida den överseende kärleken skall kunna räcka till för detta barn på samma sätt som för det egna barnet.

Vad sedan angår själva motivet, som dock är huvudmotivet i motionen, när det gäller denna fråga, nämligen att man genom antagande av adoptivbarn skulle komma ifrån nackdelen av ensamuppfostran i barnfattiga hem, så vill jag säga, att svårigheterna voro större förr i tiden, då barnet under hela uppväxttiden kanske enbart vistades i föräldrahemmet och inte kunde ta så mycket intryck utifrån. Under vår tid däremot med dess skolgång, kamrat-, idrotts- och friluftsliv och mycket annat, som kan inverka, avnötas rätt hastigt de kantigheter, som möjligen uppstått under barnaåren, då barnet varit ensamt i hemmet. Jag tror således inte, att detta skäl är så stort, att man fördenskull skall behöva gå in för en lagändring.

Slutligen vill jag blott tillägga, att flera av första lagutskottets medlemmar på grund av sina allmänna befattningar ha mycket stora erfarenheter och rika insikter om sådana förhållanden inom familjelivet som barnuppfostran och barnavård. Jag vill erinra att alla dessa, som så att säga på grund av sin tjänsteställning känna till förhållandena, äro med på ett avstyrkande av motionen och förklarar sig icke kunna finna, att tillräckliga skäl förefinnas för att ett initiativ från riksdagens sida i denna fråga skall kunna anses påkallat. Detta synes mig böra tillmätas större värde än motionärernas och reservanternas något teoretiska och juridiska inställning, och detta i all synnerhet som adoption redan nu kan medges, även då bröstarvingar finnas, då särskilda skäl därtill äro för handen. En förständig tillämpning av nu gällande bestämmelse, tror jag, ger tillräckligt resultat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Egnell*.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Den förste talaren i dagens debatt sade att han hade den erfarenheten att de, som satt sig in i de förhållanden, vilka här äro föremål för övervägande, vore övertygade om att vissa ändringar borde ske. Jag vågar nu åberopa också min erfarenhet, trots att min partivän den siste ärade talaren ansåg, att de, som bestämde lagen, därvid utgingo från enbart teoretiska och juridiska synpunkter. Men jag vill framhålla att de synpunkter, som jag på grund av min erfarenhet har, motsäga denna uppfattning och går i motionens syfte.

Det är dels i min egenskap av ordförande i en domstol, som så gott som varje vecka har att handlägga adoptionsärenden, och dels i min egenskap — på grund av ämbetsställning — av ordförande i en stor barnhusinrättning, som utackorderar fosterbarn på landsbygden, som jag lyser den meningen, att det vore lyckligt, om ett bifall till motionen skulle bli kammarens beslut. Jag förutsätter att jag härvidlag har rättighet att deklarerar, att jag fullkomligt tar avstånd från den motion, som var före i det föregående betänkandet på föredragningslistan, nämligen motionen angående jämställande i rättsligt avseende av barn utom äktenskap med barn inom äktenskap. Och att jag anser att det är ett lämpligt tillfälle, om man i ett fall som detta, då man verkligen finner sig

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)
kunna biträda ett yrkande, som kommer från befolkningskommissionen och dess intressesfär, dock kan visa att man kan taga var sak för sig och tillmötesgå önskemål i vissa fall, även om man kanske i många andra fall måste ta avstånd från förslag, som härröra från samma håll.

Jag sade nyss, att jag var ordförande i en barnhusdirektion, och jag vill då nämna, att vi i den direktionen redan för tio eller femton år sedan utfärdade en cirkulärskrivelse till fosterföräldrar, som hade våra skyddslingar hos sig och av vilka åtskilliga hade egna barn, och påpekade för dem de fördelar, som skulle kunna vara förbundna med att låta en adoption äga rum, vid vilken adoption vår barnhusinrättning skulle vara till hands med råd och upplysningar. Vi voro nämligen ganska förvissade om att därest föräldrarna skulle komma till en advokat, som när han slog upp adoptionslagen skulle finna, att barn icke får adopteras i det fall, där adoptanten redan har barn, utan »synnerligen vägande omständigheter», så skulle denne advokat helt naturligt kunna förklara, att det icke förelåg några synnerligen vägande skäl förutom de allmänna, och att då i många fall en adoptionsfråga aldrig skulle komma fram till en domstol, som dock på bästa sätt vill tillgodose alla de synpunkter, som man anser vara de bestämmande vid adoptions beviljande. Ty jag vill betona att jag är alldeles förvissad om att de flesta domstolar, när en adoptionsfråga kommer före, se på de synnerligen viktiga omständigheter, som skola vara förhanden vid en adoption, i mycken liten utsträckning från teoretiska och juridiska synpunkter, utan att de tvärtom försöka att noga överväga även de synpunkter, som anföras i motionen. Vi ha förstått inom den domstol, där jag har verkat, att när det kommer en fader och en moder, som har ett eller tilläventyrs flera barn, och begära adoption, så är det de — föräldrarna — som i främsta rummet skola tillvarataga de egna barnens intressen och se till att någon orättfärdighet icke begås. Jag vet också att till beaktande komma de skyddsbestämmelser, som finnas i lagen angående arv med avseende på adoption, då det nämligen står skrivet i lagen, att tillgodoseendet av den adopterades intressen icke får gå så långt, att det sker på bekostnad av de egna barnens laglott.

Jag anser alltså i huvudsak, att en utvidgning av lagen icke hade behövts, om man hade kunnat vara förvissad om att samma anda varit rådande inom alla domstolar som inom dem, där adoptionsförfarande ofta förekommer och där till noggrant övervägande komma även de synpunkter, som stå i överensstämmelse med vad motionärerna här anført. Men det kan ju dock förhålla sig så, att en hel del domstolar, som icke så ofta ha frågor om adoptionsförfarande uppe till avgörande, icke anlägga de vidare synpunkter på denna sak, som synas vara nyttiga och nödvändiga.

Här ha redan förut anförts de fördelar, som kunna vinnas både för de barn, som förut finnas i familjen, genom en ökning av syskonskaran, och för de barn, som skola komma in i syskonskaran, liksom även för föräldrarna själva. Och man har i många fall kunnat konstatera det ganska egendomliga förhållandet, att föräldrar, som ha ett barn, men där det sedermera dröjt länge innan det andra kommit, sedan de väl tagit ett adoptivbarn kunnat se sin barnaskara ökas. Det har kanske haft sin orsak i det nytillkomna barnets lugnande inverkan och genom att i familjen kommit in en annan anda, som utvecklat familjelivet i en rätt riktning.

Jag har, herr talman, icke något ytterligare att tillägga. De erfarenheter, jag har haft, göra att jag vill underlätta bedömandet för de domstolar, som måhända icke så fritt anse sig kunna tillämpa de mindre teoretiskt-juridiska grundsatser, som inom de större domstolarna äro tillämpade, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)

Herr **Myrdal**: Herr talman! Jag skall endast be att få en kort replik till det intresseväckande anförande, som utskottets representant herr Johanson nyss hade. Han meddelade nämligen, om jag förstod honom rätt, att majoriteten i utskottet vid frågans behandling, icke tagit hänsyn till de synpunkter, som framkomma när man ser frågan ur de utomäktenskapliga barnens synpunkt. Det kan ju på sätt och vis för mig göra det förklarligt, att majoriteten kommit att intaga den egendomliga ställning som den gjort. Fullt förklarligt synes mig emellertid saken icke vara, eftersom vi motionärer först och främst i vår nu förevarande motion hänvisat till en annan motion, nr 125, där dessa synpunkter äro rätt vidlyftigt utvecklade, och eftersom vidare utskottet självt vid redogörelsen för motionen nr 102, beträffande de skäl, som motionärerna anfört, hänvisat till en annan av samma motionärer väckt motion, d. v. s. just nr 125 om utredning rörande beredande av bättre skydd och vård åt utomäktenskapliga barn och deras mödrar.

I allt fall är påpekandet för oss, som här vilja ha en ändring till stånd, synnerligen värdefullt, då det ju närmast tyder på att utskottsmajoriteten, eller en del av utskottsmajoriteten åtminstone, om den hade lagt den vidare synpunkt på frågan, som den dock själv refererar till, skulle ha kommit till en annan ståndpunkt. Det är alltså en anledning för kammaren, enligt mitt förmenande, att inte ta majoritetens omdöme i denna fråga så allvarligt, eftersom majoritetens egen talesman nyss talat om att majoriteten icke beaktat ett av de viktigaste av de skäl, som motionärerna anfört och som utskottet självt faktiskt hänvisat till.

Medan jag har ordet, skall jag tillåta mig att i största korthet framhålla, att det av herr Johanson framförda skälet att man skulle göra det ensamma egna barnet något gott genom att skydda det från föräldrarnas vilja att eventuellt adoptera ett syskon, det skälet kan jag för min del inte godkänna. Jag vågar påstå att alla, som sysslat med familje- och uppfostringsproblem, enhälligt kommit till den ståndpunkten, som även är vetenskapligt underbyggd i den moderna pedagogiken och psykologien, att det är skadligt att vara ensam, när man växer upp, och att det är lyckligt och nyttigt att ha syskon. Om det är fostersyskon eller inte spelar icke så stor roll — vi skola akta oss för att överdriva blodsmystiken i detta sammanhang.

Herr Johanson gjorde vidare gällande, att synpunkten att det skulle föreligga uppfostringssvårigheter beträffande det ensamma barnet kanske var viktigare förr än nu. Detta är inte riktigt. Det förhåller sig tvärtom på det viset, att det är i de moderna industrialiserade samhällsförhållandena, då familjerna i större utsträckning bo i städer i små lägenheter, som det ensamma barnets uppfostran har blivit till ett verkligt problem. Jag vet att alla barnläkare och uppfostrare hålla med mig i denna sak. Det var helt annorlunda förr och på landet. Om det då fanns ett ensam barn i en familj, hade det både bättre kontakt med naturen och bättre tillgång till jämnåriga lekkamrater.

Herr **Undén**: Herr talman! Utskottet har lagt sin motivering huvudsakligen på den grunden, såvitt jag förstår, att motionärerna icke tillräckligt styrkt sitt yrkande om en utredning angående ändring av adoptionslagen. Utskottet har knappast velat taga ståndpunkt emot deras förslag, men i enlighet med en ganska utbredd vana inom riksdagen har utskottets majoritet icke velat engagera sig endast efter en mera teoretisk motivering efter abstrakta principer, utan det har hänvisat till att konkreta skäl icke ha andragits. Det kan ligga någonting i denna ståndpunkt, och jag tror också att motionärerna själva kanske något överskattat den eventuella effekten av en lagstiftning sådan som den ifrågasatta.

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)

Men man bör också lägga märke till att lagberedningens motiv för de nuvarande bestämmelserna vila på ett synnerligen abstrakt övervägande. Lagberedningen stod den gången inför ett alldeles nytt rättsinstitut. Det låg nära till hands att man tog mycken hänsyn till vad som gällde i andra länder, och man åberopar ju också att det i åtskilliga länders lagar finns bestämmelser av den art, som sedan infördes i den svenska lagen. Man kan dock fråga sig, om det inte är någonting ganska egendomligt och opåkallat av lagberedningen att anse, att lagstiftningen borde taga ett sådant förmynderskap över de enskilda föräldrar, som själva ansågo sig med fördel kunna adoptera ett barn och önskade detta, att det skulle förbjudas i lagen. Det är ett förmynderskap över de enskilda, som är ganska osedvanligt på dessa områden.

En förklaring till lagberedningens försiktighet den gången var emellertid utan tvivel, att med adoptionsinstitutet ibland följer vissa missbruk. Den mest väsentliga risken för missbruk har ju ansetts vara, att adoptanten tar emot adoptionsbarn mot ersättning, att alltså föräldrar eller enskilda personer åtaga sig att adoptera ett barn mot en engångssumma i kontant vederlag, och att de alltså icke ha ett spår av verkligt personligt intresse för adoptionsbarnet. Men denna risk för ett missbruk har man i den svenska lagen mycket noggrant sökt förebygga, och det har skett genom en särskild lagstiftning långt efter det lagen kommit till, då man nämligen skärpte bestämmelserna om prövning från domstolens sida på det sättet, att utredningen skulle särskilt inriktas på att det icke låg bakom ett dylikt avtal om ersättning.

Kan man alltså anse sig ha i det stora hela eliminerat risken för ett sådant missbruk av adoptionsinstitutet, då alltså personer begära att få adoptera barn utan att ha ett verkligt personligt intresse av att ha adoptivbarn, så kan jag inte längre förstå att man behöver upprätthålla denna snäva begränsning i lagen. För min del har jag ibland fått mottaga rådfrågningar från barnavårdsbyrån i Uppsala rörande dylika fall. Jag har alltid ansett att det varit oriktigt, att domstolen skulle vara förhindrad att utan synnerliga skäl medgiva adoption i fall, då förut barn finnas, då detta var ett påtagligt intresse från adoptantens sida. Jag låter alltså min ståndpunkt bestämmas icke endast av de mera allmänna betraktelsesätt, som motionärerna anför, utan jag känner konkreta fall då önskemål framförts, men det ansetts uteslutet att få till stånd en adoption, och fall, då adoption medgivits, som det visat sig med synnerligen lyckligt resultat.

Om motionärernas yrkande om utredning vinner bifall, tar jag för givet, att Kungl. Maj:t kommer att infordra yttranden från de olika barnavårdsbyråerna och barnavårdsnämnderna, och jag är för min del ganska övertygad om att det kommer att bli en tämligen allmän anslutning till en lagändring på denna punkt. Jag står alltså för min del på samma ståndpunkt som motionärerna, och då motionen går ut på en hemställan om utredning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

I detta anförande instämde herr *Olsson, Oscar*.

Herr Ekströmer: Herr talman! Jag vill endast i korthet deklarerera, att jag kommer att rösta för reservationen. Huruvida denna fråga, som herr Myrdal förklarade, endast är ett led i något av hans fantasifulle större problemkomplex eller icke, det lämnar jag därhän. Jag tycker att frågan är så pass enkel och naturlig, att den kan avgöras fristående utan några komplex. Jag skall icke upprepa de skäl, som här redan äro anförda, utan bara deklarerera, att jag tycker att motionärernas tanke är sund och förnuftig, och att jag till fullo ansluter mig till densamma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

'Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)

Herr Linder: Herr talman! Jag har fått det intrycket av den förda diskussionen, att åtminstone herr Myrdal i sitt första anförande överdrev rätt betydligt. Med avseende på vad som i övrigt yttrats skulle jag särskilt vilja ansluta mig till de synpunkter, som framförts av herr Roos liksom också av herr Björkman.

Jag tror nu inte, att denna fråga har så särdeles stor betydelse. Den fråga, det verkligen gäller, har ställts såsom kyrkan mitt i byn av den talare, som förde utskottets talan; det är nämligen frågan om adoption av barn i familjer, där det *redan finns* ett eller flera barn. I regel är det nog så att i de familjer, där det finns sådana barn, har man tillräckligt med dem, man har. Men i alla händelser finns det fall, som kunna komma upp till behandling, där det gäller att i en familj med flera barn upptaga ytterligare ett, och jag har i min verksamhet som ordförande på den avdelning inom rådhusrätten, som handlägger dylika mål, verkligen haft flera sådana fall. Vi ha emellertid aldrig känt oss på något sätt slaviskt bundna av lagens uttryck om *synnerliga skäl*, utan ha sett mänskligt på saken, och vi ha alltid — jag stryker under ordet alltid — funnit sådana skäl föreligga, som talat för bifall till yrkanden om att få adoption till stånd. — Om det emellertid händelsevis skulle vara på det sättet, att en eller flera domstolar skulle känna sig hårt bundna av uttrycket *synnerliga skäl*, tror jag att det finns anledning att mjuka upp lagstiftningen en smula, så att man inte på något sätt behöver bli klavbunden. Erfarenheten för min räkning vållar mig alltså inga hinder att rösta för bifall till reservationen.

Jag har dock också den uppfattningen, att det vid avlåtandet av en skrivelse till regeringen i detta syfte finns flera punkter i adoptivlagen, som äro förtjänta att närmare studeras. Jag skulle till protokollet vilja uttala såsom ett önskemål, att utredningen icke blott inskränker sig till en översyn av här ifrågakommande punkt, utan jämväl av lagen i övrigt.

Jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Jag har redan instämt med motionären men nödgas tillägga något om min egen ståndpunkt.

I mitt sinne tog jag genast avstånd från motionärens framställning om att de gällande bestämmelserna skulle grunda sig på några gamla materialistiska uppfattningar. Så är *icke alls* förhållandet, herr talman. Nej, de grunda sig på blodsbandet, dess oerhörda kraft och suveränitet genom tiderna från begynnelsen, det på vilket äktenskapet och förhållandet mellan föräldrar och barn är uppbyggt — raka motsatsen således till några materiella förhållanden och motionärens hypotes därom.

Jag vill ha detta utsagt, så att jag inte kan anses ha instämt i dessa tillfälliga moderna socialpolitiska uppfattningar som se allt företrädesvis socialt, d. v. s. kollektivt och ekonomiskt, med förbiseende för mycket såsom mig synes av individens orubbliga grundlagar och anden, som ensamt gör levande. Ur denna hängivenhet främst för kollektivismen framgår även kravet, att det skall födas så mycket barn som möjligt — en »kaninisering» av barnalstringen även inom familjerna, varigenom i alla fall också åstadkommes så mycket olyckor i världen. *Ökad* äktenskapsfrekvens och en måttfull ransonering av barnantalet står väl som en nödvändighet för detta lilla klot med begränsade utrymmen och inga möjligheter för utvandring till någon annan planet.

Jag har i alla fall funnit de skäl överväga, som tala för bifall till motionen. Såsom herr Linder nyss sade, kommer dock en ändring uppenbarligen icke att få så stor betydelse, ty det är i få fall, som adoptivbarn bli upptagna i familjer, där barn redan finnas, därför att blodsbandet utesluter tanken på

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)
 någonting sådant. Ja även i sterila äktenskap är det väl av samma skäl. Där det sker, kommer det alltid att ske på grund av att synnerliga omständigheter föreligga. Och de fall, där sådana skäl icke föreligga, men föräldrarna ändå vilja upptaga adoptivbarn, de komma icke att slå i spann på något sätt för uppehållandet av familjebildningen eller för de oäkta barnen vara av någon avsevärd betydelse. Men det är i alla fall bra att det blir klara bestämmelser och att man icke på något orättfärdigt sätt kan få rida på uttrycket synnerliga omständigheter. Vi måste förstå, att när föräldrarna önska det, så föreligga redan däri synnerliga omständigheter, ty de ha själva hela ansvaret för vad som sker.

Det finns en olägenhet i detta sammanhang, herr talman, som bör påpekas. Fattiga mödrar till oäkta barn nödgas ofta önska sig — man ser dem till och med ibland annonsera om saken — att någon vill taga deras barn som fosterbarn. De göra det på grund av sin fattigdom. Men då bruka fosterföräldrarna vanligen göra det förbehållet, att barnet aldrig får besöka sin mor. Det är ju klart att detta vållar ett oändligt lidande för modern. Det uppstår också konflikter i framtiden, då barnet får veta att det inte växt upp hos »riktiga» föräldrar. Jag vet från min domareverksamhet och från livet i övrigt, att detta adopterade barn då längtar efter att få upptäcka och träffa åtminstone sin moder — fadern bryr det sig inte så mycket om, och det kan man ju förstå. Livet är icke främmande för sådana tragedier.

Enligt min mening är det alltså riktigare att man i lagen icke har några bestämmelser om »synnerliga omständigheter», ty när en adoption önskas, föreligger det gemenligen synnerliga omständigheter, och det kan ju tänkas, att vissa domstolar ändå söka göra en obefogad affär av uttrycket »synnerliga omständigheter».

Herr Sandström: Herr talman! I den domstol, där jag tjänstgör, har ett flertal ansökningar om adoption förekommit, där föräldrarna haft bröstsvingar. I alla dessa fall har domstolen, efter det att utredning i vanlig ordning förebragts, bifallit dessa ansökningar om adoption, ty domstolen har vid avgörandet anlagt mindre formella än praktiska, humanitära synpunkter. Jag har all anledning antaga, att samma inställning gör sig gällande hos landets övriga domstolar, åtminstone hos flertalet av dem, och därför anser jag även att saken faktiskt icke är sådant, att en utredning i motionens syfte är av behovet påkallad.

Jag ber därför för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Schlyter: Herr talman! Då jag yrkar bifall till motionen, vill jag samtidigt ha sagt, att jag tror, att den kanske hade fått röna ett annat mottagande i första lagutskottet, ifall den hade blivit upplagd på det sätt, som motionärerna gjort det här i kammaren.

Det förhåller sig faktiskt så, som talesmannen för utskottet anförde, att vi ha uppfattat motionens huvudsyfte efter innehållet i densamma, d. v. s. såsom det står i utskottsutlåtandet: »att undanröja nackdelarna av ensamuppföstran i barnfattiga äktenskap». Vi kände oss i första lagutskottet en liten smula konfunderade inför uppgiften att bedöma dylika uppfostringsfrågor. Vi ansågo oss inte sakkunniga på området, och jag hade för min del gärna sett, att man hade kunnat remittera motionen till myndigheter, som hade erfarenhet och omdöme i uppfostringsfrågor, men den tanken vann inte något gehör. Sedan motionären nu tryckt på vad som återfinnes i en annan av honom väckt motion, som han åberopade, nämligen det intresse som förefinns för att hem-

Ang. viss ändring i adoptionlagen. (Forts.)

lösa barn komma att upptagas som egna barn och därigenom få verkliga hem, har frågan i kammaren kommit i ett något annat läge. Därför hoppas jag, att kammaren skall bifalla det yrkande, som här framställts, om bifall till motionen. Inom utskottet tänkte vi oss, att denna utredningsuppgift skulle ligga inom befolkningskommissionens uppdrag, men vi ha förgäves studerat befolkningskommissionens betänkande för att finna något uttalande därom. När utskottet i sin motivering säger, att några allmänna klagomål inte framkommit, syftade utskottet säkerligen inte på att de utomäktenskapliga barnen, såsom motionären nyss anförde, skulle ha organiserat sig och framfört några klagomål, utan på att befolkningskommissionen, som ju har att behandla dessa stora spörsmål, icke inregistrerat några dylika anmärkningar mot den gällande lagstiftningen.

Då herr Linder säger, att det kanske inte är så nödvändigt med någon lagändring, därför att de domstolar, som ha erfarenhet av detta, tolka »synnerliga skäl» mycket liberalt, så var verkligen utskottet inne på tanken att i sitt utlåtande skriva något om att domstolarna tolka lagen på ett annat sätt, än vad lagens ordalydelse och motiv ge vid handen. Vi tyckte emellertid, att det var litet farligt att från första lagutskottets sida ge ett stöd åt dylika på fri hand gjorda jämkningar i lagen, så vi ströko denna passus. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på att det är ju inte bara domstolarna, som tolka lagen, utan lagen tolkas av de lekmän, som läsa lagen, och av de advokater, som ge råd åt de klienter, som söka dem. Därför kan det hända, att många fall inte komma till domstolarna, därför att parterna själva eller deras rådgivare ha sagt sig, att det går inte enligt lagens ordalydelse att begära adoption i ett fall då makarna redan ha ett eller flera egna barn.

På dessa skäl, herr talman, vill jag, fastän frågan redan har fallit i andra kammaren, vidhålla yrkandet om bifall till motionen.

Herr Wagnsson: Herr talman! Då jag tillhör utskottsmajoriteten skall jag med anledning av den diskussion, som här förts, be att få säga ett par ord.

Jag vill då utan vidare vitsorda, att vi inom utskottet hade stora sympatier för det förslag, som här framförts, om vissa lättnader i fråga om adoptionsbestämmelserna. Det, som emellertid bestämde utskottet för att gå på avslagslinjen, var närmast — jag nödgas säga det till min vän herr Myrdal — det nonchalanta sätt, på vilket motionärerna motiverat sitt yrkande. Jag har roat mig med att plocka fram motionen. Det är ungefär en trycksida, på vilken finns ett citat från befolkningskommissionens betänkande och ett citat ur ett tidningsuttalande av Ruth Stjernstedt, och därefter ha motionärerna ur egen fatabur tillagt summa sex rader. Då dessa sex rader dessutom till sitt innehåll äro ganska tvivelaktiga, tyckte jag, att det var bäst, i överensstämmelse med gammal praxis i riksdagen, om man avslag motionen. Det är också tydligen en uppfattning, som andra kammaren med mycket stor majoritet anslutit sig till, då den nyss bifallit utskottets hemställan.

Under förhoppning att, när frågan nu genom andra kammarens beslut fallit, herr Myrdal och hans medmotionär ett annat år litet utförligare och bättre motivera sitt yrkande och då återkomma med ett för dem lyckligare resultat, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. viss ändring i adoptionslagen. (Forts.)

Herr *Myrdal* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 160, angående förstärkning av det under sjunde huvudtiteln uppförda anslaget till allmänna civilförvaltningens löntenämnd;

nr 162, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 17 mom. 6 och § 27 mom. 1 B värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443);

nr 163, angående gäldande av vissa skadestånds- och ersättningsbelopp;

nr 164, angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 165, angående understöd åt Sixten Herman Thomsen; och

nr 167, angående bestridande av vissa kostnader för kompensation åt arbetare i statens tjänst för familjepensionsavdrag.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 161, angående anslag till Statens uppfostringsanstalt å Bona.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om utredning rörande legalisering i större utsträckning av varaktiga förbindelser av äktenskaplig natur;

nr 15, i anledning av väckt motion angående konsolidering av industri- och handelsföretag till mötande av en kommande lågkonjunktur; samt

nr 16, i anledning av väckt motion angående ändring i visst avseende av gällande bestämmelser om val av nämndemän och om val av ägodelningsnämndemän.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. sättet för val av första kammarledamöter i vissa städer.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om viss ändring i bestämmelserna om sättet för val av förstakammarledamöter i stad, som utgör egen valkrets.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna nr 62 i första kammaren av herr *Öman* m. fl. och nr 121 i andra kammaren av herr *Arneberg* m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag till be-

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i vissa städer. (Forts.) stämmelser av innehåll, att i stad, som utgjorde egen förstakammarvalkrets, vid val av stadsfullmäktige tillika skulle utses suppleanter för dessa med uppgift att vid förfall för stadsfullmäktig deltaga i val av ledamöter till första kammaren.

Reservation hade anförts av, utom andra, herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 62 och II: 121 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! I reservationen har jag utförligt framhållit de övervägande skäl, som efter min uppfattning tala emot ett bifall till motionerna och konstitutionsutskottets hemställan. Jag skall inte uppta tiden här med att upprepa, vad jag där sagt, utan jag skall koncentrera mig på en enda punkt, nämligen den att efter min uppfattning, och jag tror allas som ha tänkt sig in i saken, finns det *ingen möjlighet att göra denna ändring utan att införa bestämmelsen i grundlagen*. Att nu göra en sådan grundlagsändring för en situation, som ytterligt sällan kan bli praktiskt tillämplig, förefaller mig vara att använda större våld än nöden kräver. Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Öman: Herr talman! Konstitutionsutskottets ärade ordförande har, såsom han nyss i kammaren framhöll, i sin till utskottets utlåtande fogade reservation utvecklat de skäl, som enligt hans mening tala emot den av utskottet tillstyrkta skrivelser. Han har också i en speciell punkt närmare tryckt på dessa skäl i dag, nämligen i vad gäller om denna fråga är att betrakta som en grundlagsfråga eller icke. Må det tillåtas mig, som är en av motionärerna i frågan, att förse denna ståndpunkt med några små randanmärkningar.

Det är ju en gammal känd sak, att den, som bevisar för mycket, ofta inte bevisar någonting alls. Det är en malör, som kan drabba oss alla, och det förefaller mig, som om den i detta fall drabbat konstitutionsutskottets ärade ordförande. Det kan för att styrka det påståendet räcka med att peka på några punkter i herr Reuterskiölds reservation.

Jag vill då särskilt fästa uppmärksamheten vid den första och inledande anmärkningen mot motionärernas initiativ. Där yttras: »Skulle suppleanter utses, må vara allenast i de båda nämnda storstäderna, såsom kommunala suppleanter för alla de fall då ordinarie stadsfullmäktig vore hindrad, måste häremot *dels* göras alla de invändningar som gälla beträffande kommunala fullmäktigsuppleanter i allmänhet, *dels* framhållas att det sedermera endast bleve en tidsfråga, när sådana suppleanter måste införas överallt.» Jag fäster uppmärksamheten på detta: »*Skulle* suppleanter utses» för alla de fall o. s. v. *skulle* det och det inträffa, och då *kunde* det och det hända. Den invändningen har ju uppenbarligen inte den minsta relevans för den fråga, som vi i dag ha att ta ställning till. Motionärerna ha icke begärt, att man skall införa suppleanter för alla de val, då ordinarie stadsfullmäktig är förhindrad att närvara vid ett sammanträde. Inte heller har konstitutionsutskottet begärt, att någon sådan ändring skulle komma till stånd. När herr Reuterskiöld i den punkten gör en anmärkning, så slår han, om jag förstår saken rätt, helt enkelt in öppna dörrar. Jag tror inte, att man behöver spilla ytterligare några ord på den saken.

Anmärkningen nummer två är naturligtvis i och för sig riktigare, och det är den, som herr Reuterskiöld i dag uppehållit sig vid. Den går ut på att en

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i vissa städer. (Forts.)
ändring av det slag, som motionärerna och utskottet begärt, inte kan komma till stånd genom en ändring i den kommunala vällagen, utan att härför kräves en grundlagsändring; det måste intas bestämmelser härom i riksdagsordningen. Jag skall inte gå in på någon diskussion med konstitutionsutskottets ordförande om huruvida en grundlagsändring verkligen behöves eller ej — jag känner mig inte kompetent att göra det. Jag vill bara hänvisa till att både motionärerna och utskottet tänkt sig, att den frågan skulle bli föremål för utredning genom Kungl. Maj:ts försorg. Det heter direkt i utskottsutlåtandet: »En närmare utredning i ämnet genom Kungl. Maj:ts försorg synes emellertid vara erforderlig såväl med hänsyn till frågan, vilka författningsändringar som äro behövlige, som till frågan om den praktiska utformningen av ett förslag i ämnet.» Jag tror alltså, att vi lugnt kunna överlåta diskussionen om den frågan till den utredning, som här är ifrågasatt. Vi få ju sedermera i sinom tid ta ställning till det eventuella förslag, som den utredningen kan komma att föranleda.

Herr Reuterskiöld har emellertid också en tredje anmärkning att göra emot ett bifall till motionerna. Han vill starkt understryka, att sådana suppleanter, som här ifrågasatts, icke kunna anses förenliga med principen om att det är de aktuellt verksamma kommunalrepresentanterna, som skola välja förstakammarledamöter. »Suppleanterna må», säger han, »antagas vara huru väl skickade som helst för kommunala värv, så kvarstår här likväl det faktum, att de genom sitt val till suppleanter för allenast förstakammarvalen icke erhållit några som helst kommunala funktioner i egenskap av fullmäktige, oaktat förstakammarvalet just är lagt i de kommunala fullmäktiges händer såsom representation för staden.» Med den anmärkningen äro vi verkligen inne på den realfråga, det här gäller, nämligen valet av förstakammarledamöter och formerna för detta val. Jag kan emellertid inte se annat, än att man skall driva ett formalistiskt betraktelsesätt mycket långt för att komma över till herr Reuterskiölds slutsatser. Om vi ett ögonblick uppmärksamma, hurudant det faktiska läget är för närvarande, kunna vi konstatera, att genom 1937 års grundlagsändring ha valen av förstakammarledamöter kommit att läggas dels såsom alltid hos landstingen och dels hos stadsfullmäktige i de städer, som inte delta i landsting, varvid alltså Stockholm och Göteborg såsom egna valkretsar komma att välja uteslutande genom stadsfullmäktige, medan man under perioden fram till 1921 valde uteslutande genom elektoror. När landstingen skrida till val av första kammare, är det genom författningen sörjt för att landstingens uppsättning alltid skall vara fulltalig, och det finns särskilda landstingssuppleanter. För de städers vidkommande, som välja tillsammans med landsting, är det också sörjt för att de vid valen skola vara fulltaligt representerade, i det att även för dessa stadsfullmäktige finnas utsedda särskilda suppleanter. Endast när vi komma till Stockholm och Göteborg, finns det ingen möjlighet att skapa ersättning för den eller de ledamöter, som till äventyrs på grund av svår sjukdom, dödsfall eller annat, äro förhindrade att infinna sig vid valtillfället.

Stockholm och Göteborg befinna sig sålunda med avseende på möjligheterna att få en i förhållande till väljarkåren riktig sammansättning av första kammaren i ett sämre läge än samtliga övriga valkretsar. Detta har inte bara teoretiskt intresse. Vid ett tillfälle i Stockholm har saken haft praktisk betydelse, nämligen vid 1919 års förstakammarval, då valutgången faktiskt blev en annan med avseende på partirepresentationen i första kammaren, än den skulle blivit, därest samtliga 100 stadsfullmäktige varit närvarande och kunnat deltaga i valet. Även vid 1937 års förstakammarval skulle en sådan kalamitet lätt nog ha kunnat inträffa, ty då hängde ett mandat i första kam-

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i vissa städer. (Forts.)
 maren på en enda röst, och hade endast en person ur ett visst parti inte varit närvarande, skulle valutgången även då blivit en annan. Det finns alltså, menar jag, verkliga skäl för att Stockholm och Göteborg nu begära en lagändring, som ger dessa städer samma möjligheter som övriga valkretsar att vid valtillfällen låta de olika partiriktningarna med full styrka göra sig gällande.

Går man till den historiska erfarenheten och till riksdagens eget tidigare ställningstagande, skall man också finna, att denna tankegång ingalunda varit främmande för riksdagen. Redan 1913 års riksdag hemställde sålunda, såsom i utskottets utlåtande framhålles, i skrivelse till Kungl. Maj:t om förslag till sådana ändringar i kommunallagen att vid val av stadsfullmäktige skulle utses suppleanter att inträda såväl vid ordinarie ledamots avgång som vid inträffande förfall. Man pekade särskilt på att valet av ledamöter i första kammaren gjorde en sådan lagändring motiverad, och i den proposition, som med anledning av denna riksdagsskrivelse framlades för 1918 års lagtima riksdag, underströk också vederbörande departementschef särskilt suppleantinstitutionens behövlighet med hänsyn till förstakammarvalen.

Jag anser alltså, att både riksdagens eget tidigare ställningstagande i dessa frågor och den enkla saklighetens och logikens krav peka på behovet av en författningsändring, som gör det möjligt att alltid få en fulltalig representation vid förstakammarvalen i Stockholm och Göteborg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Ömans yttrande instämde herrar *Fredrik Ström, Wistrand, Ewerlöf* och *Lindhagen*.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord i anledning av talesmannens för utskottet framställning.

För det första äro de suppleanter, som grundlagen föreskriver beträffande landsting och städer, som sända ombud till landsting, suppleanter, som *redan tillhöra landstinget eller stadsfullmäktige*. Stadsfullmäktige utse dem nämligen inom sin egen krets, och vad landstingens suppleanter beträffar, kunna de inte komma i fråga annat än på samma sätt som övriga ledamöter av landstinget, d. v. s. att, om de komma i tjänstgöring inom landstinget, blir det för den tid, som landstinget varar, ty landstinget har ju bara ett ordinarie möte årligen. Här återigen skulle bli fråga om suppleanter, som inte ha någon annan uppgift än att vara suppleanter vid ett val, som inträffar vart åttonde år, och som i regel, kan man säga, icke medför behov av några sådana.

För det andra vill jag också erinra om att bakom allt detta tal om suppleanter för stadsfullmäktige i Stockholm och Göteborg, när de gå att välja första kammare, ligger en annan tanke — ja, gammal är den inte, ty den är nästan ny, men den har rotat in sig i medvetandet — om dessa såsom elektorerna, under det att det i själva verket vid representationsreformen 1866/1867 icke alls var tal om några elektorerna utan om val genom de kommunala representationerna och *de stadsfullmäktige, som ersatte dessa*.

För det tredje har jag aldrig kunnat göra mig till slav under den proportionalistiska matematikens och den proportionalistiska »rättvisans» synpunkter, som ytterst och sist utmytna i en mekanisk uppfattning om att man skall på förhand kunna beräkna, hur det skall gå. Man kan göra det inom slutna korporationer och blir sedan så förskräckt och förvirrad, när en eller annan gång i praktiken beräkningarna slå slint. Jag tror inte, herr talman, för min del, att det hänger så oändligt mycket på att just det eller det mandatet kommer dit man räknat, eller att det inte blir ett mandat, som förändrar partiställningarna. Men i partiproportionalismens tidevarv och i proportionalismens

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i vissa städer. (Forts.)
omätliga strävan efter att fullständiga sitt system är det fåfängt önska att komma ut ur detta, förrän man kommit till en klar insikt om hela systemets ganska underliga konstruktion.

Herr Strömberg: Herr talman! Jag har anslutit mig till utskottsmajoriteten, då jag funnit mig övertygad av de skäl, som motionärerna framburit.

Jag förstår mycket väl de betänkligheter, som utskottets ärade ordförande har emot själva saken, om man ser den rent principiellt, men jag vill bestämt tillbakavisa den synpunkt, som alldeles särskilt starkt framträder i den reservation, som ifrån andra kammaren framburits av herrar Fast, Andersson i Ovanmyra och Vougt. De förmena nämligen, att om man nu går den väg, som motionärerna föreslagit, så innebär detta ett sönderbrytande av den grund, som lades förra året, när vi lyckades få en uppgörelse till stånd, varigenom elektorsinstitutet avlägsnades och man fick förstakammarvalen lagda på de kommunala representationerna. Det är klart, att om man lägger upp saken rent teoretiskt, som utskottets ärade ordförande gör, kan det ligga något i detta resonemang. Jag tror dock, att det är en så låg procent verklighet bakom dessa betänkligheter, att man inte behöver ta så stor hänsyn till dem, när det i alla fall, som motionären påpekat, kunnat uppvisas ganska stora olägenheter av att det i dessa speciella fall i Stockholm och Göteborg inte finnas några suppleanter. Jag har i mitt landsting varit med om att sjukdomsfall inträffat vid sådana tillfällen, då ledamöter till första kammaren skulle väljas, men då har man haft möjlighet att skjuta på valet till en annan dag och under tiden inkalla en suppleant, så att landstinget, som motionären framhåller här i dag, kunnat vara fulltaligt vid valet. Denna möjlighet finns ju inte vid val, som förrättas av stadsfullmäktige, utan där måste man i tid sörja för att man har suppleanter, som kunna inkallas. Det är ju ändå något avvita i att tänka sig, att en hel åtta-års-period skall få förgå, när ett sjukdomsfall gett ett oriktigt utslag vid valtillfället. Det kan ju till och med tänkas ännu mera vittgående följder. Man kan tänka sig, att vi äro så nära en förskjutning av majoriteten efter de gränser, vi äro vana vid att se här i riksdagen, att ett enda sjukdomsfall skulle kunna avgöra, huruvida ett visst parti fick majoritet i första kammaren eller icke. Jag medger, att detta är att dra ut den yttersta konsekvensen, men alldeles uteslutet är det inte.

När man lägger detta i den ena vågskålen och de eventuella olägenheter, som utskottets ordförande utmålade, i den andra, måste man väl säga sig, att rent praktiska synpunkter tala för att man tillåter, att det finns suppleanter vid förstakammarvalen i Stockholm och Göteborg. Jag kan således inte, herr talman, finna annat, än att det finns mycket starka praktiska skäl, som tala för denna motion, och jag ber därför att få yrka bifall till densamma.

Herr Sjödahl: Herr talman! Det är tämligen uppenbart, att precis samma skäl, som tala för att Uppsala län och Stockholms län vid sina val till första kammaren skola få partierna representerade i riksdagen efter sin styrka, också talar för att Stockholms och Göteborgs stadsfullmäktige och deras väljare skola bli representerade i riksdagen efter partiernas verkliga styrka. Rent sakligt sett kan det väl därför inte framföras ett enda argument mot motionärernas och konstitutionsutskottets förslag. Men måhända, om man ger sig in på det formalistiska området, eller låt mig säga det formella, i vilket avseende konstitutionsutskottets ärade ordförande som bekant är mästare.

Herr Reuterskiöld har nu sitt eget skäl, nämligen att man måste föra in denna bestämmelse i grundlagen och att motionen alltså kräver en grundlagsändring, vilket skulle vara större våld än nöden kräver. Jag skulle för min

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i vissa städer. (Forts.)

del vilja uttrycka den lilla förhoppningen, att man vid omprövningen av denna fråga icke låter sig ledas av några alltför formalistiska skäl till att ytterligare föra in en liten petitesse i våra grundlagar. Det borde snarast göras en visserligen försiktig men dock städning i grundlagarna, så att en hel del bestämmelser, som i grund och botten inte ha något där att göra, komma bort. Jag vill därför uttala det önskemålet, att man vid genomförandet av denna lilla reform, som är sakligt så starkt motiverad, gör det på ett sådant sätt, att man inte använder större våld, än nöden kräver, och efter vad jag förstår, så kräver inte nöden här någon grundlagsändring.

Jag skulle bara, herr talman, vilja uttrycka denna lilla förhoppning och yrkar bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Petersson, Knut*.

Herr **Bergman**: Herr talman! Utskottets ärade ordförande gjorde gällande för en stund sedan, att själva den proportionalistiska rättvisan inte skulle innebära någon så viktig princip, att man fördens skull behöfde vidtaga en sådan förändring som här föreslås. Men i en tid sådan som just denna, då den politiska ställningen är så oerhört labil, då maktbalansen är så svävande, blir man mera uppmärksam på sådana saker som denna: överflyttningen av ett enda mandat till någondera sidan kan snart nog verkligen få avgörande politisk betydelse. Det har ju t. o. m. påpekats fall då detta redan inträffat.

Mot förslaget har nu anmärkts, att man därmed skulle kränka den princip, som grundlagen förutsätter, då den stadgar, att dessa val skola förrättas av den kommunala representationen: här skulle utses suppleanter, som ej tillhöra den kommunala representationen. Den anmärkningen betyder dock rakt ingenting, ty själva den tankegång, som gör sig gällande inom den kommunala representationen, blir i verkligheten på det mest exakta sätt tillgodosedd, när de olika meningarna, sådana de framträda och taga form inom denna representation bli fullt korrekt uttryckta, vilket sker om detta förslag genomföres. För min del tror jag dessutom, att suppleanterna i regel komma att väljas bland erfarna kommunalmän — kanske ofta sådana, som förut varit stadsfullmäktige. Det kan i varje fall omöjligen med rätt sägas, att man genom förslagets genomförande skulle i sak kränka den princip, det i detta fall gällde att bevara.

Det synes mig snarast vara teoretiska spetsfundigheter och sofistisk, när man motsätter sig saken, och jag ber också att få fästa uppmärksamheten på hur stor den majoritet inom utskottet är, som ställt sig på motionärernas sida. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statlig exportkreditgaranti; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av ett av Motala ströms kraftaktiebolag upptaget obligationslån.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Island för undvikande av dubbelbeskattning beträffande inkomst och förmögenhet;

nr 5, i anledning av väckt motion om förbud mot import av japanska varor;

nr 6, i anledning av väckt motion om kommuners skattskyldighet enligt kommunalskattelagen för dem tillhöriga, inom andra kommuner belägna fastigheter; och

nr 7, i anledning av väckta motioner om viss ändring i 58 § kommunalskattelagen.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 12, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölles.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 13, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölles.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 14, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, bifölles vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—22.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 23.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. för budgetåret 1938/1939 anvisa ett anslag av 123,000 kronor.

*Anslag till
lokala göds-
lingsförsök
m. m.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:200 av herr *Domö* m. fl. och II:312 av herr *Bagge* m. fl., vari hemställts, att riksdagen utöver det anslag å 123,000 kr., som Kungl. Maj:t äskat under posten: Bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök, måtte för samma ändamål anvisa ett förstärkningsanslag å 25,000 kr., att av Kungl. Maj:t disponeras helt till förmån för de fyra norrländska länen.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:200 och II:312, till Bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. för budgetåret 1938/1939 anvisa ett anslag av 123,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Sederholm*, *Gabrielsson*, *Hedlund* i Häste och *Liedberg*, vilka — under åberopande av motiveringen till motionerna I:200 och II:312 — hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I:200 och II:312, till Bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. för budgetåret 1938—1939 anvisa ett anslag av 148,000 kronor, därav 25,000 kronor för försök inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Vi norrlänningar hade hoppats att efter den resa, som riksdagsmännen hade tillfälle att göra föregående år, få i riksdagen röna litet bättre förståelse för Norrland. Det finns ju många, som inte känna till Norrland och som tro, att Norrland endast är en liten koloni till det övriga Sverige, men så är ju icke förhållandet, utan det område, vi norrlänningar röra oss på, är större än det övriga Sverige tillsammans. När riksdagsmännen voro ute och reste i Norrland förra året, talades många vackra ord om Norrlands utvecklingsmöjligheter, och det gavs åtskilliga löften att stödja dessa. Här föreligger nu den första av de motioner, som väckts för att bereda möjlighet till stödåtgärder åt Norrlands jordbruk. Utskottet har avstyrkt motionen och motiverar sitt avstyrkande med att det möjligen skall komma en proposition senare under riksdagen, i samband med vilken den här frågan kan tagas upp och bidrag till det i motionerna avsedda ändamålet lämnas. Utskottet har därför inte velat gå med på att förorda någon höjning av anslagsbeloppet.

Detta är ju inte någon stor fråga men den ingår som den första i raden av de motioner, vilka avse att stödja Norrlands jordbruk, och det är därför vi också lägga viss vikt på att framhålla vad som angående motionen yttras av jordbruksutskottets majoritet. Utskottsmajoriteten säger: »Motionärernas yrkande om anvisande av 25,000 kronor utöver vad styrelsen för centralanstalten äskat sammanhänger med åtskilliga av samma motionärer i olika motioner framställda yrkanden om bidrag till förmån för jordbruket i de fyra nordliga länen.» Utskottet säger sig också kunna vitsorda, att syftet med motionerna är behjärtansvärt, men sedan hänvisar utskottet till de allmänna stödåtgärder, som nästlidet års riksdag beviljat för det norrländska jordbruket och som eventuellt komma att beviljas även i år. Nu ha vi norrlänningar ofta fått höra, hur okunniga vi äro i fråga om jordbruk. Man säger, att det finns stora utvecklingsmöjligheter för jordbruket uppe i Norrland, men jordbrukarna förstå

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

sig inte på att driva ett jordbruk så som det borde drivas och som framförallt skåningarna göra. Här i vår huvudmotion yttra vi, att vi betrakta förevarande försöksverksamhet som ett led i jordbrukets utbildningsfråga, och vi avse att undanröja hittills förefintliga brister därvidlag hos Norrlands jordbrukare. Men genast kommer då riksdagen genom sitt utskott och ställer sig avvisande till vår framställning — ehuru visserligen med löfte att vi eventuellt skola få hjälp från det större anslaget till stöd för jordbruksnäringen. Då måste jag tyvärr säga, att det stora stödet för Norrlands jordbrukare låter nog vackrare än det i verkligheten är. Det förutsattes i propositionen i fjol, att vi norrlänningar skulle få ett anslag på 400,000 kronor plus 200,000 kronor att användas för uppförande av slakterier, vilket senare belopp jag dock betraktar som ett engångsanslag, som man inte kan räkna in i den anslagssumma, jordbruket i Norrland behöver som stöd, och som en kompensation för att vi få hjälpa de sydligare boende jordbrukarna med en del acciser, vilka ju äro ganska betungande för jordbruket där uppe. I stället skulle vi då förra året få ett anslag, en ersättning i form av anslag till hushållningssällskapen, och beloppet härför hade i propositionen upptagits till 400,000 kronor. Norrlandsrepresentanter i riksdagen motionerade då om höjning av detta anslag, och det höjdes på grund av dessa motioner med 100,000 kronor, men det beloppet har Norrland fått dela med Kopparbergs och Värmlands län, och vi norrlänningar få fortfarande alltså i verkligheten blott 400,000 kronor av anslaget. Detta har i dagarna fördelats av Kungl. Maj:t och fördelats så, att den höjning i anslagsbeloppet på 100,000 kronor, som riksdagen beviljade, faktiskt gått till två andra län, Kopparbergs län och Värmlands län. Det stöd, som detta anslag skulle utgöra för Norrland är därför alldeles otillräckligt, vilket framgår exempelvis därav, att om vi räkna de två nämnda länen jämte Norrland, så är antalet brukningsdelar där sammanlagt 132,153 stycken. Och om vi vidare dela upp den halva miljonen på varje bonde och brukare i de nämnda länen, blir det 3 kronor 80 öre på varje brukningsdel. Emellertid få vi norrlänningar, som jag antydde, betala accis på kraftfoder — en accis, som ju huvudsakligen utgår för att stödja jordbrukarna på mera välbelägna trakter — och om varje bonde och brukare inom de nordligaste länen årligen förbrukar bara ett par säckar kraftfoder för sina djur, så har han därmed återbetalat understödsbeloppet. Det stödet, som man således åberopar här, kommer enligt mitt förmenande icke Norrlands jordbrukare till godo i sådan grad, att det kan anses innebära ersättning för den merutgift, de på nämnda sätt åsamka sig.

Nu är som sagt den här frågan inte av allra största betydelse. Vi skola återkomma till frågan vid punkten om anslag till nyodlingar och betesförbättringar, där utskottet också avstyrkt av oss motionärer begärd förhöjning. Vad förevarande fråga beträffar säger utskottet, att eftersom försöken skola igångsättas innevarande vår, torde det »ej heller bliva möjligt för vederbörande myndighet och hushållningssällskap att i tid planera lokala försök till den ökade omfattning, motionärerna avsett». Motionärerna ha förutsatt, att anslaget skall utgå för budgetåret 1938/1939, och sålunda kan man använda det förhöjda anslag, som eventuellt komme att beviljas, såväl innevarande vår som våren 1939. Jag finner fördenskull, att det måste vara av betydelse för Norrlands jordbruk, att man får utöva försöksverksamheten i den omfattning motionärerna avse. I motionen har också framhållits, hur man på andra håll inom landet kan bilda så kallade försöksringar och därigenom få bättre kännedom om vilka sorter av utsäden och gödning, som kunna vara lämpliga för orten i fråga. Det är med tanke därpå vi motionärer begärt, att anslaget skall höjas med 25,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t åskat.

Nu har i avgiven reservation yrkats bifall till motionerna, och jag ber, herr

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

talman, att få yrka bifall till den reservation, som fogats vid denna punkt och som är avgiven av herrar Sederholm m. fl.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Den siste ärade talar-
ren började sitt anförande med att säga, att han trodde, att efter fjolårets
riksdagsresa till Norrland skulle representanterna från andra delar av landet
ha fått något bättre intryck av vad som vore behövt för att upphjälpa det
norrländska jordbruket. Jag kan ju säga herr Gabrielsson, att jag har rest
rätt mycket i de norrländska länen, och jag kan betyga, att om riksdags-
representanter från andra delar av landet möjligen kunna anses alltför litet
känna till norrlandsförhållandena och alltså äro okunniga om hur jordbruket i
de norrländska länen borde ordnas, vill jag bestämt påstå, att även de, som
haft hand om dessa angelägenheter i de norrländska länen, varit ganska litet
förtrogna med de åtgärder, som kunna vara behöfliga för de norrländska jord-
brukarna. Vad jag särskilt fäste mig vid under mina resor, var, att de le-
dande inom jordbruket i fråga om en del av ägostyckningarna och de ny-
bildade jordbruken fullständigt tycktes hava bortsett från något som jag
alltid ansett vara ett oeftergivligt villkor för ett norrländskt jordbruk, näm-
ligen att det behöver skog i tillräcklig utsträckning. Nu saknar en stor del av
de norrländska jordbruken erforderlig skogstillgång. Den olägenheten tycker
jag, att de herrar, som ha ledningen däruppe inom jordbruket, borde försöka
rätta till, ty enligt mitt förmenande kan det norrländska jordbruket eljest
inte existera, med mindre jordbrukarna kunna få arbetsmöjligheter på annat
sätt vid sidan av sitt jordbruk, och då är det ju inte på själva jordbruket utan
på andra inkomstkällor, som de dra sig fram.

Då förra året proposition framlades om åtgärder för att effektivt hjälpa
jordbruket genom att anordna försöksodlingar, anställa gödslingsförsök och
annat inom de norrländska länen, menade man på norrlandshåll, att vi icke
på ett tillfredsställande sätt kunde bedöma dessa saker här i riksdagen och att
vi därför icke borde meddela detaljerade föreskrifter för dylika försök, utan
riksdagen borde anvisa pengarna och sedan finge representanter för hushåll-
ningssällskapen i Norrland komma in till Kungl. Maj:t med hemställan om
anslag. Sedan föregående års riksdag fattat beslut, inkommo också långt om
länge till regeringen sådana framställningar. Jag ville naturligtvis granska
dessa framställningar från de olika länen i ett sammanhang, så att jag kunde
bedöma saken i dess helhet. Detta gjorde, att frågan inte kunde avgöras i
fjol, utan den fick ligga oavgjord i departementet i avvaktan på att vi skulle
kunna grundligt sammanställa och granska de olika ansökningarna. Så snart
den sista ansökningen inkommit, blev ärendet utan dröjsmål slutbehandlat.
Jag har antecknat, att av det av riksdagen anvisade anslaget på 500,000 kro-
nor ha 50,000 kronor tagits i anspråk till försöksverksamhet i Norrland.
Detta belopp motsvarar de behov, som angivits föreligga inom de olika de-
larna av Norrland och vilka behov representanter för hushållningssällskapen
ansett böra i första hand tillgodoses. Jag kunde naturligtvis ha strukit vissa
andra poster och sagt, att jag ansåg, att högre belopp än 50,000 kronor borde
användas för försöksverksamheten, men jag utgick från såsom självklart, att
då representanter från de olika hushållningssällskapen tagit upp de olika
posterna och de olika anslagen och därvid gått efter behovsprincipen, detta
skulle innebära erforderlig hjälp för det norrländska jordbruket, och efter
utjämning och justering av beloppen, beviljades sammanlagt 50,000 kronor
av Kungl. Maj:t till denna försöksverksamhet.

Nu nämnde herr Gabrielsson, att samtidigt som riksdagen förra året bevil-
jade ökat belopp — mitt förslag hade ju grundats på jordbruksnärndens

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

hemställen i ämnet, sålunda på de undersökningar, som jordbruksnämnden gjort tillsammans med representanter för de norrländska länen och inte efter samråd med representanter för andra län utan endast med representanter för de norrländska hushållningssällskapen — hade man kommit till den uppfattningen inom norrlandskretsar, att anslaget borde utgå med åtskilligt mer än 600,000 kronor, och av det beloppet skulle ungefär 200,000 kronor få användas till hjälp vid byggande av slakterier. Det beloppet tog jag också upp i propositionen i fjol. Även om jag hade velat tillstyrka högre anslagsbelopp, skulle detta ha skett på ganska svaga skäl. Då undersökning rörande behovet blivit gjord, skulle det åtminstone efter rådande kutym i svenska riksdagen ha betraktats såsom märkvärdigt, om jordbruksdepartementet ansett sig kunna bedöma den saken bättre än såväl jordbruksnämnden som representanter för hushållningssällskapen i ifrågavarande län. Emellertid anvisade riksdagen ytterligare 100,000 kronor, men samtidigt sade riksdagen såsom herr Gabrielsson också berörde — inte såsom han sade, att Dalarna och Värmland skulle ha viss del av detta anslagsbelopp — utan att detta anslagsbelopp borde fördelas så, att Kopparbergs län och Värmlands län skulle komma i åtnjutande av bidrag från anslaget. Därför ha också från sistnämnda två län ansökningar inkommit, och till dem ha utdelats 85,000 kronor. De fyra län, som i första hand avsågos, ha således fått tillhoppa 415,000 kronor.

Jag har alldeles klart för mig att en försöksverksamhet behöver sättas i gång. Det är angeläget såväl för det norrländska jordbrukets rationalisering som för ernående av bättre ekonomiska betingelser för detta jordbruk att man genom en livlig försöksverksamhet söker förbättra hithörande förhållanden. Men jag har alldeles bestämt utgått från att initiativ härtill bör tagas från representanter för vederbörande län, och att följaktligen de pengar, som äro beviljade, bliva disponibla för ett omedelbart igångsättande av denna försöksverksamhet. I det kungabrev, som utfärdats i ämnet, har därjämte meddelats, att hushållningssällskapen icke skola vara bundna att använda medlen för precis samma ändamål, som de uppgivit. Bidragens användning har ungefärligen angivits, men Kungl. Maj:t har medgivit hushållningssällskapen rätt att om så erfordras använda pengarna på annat sätt, som främjar jordbruket och som är nödvändigt för detta jordbruks utveckling. Följaktligen ha hushållningssällskapen i de norrländska länen ganska fria händer då det gäller att använda dessa pengar. Det är min tanke, att i årets jordbruksproposition skall även för nästkommande budgetår begäras anslag med lämpligt belopp, som kan komma dessa nu nämnda län till godo.

Jag skall inte här ingå i någon debatt om acciser och dylikt. Det få vi nog tillfälle till sedan. Men jag förvånar mig över att herr Gabrielsson kan säga, att dessa acciser äro tillkomna för att stödja spannmålsodlingen. Har herr Gabrielsson på denna grund varit med om att biträda besluten om acciser, så ha han och jag utgått från olika utgångspunkter, då vi biträtt beslut i den frågan. Ty jag har alltid räknat med att acciser äro till för att, när priserna på världsmarknaden äro låga, få in erforderliga medel till mjölkregleringen. Och vi skola inte bortse från — jag säger inte att det är något oriktigt däri — att de södra delarna av landet få betala största delen av dessa acciser, som för kraftfoder ge 10 miljoner. Då det gäller produktmjölk, veta vi litet var hur det förhåller sig. Norrland får mycket större andel av dessa acciser än vad Norrland betalar i form av sådana acciser. Detta anser jag också vara riktigt, och jag anser jämväl, att man bör för de olika jordbruksproblemens lösning vidtaga kraftåtgärder i större utsträckning än vi tidigare gjort.

Herr Gabrielsson nämnde till slut en del andra motioner, som väckts i jord-

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

bruksfrågan, men dessa komma ju under debatt senare. I denna stora motionsflod talar man bl. a. om utredningar, som redan pågå, och det har till och med i motiveringen till någon motion omnämnts vissa saker, som numera äro utredda och ligga klara, sedan betänkanden kommit in på sista tiden. Det är inga nyheter, som komma fram i dessa motioner, utan där föras saker på tal, som riksdagen eller Kungl. Maj:t redan beslutat, innan motionerna sågo dagens ljus.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har inte för avsikt att blanda mig i debatten i denna speciella fråga, som rör jordbruket, men jag önskar understryka vad jag yttrade i förbigående i mitt anförande under remissdebatten, nämligen nödvändigheten för riksdagen och för statsmakterna öfverhuvud taget att ägna problemet Norrland en betydligt mera ingående, mera på djupet gående undersökning och intresse än som hittills varit fallet. Norrland är Sveriges stora koloni. Det är inte tal om annat än att detta väldiga område, om det finge det stöd, som det borde ha, skulle kunna ge det svenska näringslivet betydligt mera hjälp, mera avkastning än för närvarande på nästan alla områden.

Det är en iakttagelse, som man har kunnat göra här, åtminstone så länge jag har varit i riksdagen — jag räknar då också med den tid jag satt som journalist på referentläktaren, alltså sedan sekelskiftet — nämligen att Stockholmsbanken i bägge kamrarna i regel har följt Norrlandsbanken i kravet på bättre tillgodoseende av dess synpunkter. Det ligger något i detta. Jag tror, att däri ligger den uppfattningen, att Norrland har betydelse icke blott för norrlänningarna, utan för landet i sin helhet. Jag vill icke förneka, att Stockholm har ett alldeles särskilt intresse av ett starkt och rikt och välmående Norrland, men jag tror landet i sin helhet skulle ha samma fördel därav. Jag tycker, att vi icke skulle behöva gräla om dessa detaljfrågor, som nu äro på tal, och när statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet förklarar, att det föreligger utredningar, som säkerligen komma att beaktas, fattar jag detta som ett löfte, att regeringen kommer att ägna Norrland ett betydande intresse. Jag tror, att regeringen i denna sin gärning har hela riksdagen bakom sig. Detta beror icke bara på den resa, som riksdagen i somras företog till dessa bygder — jag har varit med om många sådana riksdagsresor, ehuru jag icke deltog i den sista — utan det beror framför allt på att det här är fråga om ett utomordentligt stort och livsviktigt nationellt värde. Vi böra därför verkligen skänka Norrland allt det stöd vi kunna ge, både Stockholmsbanken och Skånebanken och andra banker, ty vi ha alla ett gemensamt intresse av att Norrland får den hjälp det behöver.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Jag är angelägen att rätta en uppgift, som jag lämnade i mitt förra anförande, nämligen att 85,000 kronor utdelats till Kopparbergs län och Värmlands län. De ha fått 100,000 kronor. Från Värmlands län inkom nämligen en ansökan om anslag för anläggande av en skunningsstation uppe i en obygd, där man inte med fördel kunde bygga ett verkligt mejeri, och jag ansåg, att man genom att bevilja ett sådant anslag bringar kanske den största nyttan åt en sådan jordbruksbygd som den värmländska skogsbygden; detsamma gäller givetvis den norrländska skogsbygden. Av denna anledning blev anslagsfördelningen justerad till förmån för dessa två län.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag tror för min del inte, att det är nödvändigt med någon längre debatt i anledning av det yrkande, som här fram-

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

förts av reservanterna och som är bifogat utlåtandet, men då hittills icke framkommit något annat yrkande än om bifall till reservationen på denna punkt, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill till stöd för detta mitt yrkande endast anföra — vilket också utskottet erinrar om — att Kungl. Maj:ts anslagsäskande på denna punkt överensstämmer med den framställning i ämnet, som gjorts av styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Här har alltså Kungl. Maj:t av riksdagen äskat precis samma belopp, som denna anstalt har begärt och som också utskottet nu har tillstyrkt.

Utskottet erinrar vidare om en åtgärd, som vidtogs av förra årets riksdag — nämligen riksdagens beslut att anslå ett belopp av 500,000 kronor att ställas till förfogande åt hushållningssällskapen i de norrländska länen — och fortsätter: »Då utskottet anser sig kunna förvänta, att Kungl. Maj:t senare under riksdagen i samband med framläggande av förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för nästa budgetår kommer att begära riksdagens bemyndigande att till enahanda ändamål jämväl under det budgetåret använda visst belopp ur prisregleringsfonden, torde enligt utskottets förmenande tillräckliga skäl icke föreligga att för stödjande av det norrländska jordbruket å driftbudgeten anvisa särskilda medel.» Utskottet förväntar alltså, att den proposition, varom här talas, skall komma, och att man då skall få det anslag, som man anser behövt.

Jag ber att i alla delar få instämma i det anförande, som nyss hölls av herr Ström på Stockholmsbanken. Det tror jag vi alla norrlänningar kunna göra. Jag måste också säga, att jag såsom norrlänning naturligtvis finner det enbart glädjande, att vissa motionärer och reservanter så plötsligt ha blivit vänner till och intresserade för jordbruket i Norrland. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att detta intresse måtte räcka längre än under innevarande år.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Herr statsrådet yttrade ett par saker, som jag inte fick riktigt klart för mig hur man skulle tolka. Jag skall beröra dem litet först, innan jag övergår till det jag egentligen begärde ordet för att säga.

Herr statsrådet sade, att de, som ha ansvaret för det norrländska jordbrukets utveckling, inte ha så särdeles klart för sig, vad man skall göra däruppe eller på vilka linjer man skall gå fram, och herr statsrådet rekommenderade ett annat jordstyckningsförfarande. Det är ju alldeles riktigt, att jordstyckningen inte bedrivits på rätt sätt däruppe, men därför behöver man ju ej säga, att det inte går att göra något annat än att rätta till detta. Det ena goda behöves inte förskjuta det andra. Något senare sade herr statsrådet, att riksdagen inte heller kan riktigt bedöma, vad som skall göras däruppe. Detta förvånade mig litet, ty man får väl i alla fall antaga, att avsikten med riksdagsresan i somras i någon mån var, att man skulle få en uppfattning om hur det såg ut däruppe och med ledning av de erfarenheter, som vederbörande resenärer eventuellt kunde medföra hemifrån, i förening med samtal med personer i orterna, kunna komma fram till något uppslag. Om det nu är så, att norrlänningarna själva, enligt vad herr statsrådet uttalade, behöva hjälp just med uppslag, tycker jag det inte är förmätet, om även sörlänningar — till vilka jag räknar mig — komma med vissa uppslag i de här sakerna.

Beträffande den nu föreliggande frågan skall jag be att få tala, inte som — låt mig säga — norrlandsfanatiker i allmänhet, utan mera som jordbrukare, i viss mån fackman i fråga om själva det tekniska bedrivandet av jordbruket. Jag får säga, att av allt vi sågo på de ställen av jordbruksbetonad karaktär

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

vi besökte i Norrland, slog det mig faktiskt mest, att man inte fick fram ur jorden, per ytenhet räknat, på långt när så mycket, som man borde kunna utvinna vid en i alla avseenden förständig skötsel. Det allra bästa beviset därför — mitt omdöme gäller huvudsakligen kustbygden — var, att man på ett och annat ställe fick se ett välskött jordbruk, och kontrasten mellan dessa och den stora massan av jordbruksenheter däruppe var så våldsamt stor, att jag inte tror att man får se maken någon annanstans i landet.

Då är det fråga om på vilket sätt man skall kunna komma till ett bättre sakens tillstånd. Min tro därvidlag är närmast, att man måste vidtaga sådana åtgärder, att jordbrukaren själv blir övertygad om att det finnes åtskilligt att göra och att det kan vara lönande att vidtaga vissa åtgärder. En sak, som man kan göra, är att ställa om, så att så många jordbrukare som möjligt avdela en liten areal på sina egna gårdar, där försök av olika slag göras, som de kunna följa och iakttaga med egna ögon. Om man sprider broschyrer eller håller föreläsningar o. d., brukar det vara så — även om många jordbrukare läsa broschyrerna och komma och höra på föreläsningarna — att det dröjer länge, innan propagandan bär frukt, men det man får se med egna ögon brukar i regel snabbare leda till omsättande i praktiken. Därtill kommer en annan sak, som Norrlandsutredningen har iakttagit. Den yttrar nämligen — och samma sak säger centralstalten — att intresset för försöksverksamheten i Norrland har varit minimalt. I södra Sverige är intresset för försöksverksamheten allt annat än minimalt, och därför kan man möjligtvis begära, att de kostnader, som betingas av försöksverksamheten där, åtminstone delvis betalas av jordbrukarna själva. Men för att uppamma ett intresse för försöksverksamheten i Norrland får man inte inskränka sig enbart till gödslingsförsök, utan verksamheten bör omfatta försök överhuvud med bättre odlingsmetoder, sortförsök etc., och att så ordna för dessa jordbrukare, vars intresse för sin näring behöver ökas, att de inte behöva vidkännas några nämnvärda kostnader eller besvär. Ty man kan väl i alla fall inte antaga, att de norrländska jordbrukarna — åtminstone inte i gemen — äro så beskaffade, att de vägra att låta anordna försök, som andra styra med och betala kostnaderna för.

Jag tror alltså, att om man kunde lägga försöksverksamheten i Norrland på den bogen, att försöken anordnades gratis eller så gott som gratis — under det att vi i södra Sverige för närvarande inom försöksringarna liksom även vid de försök, som anordnas direkt genom hushållningssällskapens försorg, få betala ett visst belopp för varje försök — så skulle man få till stånd ett stort antal försök på olika gårdar i Norrland, och om dessa försök finge pågå några år, är jag övertygad om att de skulle utgöra ett led i den uppyrkning av det norrländska jordbruket, som faktiskt behöver komma till stånd.

Då är frågan, huruvida de åtgärder, som utskottet åsyftar, kunna vara tillräckliga eller ej. Jag tror, att de anslag, som man kan räkna på att få ur prisregleringsfonden, tillika med de i propositionen anvisade normala anslagen, på sin höjd kunna hålla en tynande verksamhet vid liv i de norrländska länen, och verksamheten i södra Sverige kommer att ta huvudparten, ty där är intresset brinnande, och där kan ingenting avhålla tusentals jordbrukare från att begagna sig av denna verksamhet. Men skall man göra något som på en kort tid verkligen åstadkommer en förändring däruppe, då räcker det inte med vad som är föreslaget. Härtill kommer en annan synpunkt, nämligen den, att man kan hysa en viss tveksamhet angående lämpligheten av att låta jordbrukets prisregleringsfond alltför mycket bidra till de norrländska stödåtgärderna. Ju mer man plockar ur denna fond, desto mindre bli de från början genom prisregleringarna avsedda resultaten, och detta även för Norrland. Det är nog litet riskabelt att alltmer ge sig på att skatta prisregleringsfonden

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

enbart därför, att det råkar finnas så mycket pengar i den; man måste ju röra sig med rätt stora belopp, när det gäller att tillgodose hela den samlade svenska jordbruksproduktionen. Jag tror därför, att det vore lyckligt, om man inte onödigtvis lade kostnaderna för den speciella hjälpverksamheten för det norrländska jordbruket på prisregleringsfonden utan i stället låte dem utgå på nionde huvudtiteln i den ordinarie budgeten.

Om den försöksverksamhet, vi nu tala om, skulle fullföljas, så borde det tillgå på så sätt, att hushållningssällskapen, antingen själva eller på direktiv från jordbruksdepartementet, ordnade så att de lokala försöken på gårdarna bleve kostnadsfria åtminstone några år, till dess jordbrukarna finge verklig smak och förståelse för dem. Sedan kunde man återgå till likställdhet med försöksverksamheten i södra Sverige. Där kan man ofta räkna med tillskott till försöksverksamheten på annat sätt än av detta anslag och från jordbrukarna. I många fall ha försöksringarna möjlighet att få hjälp från hushållningssällskapen i de olika häradena eller från hushållningssällskapen och andra samman slutningar. Något liknande tror jag knappast är möjligt att i större utsträckning åstadkomma i Norrland. Även detta förhållande kan motivera, att statsbidraget för Norrlands del sättes högre, per försök räknat.

Utskottet anser, att även om man beviljade ett högre anslag, finnes det ingen möjlighet att utnyttja det nu i sommar, därför att den tid som återstår är alltför knapp. Jag tror faktiskt inte, att det förhåller sig så. Därest riksdagen i dag skulle fatta beslut om ett särskilt anslag till försöksverksamheten i dessa norrländska län att utgå tillika med det, som förra året anvisades ur prisregleringsfonden, så skulle det nog inte möta svårigheter för de norrländska hushållningssällskapen att inom några få dagar bekantgöra detta. Visserligen kunde det bli nödvändigt att konferera med jordbruksministern för att klarlägga, efter vilka grunder pengarna skulle utgå, men detta behöfve icke föranleda något längre uppskov. Om man t. ex. i mitten av mars hade klart för sig, att man kunde få pengar, så är jag övertygad om, att man skulle kunna animera en stor mängd jordbrukare att deltaga. Jag har styrkts i denna min uppfattning av uttalanden från Norrland, bland annat av en landshövding, som säger, att om man finge pengar, så skulle det icke möta någon svårighet att få flera försök till stånd än de nu planlagda. Det är ju möjligt, att det skulle vara förenat med svårigheter, men litet svårigheter får man ju lov att kunna övervinna. I motsats till vad som här yttrats om att frågan icke skulle ha så stor betydelse anser jag, att detta är en av de mest sympatiska vägarna, om man vill få till stånd en uppräckning inom det norrländska jordbruket.

Sedan är det ytterligare en omständighet, som gjort, att motionärerna kommit med detta förslag, och det är, att det väckts en annan motion angående bidrag till konstgödselmedel åt enskilda jordbrukare i de fyra norrländska länen. Det vore enligt min mening ganska ansvarslöst att schablonnässigt offra statens pengar på inköp av konstgödsel utan att samtidigt vidtaga åtgärder för att uttröna, vilka gödselmedel, respektive kvantiteter, som böra användas på de olika jordarna. Dessa båda motioner komplettera alltså varandra. Men man kan ju också tänka sig, att utskottet icke behöver anlägga den synpunkten, ty utskottet har kanske för avsikt att avslå även den andra motionen, och under sådana förhållanden bortfaller för utskottets del det av mig anförda skälet.

Ja, jag har endast velat anlägga dessa mera fackliga synpunkter på frågan och ber härmed att få ansluta mig till det yrkande, som innefattas i reservationen.

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag sade i mitt förra anförande inte, att riksdagen ej förstod att fatta ståndpunkt i dessa saker, utan jag sade, att då vi diskuterade problemet förra året, menade man på Norrlandshåll, att representanter för de olika länen hade större förutsättningar att göra upp själva programmet för hur pengarna skulle användas. Riksdagen beviljade också i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag en klumpsumma, för att de olika hushållningssällskapen sedan skulle komma in med sina förslag om hur pengarna borde användas.

Jag förstår inte, varifrån herr Mannerskantz fått den uppfattningen, att någon skulle sagt, att denna fråga är betydelselös. Enligt min mening har den en oerhörd betydelse, och det är av den anledningen jag anser, att man skall anslå pengar till denna försöksverksamhet och hjälpa till att få den i gång. Jag skulle emellertid vilja säga, att det förefaller mig något inkonsekvent, då herr Mannerskantz i en annan vändning säger, att det skulle vara huvudlöst att anslå ett stort belopp till inköp av gödselmedel, när man inte vet hur de verka. Såväl den ena som den andra motionen avser ju nästa budgetår. Menar herr Mannerskantz, att försöksresultaten skola föreligga i och med att gödningen är utlagd, så att man då skall vara på det klara med, huruvida det är riktigt att använda den ena eller andra kvantiteten gödningsämnen?

Herr Mannerskantz sade vidare, att man för detta ändamål inte bör ta prisregleringsfonden i anspråk. Ja, jag är villig erkänna, att det ligger något i denna anmärkning. Men då man förra året inom jordbruksutredningen ansåg, att man borde dela med sig av dessa pengar, och att man skulle göra en god gärning, om man låte dessa län få den hjälp till självhjälp, som de själva inte kunde åstadkomma, ville jag inte motsätta mig detta. Om herr Mannerskantz talar på riksdagens vägnar, så skall jag emellertid gärna, om jag får med saken att skaffa ett annat år, medverka till att herrarna presenteras ett större belopp på budgeten i stället, ty jag har den uppfattningen, att man bör göra något.

Nu gäller det ett belopp av 25,000 kronor, som herrarna reserverat sig för, men jag har med siffror visat, att dessa län ha tilldelats 50,000 kronor för försöksverksamhet. Jag har tänkt mig utvecklingen så, att försöksverksamheten skulle pågå i form av ringar eller på liknande sätt, och då skulle orterna bidra med något belopp. Då kan man av dessa medel, som äro tillgängliga redan i år, betala jordbrukarna, så att de slippa alla kostnader, och man har därvid till förfogande 50,000 kronor i stället för 25,000 kronor.

Jag kan tillägga, att i Västerbottens läns petita icke förekom någon framställning om anslag till försöksverksamhet av detta slag. Då vederbörande presenterade sin önskelista, hade de bortsett från att denna försöksverksamhet var så angelägen som den synes ha blivit på senare tid. Men det är ju bra, att man kommit till insikt om, att man bör övergå till ett annat system, och det är att förvänta, att man tar detta i beaktande, när man gör upp petita för ett kommande år.

Herr **Gabrielsson**: Herr talman! Jag begärde ordet före herr statsrådets sista anförande, och efter den upplysning herr statsrådet lämnade kan det vara överflödigt att mera orda om saken. De 400,000 kronorna ha fördelats med 95,000 kronor till Norrbottens län, 95,000 till Västerbottens, 95,000 till Västernorrlands, 75,000 till Jämtlands och 40,000 till Gävleborgs län. Därtill komma 65,000 kronor till Värmlands län och 35,000 till Kopparbergs, vilket gör 100,000 kronor jämnt. Den saken är alltså fullständigt klar.

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

Herr statsrådet påpekade att accismedel gå till mjölkregleringen i Norrland, och jag skall villigt erkänna, att vi få en del därav, men tyvärr är det så illa ställt i Norrland, att icke mindre än omkring 68 % av jordbrukarna ha en areal av fem hektar eller därunder, och då förstår man att det icke blir så mycket mjölk att reglera. De ha i regel stora familjer och konsumera mjölken själva. De köpa också i mycket stor utsträckning margarin, ty även om de skulle ha något smör, ha de icke råd att äta det. För margarinet måste de betala accis, och dessa accismedel användas att reglera exportpriset, så de gå i varje fall icke till Norrland utan till södra Sverige. Då mena norrlänningarna, att det vore fullt berättigat, om de finge något mera av skattemedel eller eventuellt från prisregleringsfonden, som i årets budget är upptagen till 36.5 miljoner kronor — det är ju stora pengar att dela ut. Jag tror mycket väl, att man av det som nu är fördelat bland hushållningssällskapen kan använda en del till försöksverksamhet, men det är så många andra angelägna saker, som hushållningssällskapen behöva dessa slantar till, att det skulle vara både välbehövt och välkommet med ett extra anslag utöver vad som är begärt av Kungl. Maj:t.

Varför bråka om detta? säger nu herr Tjällgren. Myndigheterna ha ju inte begärt mera, och Kungl. Maj:t har föreslagit vad de ha begärt. Ja, det kan man ju säga om alla motioner: Vad skall man bråka för? Vi ha nu väckt en hel del motioner, som skulle ge ett verkligt stöd åt jordbrukarna — hjälp till självhjälp — och denna motion ingår i serien. Där förekommer också en motion om extra anslag till studieresor. Det är ju också ett behjärtansvärt ändamål, att dessa, som de resande riksdagsmännen tyckte okunniga norrlänningar skola få komma ut och se hur andra ha det, och därför ha vi också föreslagit ett visst belopp.

Herr statsrådet sade vidare, att ställningen var så bedrövlig därför att man styckat sönder jorden. Ja, det är jag den förste att beklaga, men det är statsmakterna som stå för den saken, och då ha ju de lokala institutionerna ingenting att göra. Vi ha beklagat det mycket och sagt i vår motion, att det är bedrövt ställt i den vägen, icke minst på grund av den pågående arbetarsmåbruksverksamheten, för vilken många, många miljoner begäras och som medför ett sönderstyckande av förutvarande självförsörjande jordbruk till små arbetarställen. Nu vilja vi i stället söka få anslag för att de som vilja uppodla och utveckla sina jordbruk skola ha möjlighet därtill. Men den frågan kommer som sagt senare; jag har bara velat nämna den här med anledning av vad herr jordbruksministern yttrade.

Jag skall villigt och tacksamt erkänna, att jordbruksministern sagt, att vi skola få mera pengar ur prisregleringsfonden, och jag hoppas bara, att det inte är fråga om 400,000 kronor — eller 500,000, om man medräknar Värmlands och Kopparbergs län — ty det är en summa som inte räcker långt, om den skall fördelas på 132,000 brukningsdelar; det blir inte mycket på var och en. Och ett verkligt stöd är nödvändigt, för att det norrländska jordbruket icke skall avfolkas vid den stora utveckling som pågår där uppe. Det är många miljoner som plockas ur gruvorna, skogarna och vattenfallen, och det är icke bara staten som plockar. Det skulle vara utomordentligt intressant och trevligt att se, om även norrlänningarna någon gång finge en slant tillbaka av dessa miljoner.

Herr Bergqvist: Herr talman! Såsom representant för övre Norrland vill jag yttra mig med några ord i denna fråga, ehuru jag naturligtvis icke besitter någon sakkunskap på jordbrukets område. Jag har emellertid under min långa vistelse i Norrland lärt mig att uppskatta böndernas arbete, och jag känner

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

mig solidarisk med dem, såsom en klass som säkerligen har en mycket stor betydelse för Norrlands framtid.

Jag kan instämma i vad herr Gabrielsson sade, att den närmast föreliggande frågan icke är någon stor fråga. Det begärda beloppet är heller icke stort. Men det ledsamma är, att ett avslag på denna punkt varslar om ett oblikt öde även för de övriga motioner som väckts till förmån för jordbruket i Norrland. Denna serie motioner har väckt till liv glada och förhoppningsfulla känslor hos denna landsändas jordbrukare, men om riksdagen nu ställer sig avvisande till de framställda kraven, komma de att känna en stor besvikelse. Och man ser ju nästan vart det pekar hän. Om man studerar punkt 149 i detta utlåtande, finner man att det går åt precis samma håll som utskottsforlaget i den nu föreliggande punkten.

När jag yttrar mig i frågan gör jag det huvudsakligen såsom representant för översta Norrland. Man har en viss benägenhet att skära hela Norrland över en kam, som om det vore en ort någonstans i landet, där förhållandena äro fullkomligt lika. Men det råder mycket stora skiljaktigheter mellan de olika trakterna i det stora Norrland, och vad särskilt övre Norrland beträffar får man ju där arbeta under oerhört mycket ogynnsammare förhållanden än i södra Norrland. Herr Tjällgren sade: »Jag är också norrlänning». Ja, visst är han norrlänning. Men där nere i Sollefteåbygden äro ju förhållandena helt annorlunda än till exempel i Jokkmokk eller Arvidsjaur och andra trakter uppe vid polcirkeln.

Emellertid är det min övertygelse, att jordbruket däruppe även om det arbetar under ogynnsamma förhållanden, likväl är den näringsgren, som man för framtiden har att sätta den största tilliten till. Malmerna fraktas ut, fyndigheterna tömmas, och det kommer en dag, när man icke längre kan gräva fram stora skatter ur dessa malmberg, som man nu profiterar så mycket utav. Och skogen! Ja, jag tvivlar på, att återväxten i Norrland kan hålla jämna steg med den avverkning som sker. Jag tror att man får räkna med betydligt minskad avkastning av skogen. Den enda tillgång som kommer att vara är vattenkraften. Den kommer att räcka även framdeles, men i den mån de industriella näringarna avtaga, blir det jordbruket som man till sist får falla tillbaka på.

Visserligen är det sant, som jag framhållit, att jordbruket däruppe har att arbeta under mycket ogynnsamma förhållanden. Den långa vintern och den korta sommaren, det hårda klimatet och även den karga jordmånen göra det icke lätt att avvinna torvan något. Skall det kunna ske måste jorden hållas i mycket god hävd. För detta ändamål är det nödvändigt, att den norrländska och särskilt den övre norrländska jordbrukaren stödes av staten, så att han må kunna sätta sin jord i sådant skick, att den kan bära goda skördar, varpå jordbrukaren och hans familj kunna leva. Det blir i alla fall en rätt torftig bärgning.

Det viktigaste är säkerligen, att man söker driva jordbruket mera intensivt än intensivt. Visserligen är det sant, att det är bra om man kan arbeta upp nyodlingar och utvidga arealen för jordbruket. Men man bör icke göra det på bekostnad av hävden av den redan odlade jorden. Det viktigaste är, att denna jord hålles i bästa tillstånd, och sedan kan man ju ägna sig åt nyodlingar.

Det lilla anslag som här är i fråga avser ju att undersöka och utforska bästa sättet att göra jorden fruktbarande. Det har sagts nu, att pengar för detta ändamål finnas tillgängliga i prisregleringsfonden, varav det anvisades ett visst belopp förra året, och, enligt vad utskottet förutsätter, även i år ett belopp kommer att anvisas. Det är ju gott och väl att så sker, men dessa pengar delas ut över hela landet, och det beror då på, i vilken proportion detta sker. Skall

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

Norrland icke få proportionsvis mera än andra landsdelar, så blir det i alla fall vanlottat på grund av att försöken ställa sig dyrare i Norrland än på andra håll i landet, beroende dels på naturförhållandena, dels på den dyrare arbetskraften.

Herr stasrådet sade, att det fanns 50,000 kronor tillgängliga för anställande av försök med gödsel och sorter i Norrland, och menade att det väl var bättre med 50,000 än med 25,000 kronor. Men meningen har ju icke varit att det som förut är tillgängligt skulle falla bort, utan att dessa 25,000 kronor skulle komma som ett tillägg, och det får väl anses vara ett så litet krav, att man bör kunna tillmötesgå det. Utskottet åberopar också prisregleringsfonden. Men därjämte uttalar det, att eftersom dessa försök skulle göras våren 1938, är tiden för knapp för vederbörande myndigheter att planlägga dem. Jag undrar, om detta kan sägas vara ett bärande skäl. Om beslut fattades i dag den 2 mars borde saken med hänsyn till den sena våren i Norrland kunna ordnas. Därför tycker jag icke att detta skäl är särdeles välgående.

Att staten på ett verksammare sätt än hittills bör stödja jordbruket i Norrland anser jag vara ett billigt krav, och jag instämmer i detta avseende fullkomligt i vad herr Fredrik Ström nyss yttrade. Norrland brukar kallas en koloni, och i själva verket är det en koloni eller behandlas som en sådan. Man tar stora värden därifrån men ger icke lika mycket tillbaka. Det har tagits miljontals kronor från Norrland under tidernas lopp, vilka kommit landet i dess helhet tillgodo. Särskilt ha stora belopp kommit staten direkt till del genom dess andelar i malmfälten, genom royalty och malmfrakter m. m. När man till exempel ser på förslaget till avtal med malmfältsbolaget Luossavaara-Kiiruna-vaara, finner man att det rör sig om kolossala summor. Dessa stora värden bara rinna ut som strömmar från övre Norrland, men befolkningen där uppe får ganska litet tillbaka. Det är ganska små smulor den i själva verket får. Jag anser alltså, att det är ett fullkomligt billigt och rättvist krav, att staten måtte taga till rundligare, när det gäller att stödja den norrländska befolkningen, vilken lever under synnerligen tunga och svåra förhållanden i sina avlägsna landsändar och får dragas med många olägenheter.

Herr statsrådet säger nu visserligen att utredningar pågå, och han har också givit löfte att någonting skall göras. Det är gott och väl, men jag tror i alla fall att man kan anföra det gamla ordspråket: Bättre en fågel i handen än tio i skogen. Det skulle bereda den norrländska befolkningen mycket större tillfredsställelse, om riksdagen nu ville bevilja de i själva verket blygsamma belopp, som i den serie motioner, jag nyss nämnde, har begärts till förmån för denna befolkning, vars hemort ändå ger landet i övrigt så oerhört stora värden.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hagström: Då motionerna om ökade stödåtgärder för det norrländska jordbruket väcktes i början av innevarande riksdag, väcktes samtidigt hos många norrlänningar den förhoppningen, att detta var begynnelsen till en bättre förståelse för de norrländska jordbruksförhållandena. Det skrevs också i samband därmed vackra ord i tidningarna, att detta var frukten av förra sommarens riksdagsresa. Ja, så trodde man. Men dessa förhoppningar har jordbruksutskottet i det föreliggande utlåtandet så grundligt som möjligt grusat. De skäl för avstyrkande av motionerna, som utskottsmajoriteten anfört, påminna ganska mycket om de obofärdigas förhinder. Då man läser utskottsutlåtandet får man också gärna det intrycket, att vad som anförts och föreslagits i statsverkspropositionen är något så heligt, att det ej får ändras eller ruckas på. Men om så är förhållandet, har jag för min del mycket svårt

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

att förstå, vad det egentligen tjänar till att behandla nionde huvudtiteln i utskottet och kamrarna. Det är ju bara att upptaga tiden i onödan. Man måste väl emellertid ändå anse, att de krav på effektivare åtgärder till stöd för det norrländska jordbruket, som framförts i högerpartiets motioner, äro så rimliga och måttfulla, att de bort kunna biträdas även av jordbruksutskottets majoritet. Statsinkomsterna flöda nu rikligare än på länge, och detta — såsom tidigare nämnts här i dag — till stor del tack vare Norrlands skogar och malmfält. Det förefaller således, som om denna lilla återbäring — om uttrycket tillåtes — vore så pass billig och rimlig, att den borde kunna bifallas av kammaren.

Vid den förevarande punkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Sylvan, Hakon: Herr talman! Det anslag som här är i fråga är i realiteten lika stort som det för innevarande budgetår föreslagna och avser en försöksverksamhet av samma omfattning som den nu pågående. Visserligen har själva beloppet minskats med 6,000 kronor, men hälften därav återfinnes på annat håll, och den andra hälften utgör en besparing i anslaget för fortbildningen av försöksledare, som inte anses behöva pågå i samma utsträckning som hittills. Anslaget är alltså, som sagt, beräknat efter samma grunder som föregående år och är tillstyrkt av centralanstalten och lantbruksstyrelsen.

Under 1937 hade de fyra norrländska länen tillfälle att få 430 försök utlagda. Därav utnyttjades endast 281, alltså ungefär 66 %. I Jämtlands län var anslag beviljat för 80 försök, och icke mer än 20 utnyttjades, i Västernorrlands län utnyttjades 40 av beviljade 100 försök, i Västerbottens län 121 av 150, och endast i Norrbottens län utnyttjades samtliga de hundra beräknade försöken. Motionärerna ha nu velat höja detta anslag med 25,000 kronor att användas till försöksverksamhet i Norrland. Den som har någon erfarenhet av försöksverksamhet gör sig då den frågan, hur man skall kunna anordna dessa försök. Finns det i Norrlandslänet tillräcklig, kompetent arbetskraft för att lägga ut de tusen försök extra, som det skulle röra sig om? Man rådde dock icke med mer än 281 försök i fjol. Hur skall man då rå med att lägga ut ytterligare 1,000? Så många blir det nämligen efter den vanliga normen för beräkningen, det vill säga 20 kronor per försök och 5 kronor för konstgödsel. Så är det en annan svårighet, som vidlåder all försöksverksamhet, nämligen att hitta försöksvärdar, som äro villiga att stå till förfogande, ty det kostar ju alltid litet att sköta försöken eller ha dem på sin gård. Då spörsmålet var uppe i utskottet, hade jag den uppfattningen, att det icke fanns någon möjlighet att på den korta tid som stod till buds utnyttja ett så stort anslag till försöksverksamhet, som 25,000 kronor onekligen är.

I hela landet ha vi sammanlagt 3,750 försök, huvudsakligen i de södra delarna av landet. Där har man emellertid i sina försöksringar icke satt i gång verksamheten för att uppamma intresset för användning av konstgödsel i avsikt att därmed öka skördarna, utan man har utnyttjat försöken i avsikt att finna metoder att spara på den dyra konstgödseln, alltså att finna ut hur stor kvantitet konstgödsel som behövs för att få största möjliga skörd, så att pengar icke behöva läggas ut i onödan. Här är det tvärtom. Här skall man sätta i gång försöksverksamhet för att uppamma intresset för en rationell skötsel av jorden. Men de ärade herrarna från Norrland få förlåta mig, om jag ställer mig något tvivlande till tanken, att rätta vägen att uppamma intresset för jordbruket är att lägga ut försök. Det skulle i så fall icke vara försök

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)
 för den enskilde jordbrukaren för att han skulle få reda på hur mycket kali, fosforsyra, kväve etc. han behövde för att få tillfredsställande skördar, utan det skulle vara demonstrationsförsök i större skala för att få folk att inse, att den som använder konstgödsel kan vänta bättre skördar.

Under riksdagsresan i somras fick jag den uppfattningen, att det är ofantligt mycket att göra för jordbruket i Norrland, och jag är villig att stödja det på alla möjliga sätt. Men jag anser det vara en oförnuftig metod att begära högre anslag till en försöksverksamhet, som icke hålles i gång i den utsträckning som redan står till buds, och för vars rationella utnyttjande det kanske icke finns personal.

Herr talman! I anslutning till vad jag här yttrat skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sandström: Herr talman! Ehuru icke fackman har jag såsom norrbottning ansett mig böra säga några ord, och jag ber då att få instänma i de synpunkter, som anförts av herrar Gabrielsson, Hagström och Bergqvist.

För en norrlänning som mig kännes det verkligen beklämmande, att jordbruksutskottets majoritet icke velat gå in för några som helst särskilda stödåtgärder beträffande det norrländska jordbruket. Detta förefaller desto oförklarligare som det ju är känt och omvittnat, att jordbrukarna i de fyra nordligaste länen sedan flera år befinna sig i en prekär situation, som förvisso rättvisligen borde föranleda ett snabbt ingripande från statsmakternas sida, så att åt dessa jordbrukare lämnades den hjälp till självhjälp, varpå de med skäl anse sig kunna framställa anspråk. Ty det är ett obestridligt faktum, att det norrländska jordbruket under kristiden blivit i hög grad styvmoderligt behandlat. De stödåtgärder av skilda slag, som kommit jordbruket i mellersta och södra Sverige till godo, hava i huvudsak ej blott varit utan någon nytta eller åtnad för de norrländska jordbrukarna utan rent av länt dem till avsevärt men. Dessa senare ha nämligen fått deltaga i betydande uppoffringar till förmån för modernäringen i de sydligare delarna av riket utan att själva erhålla någon enda däremot svarande kompensation. I längden kan ju ett dylikt oeffterrättligt sakernas tillstånd icke vara försvarligt. Missnöjet bland den jordbrukande befolkningen i det län, där jag bor, har också allt mer brett ut sig. Man har svårt att förstå och känner det hårt, att regering och riksdag ställt sig så välvilliga till jordbruksnäringen i den sydligare delen av riket men lämnat de norrbottniska jordbrukarna i deras betryck nästan alldeles åt sitt öde. De finna kravet, att även deras rätt och intressen sent omsider skola bliva tillgodosedda, vara något självklart och berättigat, fastän de samtidigt skulle känna sig uppriktigt och djupt tacksamma mot statsmakterna, om ett ingripande från deras sida kunde ske, som visade, att där finnes ett verkligt intresse och en klar vilja att träda fram för att stödja och hjälpa jordbruksnäringen även i den nordligaste delen av Sverige.

Jag har förut sagt, att ett dylikt intresse och en sådan viljeriktning icke ha kommit till synes i jordbruksutskottets utlåtande. I den punkt i utlåtandet, som nu är föremål för kammarrens behandling, säges visserligen, att utskottet finner syftet med högerns motioner I: 200 och II: 312 vara behjärtansvärt, men det är också det enda som utskottsmajoriteten anser sig kunna kosta på sig i fråga om en välvillig inställning till de specifikt norrländska jordbrukskraven. Utskottets majoritet har härigenom givit stenar i stället för bröd, och det är en politik som sannerligen icke i längden blir fruktbarande. I stället för ett positivt ställningstagande och ett resolut ingripande till förmån för den betryckta jordbruksnäringen i de fyra nordligaste länen inskränker man sig till att endast betyga sin medkänsla med jordbrukarna i denna

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

del av riket. Dessa jordbrukare bliva sannerligen icke hjälpta med sådana sympatiuttalanden. Här fordras icke blott ord utan även handling. Och det är fara i dröjsmål. Ju längre tiden fortskrider utan att statsmakterna lämna sitt stöd, desto svårare blir det att sanera jordbruksnäringen i övre Norrland. Problemet är av den allvarligaste art, och det fordrar sin lösning. Befolkningen i Norrbotten avvaktar med ängslan och spänning, huruvida det är statsmakternas mening, att jordbruket i Norrbotten skall lämnas åt sitt öde, eller om statsmakterna, medan tid är, skola lämna den effektiva hjälp till självhjälp, som är ofrånkomlig, för att jordbruksnäringen där uppe skall kunna äga bestånd och giva nödortftig avkastning åt sina utöfvere.

Herr talman, jag yrkar bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Då jag var en av dem, som hade äran att få deltaga i den riksdagsresa till Norrland, som ägde rum förra sommarens, skall jag be att med några ord få belysa det intryck, jag fick av denna resa. Jag skall då först be att få säga, att jag ingalunda underskattar den försöksverksamhet, som har satts i gång även i Norrland, men jag vill redan nu framhålla, att jag för min del tror, att dessa norrlandsfrågor icke lösas med de små blygsamma belopp, som här ifrågasättas.

Jag tror, att dessa frågor böra ses i ett större sammanhang, och jag är av den bestämda meningen, att en lösning av detta problemkomplex bör föregås av en grundlig utredning, som kan så att säga sluta inom sin ram alla de frågor, som röra den norrländska jordbruksbefolkningen. På vår resa fingo vi bland annat tillfälle att studera ett odlingsförsök just inom ett nybyggarsamhälle, och jag tvekar inte att säga namnet på den familj, som visade upp detta resultat: det var en familj Gustafsson i Åsele. Denna familj hade utträttat ett jättearbete enligt min mening. Hushållningssällskapet hade också intresserat sig härför i så måtto, att man hade lagt ut ett odlingsförsök på nybyggarens plan. Detta odlingsförsök gav ett så pass klart och tydligt utslag, att ingen tvekan behöver råda om nödvändigheten av en sådan verksamhet där uppe. Men vi fingo också på denna resa taga del av många framställningar och önskemål, och det är allt detta som gör, att jag för min del måste säga, att hela denna norrlandsfråga bör tagas i ett sammanhang och lösas så att säga på en gång. Vi kommo bland annat till en plats, som heter Dikanäs, och vi ställdes där öga mot öga med en fattig jordbrukarbefolkning. Jag vågar säga fattig, ty jag grundar detta mitt omdöme på just de förhållanden jag var i tillfälle att närmare betrakta. Vad önskar nu denna jordbrukarbefolkning däruppe? Jo, de bådo en from bön om att få hjälp att bygga ett mejeri. Det var vad jordbrukarna däruppe i Dikanäs behövde, och så lät det hela raden igenom varhelst vi gjorde uppehåll och kommo till tals med befolkningen.

Jag menar därför, att man icke har någon anledning att i dag riva upp en stor debatt om de små smulor, som det här är fråga om. Jag betraktar dessa små belopp det här rör sig om huvudsakligen som en gest inför vad som komma skall om några månader. Men norrlandsfrågan i och för sig är av så stor betydelse och räckvidd, att man, som jag nämnde, inte löser den med några småsmulor, utan därtill tarvas, som jag förut sagt, en utredning. Jag drager inte i tvivelsmål, att regeringen skulle ha sinne för och en positiv inställning till dessa frågor. Jag vågar tro, att regeringen avgjort är inställd på att här måste göras någonting, men att det givetvis bör göras i större sammanhang.

Jag skall med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Jag hade inte tänkt att ytterligare begära ordet under denna punkt, men jag har föranletts därtill av ett yttrande av en min kamrat på Västernorrlandslänsbanken. Då man hört på denna debatt kan man inte undgå att få det intrycket, att herrarna, som här tala för reservationen, söka göra gällande, att vi, som representera utskottsmajoriteten, äro motståndare till anslag åt jordbruket överhuvud taget och särskilt då till anslag åt det norrländska jordbruket. Jag måste inlägga en gensaga mot sådana försök, herr talman. Jag vill påpeka, att under den tid jag varit i riksdagen har jag i min ringa mån försökt bidra till så goda förhållanden som möjligt för jordbruket både vad beträffar landet i dess helhet och kanske framför allt för Norrland. Om vi nu hålla oss till den punkt, som här närmast föreligger, nämligen försöksverksamheten, kan jag ju erinra därom, att jag har också i min ringa mån bidragit till att vi hava fått en statens försöksgård i mitt hemlän. Jag har under föregående år medverkat vid en utredning för att få till stånd en statens försöksgård också i Norrbottens län. Jag tycker då, att det är att slå in öppna dörrar, när herrarna vilja göra gällande, att vi, på grund av den ställning vi ha intagit i utskottet, skulle vara motståndare överhuvud taget till allt som kan vara till gagn och nytta för det norrländska jordbruket.

Det var ett yttrande av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som jag skall be att få understryka, nämligen att vi måste se till att få tillräckligt med skog till fastigheterna i Norrland ävensom att fastigheterna där i allmänhet äro för små, att styckningar hava skett i för stor skala. Jag tror, att detta är värt att taga fasta på. Jag hemställer också, att statsrådet ville göra vad han kan för att i någon mån råda bot på detta. Jag måste säga, att jag tycker det är beklämmande, att personer här försöka göra sig till målsmän för jordbruket och särskilt för de små jordbrukarna i Norrland, men absolut icke vilja vara med, då det till exempel gäller att bidra till att förverkliga det önskemål, som jag nyss berörde, eller då det gäller att förhindra, att hela jordbrukarklassen försvinner och uppslukas av storfinanserna.

Herr **Pettersson, Anton**: Herr talman! Jag vill bara instämma med herr Tjällgren däri, att man blir litet förvånad, när man hör denna debatt. Här ha en hel del talare uppträtt från högerhåll och nästan velat låta påskina, att det är bara de, som ha intresse för Norrland, och att de andra icke ha något intresse för förhållandena där uppe. Man kan ju dock konstatera, att under debatten alla talare, vilket parti de än tillhört, ha förklarat sig villiga att medverka till förbättrade levnadsförhållanden för jordbruksbefolkningen i Norrland. Och det ha framför allt de gjort, som i likhet med mig och herr Alfred Andersson i somras hade nöjet att resa i Norrland. Vi sågo hur det var där, och jag försäkrar, att vi vilja göra allt för att medverka till att de skola få det bättre där uppe. Men herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har förut sagt, att det kommer en proposition i detta ärende. Skall man då lösrycka dessa frågor punkt för punkt? Är det inte bättre att få dem samlade och att taga hela problemet i ett sammanhang? Vi hörde ju också, som förut har påpekats, en representant för Stockholmsbanken, som förklarade, att han var fullt villig att gå med på hjälp till norrlänningarna. Jag tycker därför, att herrarna ha målat läget alldeles för svart.

Det är utan tvekan, som jag kommer att gå med på utskottets förslag, och det gör jag i den förvisningen, att vi få taga upp detta problem senare, och att vi då komma att lösa hela frågan på ett sätt, som jag är övertygad om att norrlänningarna skola känna sig belättna med.

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

Herr Carlström: Herr talman! Den motion, som väckts från högern i detta ämne, sammanhänger ju mycket intimt med den motion, som avser anslag till bidrag för inköp av konstgödsel till jordbruk i de fyra nordligaste länen. Motionärerna ha resonerat som så, att därest konstgödsel skall användas i större utsträckning, och om staten skall lämna bidrag härför, så bör man se till, att effekten också kommer att bliva den bästa. Detta är en synpunkt på saken.

Det har också sagts, och det förhåller sig nog så i stort sett på det sättet, att det norrländska jordbruket ligger efter i fråga om jordens hävd, och att det behöver vidtagas kraftåtgärder för att bättra denna hävd. Och såsom ett led i det hela — jag vill inte påstå, att detta är det enda, det är en detalj i en hel serie av åtgärder, som sannolikt måste vidtagas från statens sida för att hjälpa upp jordbruket i Norrland — är försöksverksamheten säkerligen av mycket stort värde. Detta har ju icke heller bestritts av utskottsmajoriteten, utan här gäller väl frågan mera huru pass mycket man skall stödja denna försöksverksamhet.

Nu har det sagts här av en fackman, herr Sylvan, att det inte är tänkbart att tekniskt kunna verkställa någon större utökning av försöksverksamheten i Norrland för närvarande. Han anser därför, att det anslag, som redan finnes upptaget i propositionen och som är av samma storlek som föregående år, är tillräckligt för ändamålet. Man får då den uppfattningen, att herr Sylvan anser, att vi redan hava kommit upp så att säga till maximum i fråga om möjligheter att utöva försöksverksamhet i Norrland.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nämnde, att skall man hjälpa upp jordbruket i Norrland, så bör man se till, att jordbruksenheterna få större tilldelning av skog, och det är jag villig att erkänna riktigheten utav. Men detta är en fråga, som är så pass vidlyftig, att det sannolikt kommer att dröja årtionden innan en sådan ingående reglering, som skulle råda bot i det angivna syftet, kan bliva genomförd, och det finnes ett ordspråk, som säger, att medan gräset gror dör kon. — Enbart den för en dylik vidlyftig reform erforderliga utredningen kommer säkerligen att taga lång tid i anspråk. Det kan också hända, att det förhåller sig på det sättet, att en dylik skogstilldelning, om den skulle kunna verkställas omedelbart, vilket ju är omöjligt, inte komme att ha fullt så stor verkan, som herr statsrådet vill låta påskina. Det är ofta så, att skogarna äro avverkade i närheten av bebyggelsen, där vi nu ha jordbruken koncentrerade. Och som herrarna veta växer skogen långsamt i Norrland, och det kommer därför åtminstone i de flesta fall att dröja många år, innan man får någon nytta av denna stödskog.

Ja, jag har inte, utöver vad nu är sagt, någonting särskilt att tillägga, utan jag vill bara slutligen framhålla, att avsikten med motionen dock varit, att man skulle kunna öka ut försöksverksamheten utöver det omfång, den har för närvarande, och det tycker jag knappast att de av ledamöterna här i kammaren, som förklarar sig behjärta jordbrukets upphjälpande i Norrland, böra ha någonting emot. Nu ställer herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i utsikt ett anslag å 50,000 kronor för ifrågavarande ändamål, som inte skulle gå på denna post i budgeten, utan som skulle komma ifrån jordbruksregleringsfonden. Det är måhända likgiltigt, varifrån pengarna komma, huvudsaken är ju i alla fall, att pengarna tillförsäkras. Men det är ju en sak, som vi icke veta någonting om nu, ty propositionen om jordbruksregleringen föreligger ännu icke, och motionärerna ha velat försäkra sig om att få denna utökning av anslaget just i detta sammanhang. Jag anser mig därför också för min del böra hemställa om bifall till reservanternas yrkande i denna fråga.

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag skulle egentligen vilja protestera på Norrlandsjordbrukarnas vägnar mot den siste ärade talaren. Jag kan icke anse, att Norrlandsjordbrukarna äro så mycket efter, som herr Carlström tycker. Jag får säga, att av de jordbruk i Norrland, som verkligen kunna giva sina brukare full sysselsättning och försörjning, har jag sett många, som äro verkligt välskötta och många inte mindre väl skötta än jordbruk i andra delar av landet.

Men det förstår ju envar, att om jordbruken äro så små, att innehavarna kanske för sin huvudsakliga försörjning äro hänvisade till arbete på annat håll, är det helt naturligt, att sådana jordbruk många gånger bliva efter. Jordbrukarna äro nödsakade att skaffa den kontantinkomst, som är oundgängligen nödvändig för deras uppehälle, och möjligheterna härtill inträffa kanske många gånger just under den tid, då jordbruket skulle skötas. På detta sätt kan det uppkomma förhållanden, som icke borde finnas inom ett jordbrukslän, som bägge de norrländska länen äro i viss utsträckning.

Herr Carlström erkände också, att det var riktigt, som jag hade sagt, att jordbruken borde få mera skog, men han blev genast färdig med en reservation med den motiveringen, att detta kanske icke gjorde någon nytta, och att det var svårt att genomföra. Det är de gamla ståndpunkterna, som fortfarande sitta kvar. Han ville till och med motivera detta med att säga, att skogen är ganska hårt nedhuggen. Men, herr Carlström, det kommer väl ett släkte efter oss, när skogen har vuxit upp, och jag tycker inte det är rimligt, att det norrländska jordbruket skall stå i samma predikament, när den tiden kommer, som nu är fallet. Jag kan icke förstå annat än att även om skogen inte nu är sådan som man skulle önska den, så kan den bliva sådan som den bör vara.

Sedan menade herr Carlström, att »medan gräset växer dör kon». Men nu är det på det sättet, att förra årets riksdag beviljade det förutnämnda anslaget på 500,000 kronor att fördelas inom de skilda länen. Representanterna för de norrländska länen hushållningssällskap, som synas mig vara bäst skickade att bedöma på vad sätt pengarna skola användas, skulle här komma in med framställning i ämnet, och så har skett. Kungl. Maj:t har av det anslag, som beviljades år 1937, disponerat ett belopp av omkring 50,000 kronor, som skall användas för försöksverksamhet 1938. Jag har tidigare sagt, att jag i propositionen rörande prisregleringen även ämnar taga upp ett belopp, som jag anser böra lämnas så fritt som överhuvud taget är möjligt. I de beslut, som äro utskrivna i departementet, har jag också uttalat, att sällskapen icke böra vara absolut bundna vid uppgjorda planer, utan om det är någonting, som är angelägnare, så böra de kunna använda pengarna därtill inom ramen för vad som verkligen hjälper jordbruket. Nu har det av förra årets belopp blivit möjligt att för försöksverksamheten innevarande år disponera 50,000 kronor, och då hushållningssällskapen fritt förfoga över dessa pengar, kunna de ju användas till att betala den del, som jordbrukarna själva skulle betala och den del, som hushållningssällskapen skulle betala, under förutsättning att det finnes försöksledare och att en dylik försöksverksamhet överhuvud taget kan organiseras. Tänka vi på nästa år, så är det klart, att om Kungl. Maj:t begär och riksdagen är villig att anslå samma belopp eller eventuellt högre belopp — ty det kan ju hända, att det finnes sådana, som tycka, att beloppet skulle vara högre, men det är ju en sak, som får bedömas den gången — så kan det för kommande år utgå samma belopp för denna försöksverksamhet och kanske högre belopp om det här gäller en av de viktigaste förutsättningarna för det norrländska jordbruket.

I den motion, som lagts fram från högerhåll, har icke sagts, att försöksverksamheten skall bedrivas efter andra grunder än som gälla för landet i

Anslog till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

dess helhet. Följaktligen kunna icke, såvitt jag begriper, dessa 25,000 kronor användas för att förbilliga den för jordbrukarna och intressera dem för försöksverksamheten. Men även om så skulle kunna ske är det ju i denna motion icke fråga om mer än halva beloppet. Nu mena herrarna måhända, att man dessutom skulle taga ett visst belopp av det andra anslaget, men jag har förstått motionen på det sättet, att när herrarna ansett det vara lödvärdigt med 25,000 kronor, så har meningen varit, att det inte behövs mera för denna försöksverksamhet, och då ha ni ju redan blivit bönhörda över hövan, eftersom redan 50,000 kronor stå till förfogande för innevarande år, och för nästa budgetår kanske mer än 50,000 kronor kunna användas för detta ändamål.

Jag vill tillägga, att jag är övertygad om att alla ha en känsla av att Norrland betyder oerhört mycket för hela vårt gemensamma fosterland, att ingen vill draga sig för att anslå ganska stora belopp för att förbättra förhållandena där uppe. Men, mina herrar, vi måste väl ändå låta ekonomiska principer vara rådande, och de ekonomiska principerna säga oss, att vi skola använda pengar i den mån vi kunna åstadkomma en organisation för att utföra den och den bestämda verksamheten. Den verksamhet det här gäller är en försöksverksamhet, och resultatet av den ligga ju icke klara bara därför att man har lagt ut försöksringarna, utan de få grundas på försök under en följd av år. På denna väg kan man kanske komma fram till att säga, att här behöver Norrland stora bidrag för att åstadkomma en ökad produktion och ett rationellare jordbruk är som för närvarande är möjligt att bedriva. Det är denna väg man bör gå, och då menar jag, att genom de åtgärder Kungl. Maj:t vidtagit på grund av framställningar från dessa län har beviljats mera pengar än herrarna tänkt de skulle behöva för denna verksamhet.

Herr Lindhagen: Det gäller här endast ett litet struntanslag, en allmosa åt den jordbrukande befolkning, som finns och kommer att finnas i de två tredjedelar av vårt land, som Norrland utgör. Jag har inte velat begära ordet för att yttra mig om det norrländska jordbrukets problem i ett så obetydligt sammanhang. Det kommer jag att göra vid punkten 149, där man mera nalkas de ömma tonerna, herr talman! Jag ber att nu få anteckna mig för att erhålla ordet under den punkten. Där konstaterar man, att det finns någonting, som heter ofullständiga jordbruk, och dem vill man också hjälpa genom allmosor men icke med jord. När man talar om ofullständiga jordbruk, bör man väl förstå, att de ha för liten areal, och att det är den bristen, som måste först avhjälpas. Men det vill man inte inlåta sig på. Det är en senare tids regerings- och riksdagspolitik, som har förstört Norrlandsfrågan för oss genom att syssla bara med sådana småsaker som exempelvis den föreliggande och, såsom är tidens benägenhet.

Vad som fordras är ett fullföljande av den tredje reduktionen av plundrad statsjord, som från början skänkts till jordbruket och från vilket man stulit odlingslägenheterna och den tillhörande skogen, som jordbrukarna behöva. Statsrådet talar endast om skogen, ty statsrådet är från Skåne och förstår svårigen, att om man skall kunna höja jordbruket i dessa försummade landsdelar, fordras det främst, att åtminstone den stulna och plundrade odlingsmarken återställes till jordbruket och dessutom att skog tilldelas det. Men det första vill statsrådet aldrig lyssna till, kanske därför, att det ej ingår i en skånsk politik. Den stora ofärden för Norrland i dess jordfråga kommer främst från den skånska politik, som dominerar på olika händer — inga namn nämnda och inga glömda.

Jag vill således i detta sammanhang, herr talman, endast tillkännagiva, att jag i de här småfrågorna kommer att rösta för de största anslagen. Jag för-

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

står, att de norrlänningar, som varit med om ett mindre anslag, äro i god tro och ha det riktiga och redbara uppsätet, att det inte är värt att bråka om saken nu, utan att vi skola ta i med hårdhandskarna, när frågan kommer upp i större sammanhang. Jag förstår även de sydlänningar, som varit med och motionerat i smått. Det är kanske en följd av Norrlandsresan eller måhända av den förestående septembervalrörelsen i landet.

Alltså ses vi igen vid Filippi, det vill säga vid punkt 149, herr jordbruksminister!

Herr Carlström: Herr talman! Jag blev visst litet missförstådd av statsrådet. Det gällde frågan om skogen. Statsrådet ville visst tolka mitt yttrande på det sättet, att jag skulle vara motståndare till de ågärder, som han talade om, nämligen skogstilldelning åt jordbruk, som lida brist på stödsskog. Jag nämnde bl. a., att en sådan åtgärd är så vidlyftig, att enbart utredningen där-om sannolikt komme att taga många år i anspråk, och att om man skall vänta med att vidtaga andra nödiga åtgärder för jordbrukets upphjälpande, till dess en sådan utredning blivit slutförd, få jordbrukarna i Norrland verkligen lida mycket under tiden.

Detta var vad jag avsåg med mitt yttrande, och jag hesiterar inte inför en utredning angående åtgärder för tilldelning av stödsskog åt brukningsdelar i Norrland, som inte ha tillräckligt med sådan.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Jag vill fråga herr Carlström, om herr Carlström inte fått klart för sig ännu, att jag inte avser, att vi skola vänta med att vidtaga de åtgärder, som det nu är fråga om, utan att det tvärtom har anslagits mera pengar för de åtgärderna än herrarna ifrågasatt.

Herr Lindhagen: Det var en sak jag glömde att säga i mitt förra anförande. Statsrådet talade om att det i fortsättningen kommer ett anslås ganska stora subsidier för ifrågavarande ändamål. När ordet »ganska» användes, då det gäller en sådan omfattande fråga, har man redan bragt frågan till undergång!

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gabrielsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen åyo upplästes, verkställdes omröstning på det sätt, att efter särskilda upp-

Anslag till lokala gödslingsförsök m. m. (Forts.)

maningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 25—44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 80 och 81.

Lades till handlingarna.

Punkterna 82—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Förekommade och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor.

*Anslag till
åtgärder mot
tuberkulos hos
nötkreaturen.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 58 av herr *Bengtsson* samt II: 114 av herrar *Larsson* i Hede och *Persson* i Gryt-terud, vari hemställdts, att riksdagen ville besluta, att vid nedslaktning efter kontrollundersökning inom nötkreatursbesättning, vilken underkastas regelbunden tuberkulinundersökning enligt den s. k. Bangska metoden, ersättning

Anslag till åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen. (Forts.)
skulle utgå enligt nu gällande grunder, dock högst med 125 kronor, eller vid totalkassation med 75 kronor;

att vid nedslaktning efter andra eller därefter följande klinisk-bakteriologisk undersökning enligt den s. k. Ostertagska metoden ersättning skulle utgå med hälften av djurkroppens värde, dock högst 100 kronor, eller om djuret helt kasserades med 50 kronor; samt

att i senare fallet, om djurägaren uppfyllt vissa i kungl. kungörelsen den 30 juni 1934, nr 402, 16 § andra stycket uppställda krav i fråga om isolering av besättningens ungdjursavdelning, ersättning skulle kunna utgå med hälften av djurkroppens värde, dock högst 100 kronor, eller vid totalkassation med 75 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor;

2) att motionerna I: 58 och II: 114 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Bengtsson: Herr talman! Då jag väckt en motion angående höjning av anslaget för bidrag vid nedslaktning inom nötkreatursbesättning, vilken underkastats tuberkulinundersökning, ber jag att få anföra några synpunkter med anledning av jordbruksutskottets utlåtande i frågan.

Utskottet finner motionens syfte till och med i hög grad behjärtansvärt, men anser sig samtidigt åtminstone icke för närvarande kunna tillstyrka densamma. Som skäl anför utskottet, att då de anordningar, som redan vidtagits på området, rönt en oavbrutet stigande anslutning från djurägarnas sida, torde en viss återhållsamhet med utvidgningen av det statliga stödet vara väl försvaret. Jag undrar ändå, om man kan säga, att en viss återhållsamhet är befogad. Det är 40 år sedan riksdagen beviljade det första anslaget till ifrågasvarande ändamål, och efter 40 år är av landets samlade nötkreatursstock i dag blott 25 procent med i tuberkulosbekämpandet. Av dessa 25 procent har givetvis det största antalet djur kommit med i undersökningen under de tre senaste åren, vilket även framgår av utskottets utlåtande.

Jag kan med bästa vilja ej inse, att någon fara skulle varit för handen, om nedslaktningen något forcerats. Jag är tvärtom av den åsikten, att ju fortare bekämpandet av sjukdomen kan ske, desto billigare blir det för såväl staten som djurägaren. Jag är övertygad om att den i motionen begärda ökningen av anslaget med i runt tal 200,000 kronor skulle medföra inbesparande av denna summa flera gånger om i framtiden. Ju förr vi få bort de smittofarliga djuren ur besättningarna, ju förr ha ungdjuren möjlighet att växa upp utan att utsättas för risken att bli nedsmittade.

Vidare är det självklart, att kampen mot tuberkulos i smittofarlig form i hög grad äventyras ju längre det dröjer, innan djurägarna mera allmänt ansluta sig härtill. Ur allmän synpunkt tror jag ingen kan bestrida, att det lilla stöd, som begärts i motionen, vore välförtjänt i första hand för mindre djurägare. Då det tycks vara otänkbart, att jordbrukets utövare i allmänhet skulle få full kompensation för sina ständigt stigande utgifter, kunde ju här ha bjudits en liten uppmuntran vid bekämpandet av tuberkulosen, en uppmuntran som varit till gagn inte endast för jordbrukarna utan kanske i ännu högre grad för folkhälsan i vårt land.

Såsom frågan nu ligger till, har jag, herr talman, intet yrkande.

Anslag till åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågvärande punkten hemställt.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkterna 87—90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkten 92.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 93.

Lades till handlingarna.

Punkten 94.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Befrämjande av mindre jordbruk: Ordnad bokföring vid mindre jordbruk för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 25,900 kronor.

*Anslag till
ordnad bok-
föring vid
mindre jord-
bruk.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 217, av herrar *Janson* i Frändesta och *Liedberg*, vari hemställdes, dels att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor att av lantbruksstyrelsen användas till främjande av bokföringsverksamheten vid jordbruk upp till 50 hektar och i övrigt enligt de grunder som anförts i motionen, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag till åtgärder för en snar och kraftig utvidgning av bokföringsverksamheten på lantbrukets område.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 217, till Befrämjande av mindre jordbruk: Ordnad bokföring vid mindre jordbruk för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 25,900 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Sederholm*, *Manner-skantz*, *Hedlund* i Häste och *Liedberg* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

A) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 217 till Befrämjande av mindre jordbruk: Ordnad bokföring vid mindre jordbruk för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor;

B) med bifall till motionen II: 217 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till åtgärder för en snar och kraftig utvidgning av bokföringsverksamheten på lantbrukets område.

Herr **Sederholm**: Vid behandlingen av denna fråga i utskottet har jag liksom några andra utskottsledamöter anslutit mig till den i ämnet väckta motionen, i vilken yrkas, att anslaget måtte höjas till 50,000 kronor.

Anslag till ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Forts.)

De skäl, som föranlett utskottet att stanna vid det lägre beloppet, äro dels att Kungl. Maj:t inte föreslagit högre belopp, dels att lantbruksstyrelsen också förordat detta lägre belopp. Emellertid grundar sig lantbruksstyrelsens beräkning av anslagets storlek på det antal ansökningar om bidrag till bokföringskostnader, som inkommit från enskilda jordbrukare. Det är naturligtvis mycket önskvärt, att ordnad bokföring användes av så många jordbrukare som möjligt, men huvudskälet för min ståndpunkt är dock inte detta önskemål, utan det är, att sådana bokföringar ha ett betydande värde för staten själv, då det gäller planläggningen och bedömandet av jordbrukets ekonomiska läge och av de åtgärder, som kunna finnas påkallade för att leda och stödja jordbrukarna i deras verksamhet. Det verkställs nu ungefär 500 bokslut, av vilka man gör en sammanställning, och söker man sedan draga sina slutsatser. Men det är allmänt vitsordat, att detta material är för litet. Det vore önskvärt, att materialet utvidgades, så att det omfattade åtminstone 1,000 bokslut. Man skulle då få en mera representativ spridning av bokföringarna inom olika storleksklasser av jordbruk och inom olika områden av vårt land. Det är klart, att den frivilliga anslutningen till denna verksamhet från jordbrukarnas sida inte bör tagas som mätare på behovet av anslagsmedel, utan för att få fram ett tillräckligt omfattande material måste man räkna med att på ett eller annat sätt — kanske genom ökat understöd — söka förmå flera jordbrukare att ansluta sig till ifrågakarande bokföringsverksamhet.

Nu har jordbruksnämnden så sent som i början av detta år i en skrivelse påyrkat ett bättre material för bedömande av de åtgärder till jordbrukets stöd, som kunna vara påkallade, och då mena vi reservanter, att det vore ett steg i rätt riktning att genom en höjning av ifrågakarande anslag söka stimulera jordbrukarna till sådan bokföring och på så sätt utvidga undersökningsmaterialet och därigenom göra det både mera representativt och mera tillförlitligt.

Med stöd av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det är alldeles riktigt, såsom den siste ärade talaren anförde, att det ur olika synpunkter är önskvärt, att anslutningen till bokföringsverksamheten blir livligare. Jag vill därför lämna några upplysningar om behandlingen av detta ärende i departementet.

Lantbruksstyrelsen hade uppdragit åt professor Nannesson, som utförde sammanställningen av de bokslut, som förelågo, att inkomma med en beräkning av det anslagsbelopp, som skulle behövas till ifrågakarande ändamål under det kommande budgetåret. Professor Nannesson beräknade i sin promemoria, att 650 fastigheter skulle vara anslutna till bokföringen, och med utgångspunkt från denna siffra kom han fram till den summa, som lantbruksstyrelsen föreslagit och som även upptagits i huvudtiteln. Emellertid gjorde hushållnings-sällskapens ombud, efter det att lantbruksstyrelsens framställning inkommit till departementet, en hemställan till Kungl. Maj:t om höjning av anslaget just med hänsyn till önskvärheten, att antalet bokföringar ökades. Denna framställning remitterades emedelbart till lantbruksstyrelsen, som avlät ett yttrande, daterat den 20 november, vilket emellertid inkom till jordbruksdepartementet först den 14 december, då det var för sent att taga hänsyn till framställningen. När det gäller att göra upp en huvudtitel, kan man, såsom litet var vet, inte lämna frågorna öppna ända in i det sista; det blir ändå ett ganska intensivt arbete under den sista tiden. Då jag hade att ta ställning till ifrågakarande anslagsfråga, förelåg således inte en sådan utredning, som det både i äldre och senare tid ansetts nödvändigt att framlägga för riksdagen i dylika fall. Motionärerna ha för övrigt inte heller förebragt sådan utredning.

Anslag till ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Forts.)

Lantbruksstyrelsen förklarade emellertid i nyssnämnda yttrande, att den har för avsikt att för budgetåret 1939/1940 begära högre anslag för detta ändamål och dessutom den höjning av bidragsbeloppen, som kan anses behövlig för att åstadkomma den önskvärda ökningen av anslutningen. Denna lantbruksstyrelsens skrivelse ha vederbörande motionärer tagit del av på departementet, och de visste således, att frågan där upptagits till vederbörlig utredning, var-efter den kan i sinom tid föreläggas riksdagen.

Jag har endast velat lämna detta meddelande.

Herr Tjällgren: Efter det anförande, som nu hållits från statsrådsbänken, behöver jag inte yttra många ord. Jag vill endast med hänvisning till vad utskottet anfört yrka bifall till dess hemställan.

Herr Mannerskantz: Det torde väl finnas skäl för den åsikten, att lantbruksstyrelsens senast avgivna yttrande ger ett kraftigt stöd åt reservationen, som går ut på ett högre anslagsbelopp. Den utredning, som skulle behövas i detta fall, kan inte vara mera omfattande än att den kunde utföras, innan jordbruksdepartementet disponerar medlen. Det är visserligen en riktig princip, att utredningen bör föreligga, när man beviljar ett anslag. Men här är ju ganska klart ådagalagt redan genom professor Nannesons uttalande, att en fördubbling av antalet ordnade bokföringar vid mindre jordbruk är nödvändig, om sammanställningen av boksluten skall vara av tillräckligt värde. Därför menar jag, att utredningen endast behövde gälla frågan om på vilket sätt man skall kunna förmå ett större antal jordbrukare att lägga upp en sådan bokföring. Men den saken kan man väl klara ut, sedan riksdagen beslutat om själva beloppets storlek. Det fordras ju ingen utredning angående behovet av flera bokslut.

Det är en annan del av motionens motivering, som jag också skall be att få stryka under. Det talas där om önskemålet att göra ifrågavarande bokföring mera allmänt utbredd bland jordbrukarna för deras egen skull, d. v. s. för att de skola få klarlagt, vilka grenar av odlingen som bedrivs klokt och vilka som eventuellt äro behäftade med brister. Det är alltså fråga om ett slags driftanalys, och det finns säkert flera jordbrukare än man i allmänhet tror, som behöva hjälp med att analysera fram sina årsresultat. Sådana analyser kunde ge rikt utbyte av en ringa insats av penningar från statens sida. Det är säkert många jordbrukare, som tro, att de ha det mycket väl ordnat i en hel mängd avseenden. Men om de finge en mycket noggrann uppställning över de olika siffror, som ingå i en bokföring, och hade möjlighet att jämföra dem med andras, kanske det skulle resultera i att de kommo underfund med att det vore gynnsamt att lägga om driften på ett eller annat sätt.

Det vore därför önskvärt, att den del av reservationen, som upptagit motionens förslag om en utredning angående åtgärder för en kraftig utvidgning av bokföringsverksamheten på lantbrukets område, inte avsloges, ty den föreslagna åtgärden kan inte vara annat än nyttig.

Att det sedan i samma beslut skulle råka komma med ett med 25,000 kronor förhöjt belopp till ett ändomål som är alldeles klarlagt och som staten själv behöver som underlag för bedömandet av jordbrukets räntabilitet, bör icke vara ägnat att avskräcka från främjandet av den utredning som i andra punkten begäres.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av

Anslag till ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Forts.)
 det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sederholm* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 94, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 95—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101.

Lades till handlingarna.

Punkten 102.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 103—107.

Lades till handlingarna.

Punkterna 108—117.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 118—120.

Lades till handlingarna.

Punkterna 121—123.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 124.

Lades till handlingarna.

Punkterna 125 och 126.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 127.

Lades till handlingarna.

Punkterna 128 och 129.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 134 och 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—143.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 144—148.

Lades till handlingarna.

Punkten 149.

Under punkten 149 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att 1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under 1939 bevilja statsanslag intill 2,000,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk; 2) till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor.

*Anslag till
nyodling
m. m. å ofull-
ständiga jord-
bruk.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 193 av herr *Domö* m. fl. likalydande med II: 305 av herr *Bagge* m. fl., vari hemställts, 1) att riksdagen i anslutning till vad i motionerna påyrkats beträffande anslaget fördelning och statsbidragets maximibelopp måtte för budgetåret 1938/1939 bevilja till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk ett förslagsanslag av 2,400,000 kronor, därav a) till Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län 1,200,000 kronor, b) landet i övrigt 1,200,000 kronor; 2) att riksdagen vidare måtte medgiva rätt för Kungl. Maj:t att under år 1939 bevilja statsanslag till ifrågakvarande ändamål intill de sålunda angivna beloppen;

2) II: 10 av herr *Herou* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln punkt 149 föreslagna anslaget för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning skulle höjas till 3,500,000 kronor;

3) II: 11 av herr *Herou* m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att § 3 i Kungl. Maj:ts kungörelse angående statsbidrag till jordförbättring å ofullständiga jordbruk måtte erhålla den ändrade lydelse, som i motionen angivits;

4) II: 213 av herr *Sandberg* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte 1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under 1939 bevilja statsanslag intill 2,430,000 kronor för utlämnande av bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk; 2) till grundförbättringar: bidrag

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 2,430,000 kronor; samt att riksdagen måtte besluta, att vid medelstilldelningen till Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län skulle iakttagas de grunder, som i motionen angivits; samt

5) II: 219 av herr *Gustafsson* i Lekåsa m. fl., vari hemställts — såvitt nu vore i fråga — att riksdagen måtte besluta, att det under nionde huvudtiteln, punkt 14, föreslagna anslaget till grundförbättringar: bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk skulle upptagas till 2,100,000 kronor, därav 700,000 kronor till nyodling, 700,000 kronor till stenröjning, 600,000 kronor till betesförbättring och 100,000 kronor till jordkörning.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 193 och II: 305, II: 10, II: 213 och II: 219,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under 1939 bevilja statsanslag intill 2,000,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor;

B) att motionen II: 11 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sederholm*, *Gabrielsson*, *Hedlund* i Häste och *Liedberg*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:s förslag och motionerna I: 193 och II: 305,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i enlighet med vad i reservationen anförts, under 1939 bevilja statsanslag intill 2,400,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 2,400,000 kronor;

B) att motionerna II: 10, II: 213 och II: 219 måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad i reservationen förut anförts och hemställts, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

C) att motionen II: 11 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I den av reservanterna föreslagna motiveringen hade anförts bland annat: »Av det till de norrländska länen avsedda beloppet synas 900,000 kronor böra användas till nyodling, 200,000 kronor till betesförbättring, 25,000 kronor till stenröjning och 75,000 kronor till jordkörning. Statsanslaget till landet i övrigt torde fördelas sålunda, att 400,000 kronor avses till nyodling, 500,000 kronor till betesförbättring, 200,000 kronor till stenröjning och 100,000 kronor till jordkörning.»

Herr Domö: Herr talman! De norrländska jordbruksförhållandena ha sedan lång tid tillbaka stått i förgrunden i den allmänna diskussionen, och debatten här i dag har också givit belägg på detta.

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Jag hör inte till dem, som förmena, att Norrland utsatts för en direkt orättvisa i fråga om jordbruksregleringens anordnande. Måhända är det på det sättet, att Norrland i mindre grad än övriga landsdelar fått nytta av jordbruksregleringen, men obestriddligt torde vara, att även denna del av landet dragit nytta av denna. Det är främst på grund av andra förhållanden, som en särskild omtanke för närvarande måste ägnas det norrländska jordbruket.

Det är obestriddligt, att de flesta norrländska jordbruk ha en dålig räntabilitet. Det är vidare ont om andra försörjningsmöjligheter för sådana jordbrukare, vilkas gårdar inte äro tillräckligt stora för att ge full sysselsättning med jordbruksarbete under sommaren. Dessutom är enformigheten i kosthållet för norrlänningarna ganska framträdande på grund av att man inte i den utsträckning, som det kanske vore möjligt, odlar grönsaker. Det skulle helt visst gå för sig att berika det norrländska kosthållet genom en utökning av trädgårds- och köksväxtskötseln. Så är det ännu en sak att taga i betraktande, när man överväger åtgärder till stöd åt det norrländska jordbruket, nämligen att Norrland är vår utpost i norr och att folkökningen är relativt stor, särskilt i Norrbotten. Det är därför angeläget, att Norrlands befolkning erhåller allt det stöd, som den kan få. Det norrländska jordbruket har också helt visst möjligheter att komma åtskilligt längre än för närvarande.

Jag vill inte påstå, att de norrländska jordbruken äro dåligt skötta, men det är ju på det sättet, att man av olika omständigheter inte kommit så långt, som det är möjligt att komma, om man förbättrar och kompletterar de små norrländska jordbruken och får till detta en utökad statlig hjälp. Jag avser alltså inte att rikta någon kritik mot de norrländska jordbrukarna; de göra helt visst sitt bästa, men i Norrland såväl som annorstädes kunna givetvis förbättringar åstadkommas genom avdikningar, förbättrade brukningsmetoder och dylikt.

Det är olika vägar, som ha försökts, när det gällt att komma det norrländska jordbruket till hjälp och förbättra förhållandena för den jordbrukande befolkningen där uppe. Det var en tid, när lösenordet för åstadkommande av ökade jordbruksmöjligheter i Norrland var kolonisation. Den blev en ganska stor misräkning, därför att nyanläggningar t. ex. på ensligt belägna myrmarker i åtminstone många fall inte var någon lycklig metod. Helt annan och bättre verkan ha de åtgärder haft, som gått ut på att komplettera ofullständiga jordbruk genom bidrag för nyodling, betesförbättring och avdikning.

Nu frågar man sig, om sådana åtgärder verkligen äro behövliga. Kan man inte på annat sätt uppnå det önskade resultatet? Jag kommer senare att något beröra det yttrande av herr Alfred Andersson, i vilket han uppehöll sig vid Norrlandsfrågan. Nu vill jag inskränka mig till att säga, att det förhållande, som herr statsrådet här för en stund sedan påtalade, nämligen att jordfördelningen är bristfällig, d. v. s. att brukningsdelarna äro för små, är ett problem, som gäller hela landet. Vi ha helt visst under en lång följd av år fört en jordpolitik, som i många avseenden varit oklok, bland annat därigenom, att det åstadkommit en hel del jordbruk, som inte varit tillräckligt stora och bärkraftiga. Särskilt ogynnsam har denna utveckling varit i de områden, där inga andra arbetstillfällen av småbrukarna kunnat med säkerhet påräknas. Jag har den bestämda uppfattningen, att frågan om en ny jordfördelning, om man så får uttrycka det, eller en sammanslagning av små brukningsdelar till större, inom de närmaste åren måste tagas upp. Och den frågan är aktuell i hela landet. Jag måste säga, att man blir beklämd, när man på resor i olika delar av landet — jag var i tillfälle att iaktta det i Norrland i somras — ser, att små hemman på sex à åtta tunnland, vilka i och för sig knappast äro bärkraftiga, ytterligare delas upp vid bildandet av arbe-

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
tarsmåbruk. Det torde vara allt skäl att se upp, så att sådana små hemman inte ytterligare få styckas sönder.

I den punkt, som nu behandlas, föreligger reservation om betydligt utökad anslag till komplettering av de ofullständiga jordbruken. Den motion, som från högerhåll väckts i denna fråga, tar sikte på att man bör bygga vidare på de goda resultat, som redan nåtts genom kompletteringar. Härvidlag behövs man inte räkna med några risker. Man har erfarenhet under en lång följd av år att sådana åtgärder slagit väl ut. Det är en fröjd att se, hur i Norrland och annorstädes en stor mängd jordbrukare kunnat utvidga och förbättra sina jordbruk samt göra dem bärkraftiga med hjälp av statsbidrag i den form, som är fråga om i denna punkt. Sedan en lång följd av år utgår statsbidrag till nämnda ändamål, och det har höjts undan för undan, då resultaten visat sig mycket goda. I år föreslår jordbruksministern en höjning med 50,000 kronor till två miljoner. I den motion, som utgör underlag för reservationen här, yrkas ett anslag på 2.4 miljoner kronor. Man räknar därvid med att den höjning, som man föreslår, uteslutande skall komma de fyra nordligaste länen till godo. Man bibehåller anslaget för den övriga delen av landet men yrkar en förhöjning, som helt skulle komma Norrland till godo.

I sitt utlåtande har utskottet avstyrkt motionärernas framställning, och i anledning därav har av högerledamöterna i utskottet avlämnats en reservation. Denna upptar i ett hänseende icke alldeles samma yrkande som motionen. I denna hade yrkats, att anslaget för stenröjning skulle sättas lika med det, som departementschefen föreslagit, nämligen 450,000 kronor. Jag anser, att det föreligger skäl att något jämkas på fördelningen av det belopp, som reservanterna vilja tilldela det »övrige Sverige». Det är så, att de ha uppdelat anslaget i två hälfter, 1,200,000 kronor till Norrland och lika mycket till det övriga Sverige. Jag anser, att uppdelningen av den summa, som är avsedd för det övriga Sverige, bör göras så, att man något minskar de anslag, som reservanterna föreslagit till nyodling och till betesförbättring samt till jordkörning. I stället bör man öka den summa, som avses till stenröjning, så att densamma kommer upp till 450,000 kronor.

Jag vill därför i denna del, herr talman, yrka i fråga om motiveringen till den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen under punkten 149, att sista meningen i sista stycket, vilken mening börjar med »Statsanslaget till landet i övrigt» och slutar med »jordkörning», utgår och ersättes av följande: »Statsanslaget till landet i övrigt torde fördelas sålunda, att 300,000 kronor avses till nyodling, 400,000 kronor till betesförbättring, 425,000 kronor till stenröjning och 75,000 kronor till jordkörning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till föreliggande behov och ansökningar verkställa den slutliga fördelningen.»

Den motion, som föreligger i den punkt som nu behandlas, utgör tillsammans med andra motioner, som väckts från högerens sida, ett led i ett försök att understödja det norrländska jordbruket, så att det blir i största möjliga mån produktivt och bärkraftigt. Motionerna avse att ge de norrländska jordbrukarna ett stöd i sin kamp för utveckling av sin näring, så att densamma blir det led i en tryggad folkförsörjning, som den kan bli — och bör bli för Norrlands befolkning.

Nu vill man göra gällande, såsom herr Andersson nyss gjorde här, att hela Norrlandsfrågan bör tagas i ett sammanhang, och man skall därför vänta på den utredning, som nu pågår, den s. k. egnahemsutredningen. Såvitt jag vet ingår inte hela komplexet av norrländska jordbruksfrågor i denna utredning. Den gäller vissa egnahemsfrågor och dylikt, såsom jordfördelningen bland de små jordbruken, men ingalunda hela det norrländska jordbruksfrågekomplexet.

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Detta är för övrigt alltför vittomfattande för att kunna lösas på en gång. Det gäller nog, herr Andersson, att räkna med lång tid och att i vissa avseenden pröva sig fram. Men i denna punkt har man ett anslag, genom vilket man vet, att man kan lyckas komma ett gott stycke på den väg, dit utredningen syftar. Att avvakta resultatet av egnahemsutredningen, innan man går in på den välmotiverade höjning, som högerreservationen föreslår, är icke nödvändigt. Hänvisningen till utredningen synes mig vara de obotfärdigas förhinder.

Herrar Tjällgren och Pettersson voro tydligen litet missbelåtna över att det hade talats så mycket från annat håll om behovet av ökat bidrag till jordbruket i Norrland, och det var, som om man från deras sida ville göra gällande, att man inom högern skulle ha tagit illa upp, att de också, som de sade, intresserade sig för Norrland. Visst inte, det bara gläder mig, att vi här i dag kunna vara ganska eniga, när det gäller *talet* om stödet åt Norrland — och detta gäller även herr Fredrik Ström — men, mina herrar, det är en stor skillnad mellan att platoniskt uttrycka sitt intresse för en sak och att i verkligheten vara med om att bidraga till att det åstadkommes någonting. Jag har förut tillsammans med herr Tjällgren kämpat för en förhöjning av detta anslag till ofullständiga jordbruk, och därför är jag synnerligen förvånad över att inte nu få räkna på herr Tjällgrens bistånd, när det här gäller att verkligen ge utökat bidrag, varav behovet är erkänt i hela Norrland, och hjälpa de behövande jordbrukarna där.

Nu säger man, att man räknar med att i en ny proposition, jordbruksregleringspropositionen, skola medel föreslås till liknande ändamål. Men propositionsförslag i detta avseende torde väl knappast kunna påräknas i sådan grad — åtminstone har det inte kommit fram här i dag från herr statsrådet — att det skulle motsvara den här förordade höjningen från 2,000,000 kronor till 2,400,000 för förbättring av ofullständiga jordbruk. Och vi veta, hur det gick i fjol, när det gällde trädgårdsodlingen. Då avstyrkte man i utskottet en motion, därför att det sades, att förslag om stöd åt trädgårdsodlingen i Norrland skulle komma upp i samband med regleringspropositionen. Men sedan fick man inte så särdeles mycket i propositionen. Man vet inte heller, vad som nu skall komma. Här föreligger ett gott förslag — varför inte taga det i detta fall? Det bygger på reell grund, och det kommer arbetsamma och pliktrogna människor till godo och föregriper ingalunda fortsatta förbättringsåtgärder, som kunna komma att föreslås av egnahemsutredningea. Varför inte gå med på detta förslag nu? Jag kan inte underlåta att säga, att om man är vän av bättre förhållanden i Norrland, så bör man kunna biträda reservationen. Det kan ej vara giltigt skäl att inte gå med på reservationen, därför att den framkommer från annat håll än från det man själv företräder. Så mycken frihet — om man får uttrycka det så — borde man väl kunna räkna med bland partierna här i kammaren, att, när det kommer före en sådan vital fråga för Norrland, man inte skulle vara bunden av en viss partiinställning utan kunna rösta för denna reservation, som går ett litet stycke längre än utskottets förslag.

Jag får därför, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till den av herr Serderholm m. fl. vid punkten fogade reservationen, dock med den ändring av motiveringen, som jag nyss yrkade.

I detta anförande instämde herrar *Sandström* och *Frändén*.

Herr Gabrielsson: Herr talman! När vi behandlade en föregående punkt, nämligen 23, var jag i tillfälle att säga vad jag överhuvud taget behöver yttra

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
även i denna fråga, men jag vill ändå, herr talman, ytterligare säga några ord utöver vad herr Domö har sagt, vilken jag till fullo instämmer med.

Jag ber då att få tillägga, att nu finns det möjligheter för dem, som inte ville rösta för reservationen i den föregående punkten, därför att det fanns anslag tidigare, att visa sin goda vilja mot norrlänningarna genom att rösta för reservationen i denna fråga.

Nu kommer statsrådet att säga, och det har utskottet redan sagt, att vi inte kunna röra vid denna sak, därför att den är under utredning. Ja, jag instämmer tillfullo i att man inte skall göra det då det gäller grunderna för bidraget. Dem skall man inte röra, utan därvidlag skola vi vänta på utredningens resultat. Men då det gäller höjning av ett anslag, där det föreligger ansökningar till dubbla beloppet av vad som finns tillgängligt, då tarvas det väl inte någon utredning om huruvida den höjningen behövs eller inte. Det gäller ju en sådan viktig sak som att hjälpa dessa småbruk att bli någorlunda självförsörjande. Det kommer ändå att dröja ett femtiotal år, innan man är färdig därmed, ty de äro så små, att det tar lång tid, innan de kunna bli fullständiga.

I hela riket ha vi en medelareal per jordbruk av 8.69 hektar åker. I Norrbotten är medelarealen 3.74 hektar, i Västerbotten 4.41, i Västernorrland 4.25 och i Jämtland 4.67. Inte mindre än 78.1 procent av jordbrukarna i Norrbotten ha en åkerareal av högst 5 hektar. Motsvarande tal är 67.8 i Västerbotten, 71.7 i Västernorrland och 67.7 i Jämtland. Då förstår man, att det behövs medel, att det behövs intresse och att det behövs arbete för att åstadkomma bättre förhållanden i detta avseende. Det finns på många håll, inte minst i Norrbotten men även i Västerbotten, väldiga arealer odlingsmark, som man kan förbättra och fullständiga sina jordbruk med. Det är väl ändå så, att även om vi intressera oss för andra stödåtgärder och andra sociala åtgärder — det föreslås en massa miljoner för att barnen skola få mat i skolorna o. s. v. — men då är det väl ändå riktigare att hjälpa jordbrukarna, så att de kunna ge föda åt sina barn själva. Det ha vi gjort tidigare, och jag hoppas, att vi skola göra det hädanefter också. Det sker, om jordbruket göres så pass lönsamt, att man kan leva på det.

De, som äro emot den av reservanternas föreslagna höjningen, säga, att vi skola vänta och se, vad utredningen kommer till för resultat. Jag är själv med i den utredningen, som herrarna kanske veta, men jag menar, att det icke kan möta något hinder att höja anslaget, när det är så stor efterfrågan på bidrag. Ansökningar kommo i fjol in om ett belopp av 3,600,800 kronor, och dessa ansökningar komma från fattigt folk, som verkligen behöver hjälp för att göra sina jordbruk mera lönande.

Jag skall läsa upp vad som skrivits i en tidning — det är inte något högerorgan, det vill jag tillägga — där man diskuterar detta anslag. Man resonerar ju här i riksdagen så, att eftersom det gäller en högermotion skall man naturligtvis inte vara med om den. Jag vill erinra om att tidigare, när det satt en borgerlig regering, motionerades det om inte mindre än 18 miljoner kronor för att lindra kostnaderna för skolväsendet i kommunerna, vilket också bifölls. Nu är det fråga om en liten anslagshöjning, ty det gäller bara 400,000 kronor, men därför, att Kungl. Maj:t inte begärt så mycket, skola vi inte få lov att rösta för det. Det märkliga är ju, att det sitter sex norrlänningar i jordbruksutskottet, därav fyra från första kammaren, men av någon utgrundlig anledning ha inte mer än två kunnat rösta för det högre anslaget.

Den tidning jag talar om ger först en redogörelse för vad man sagt i fråga om beredskapsarbeten. Där föreslås, att man skall inskränka nyodlingarna i södra och mellersta Sverige och försöka få till stånd sådana i högre grad

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

i Norrland, där de behövas och där jordbruken ha så små arealer. Och så skriver tidningen: »Kungl. Maj:ts proposition nr 1 går emellertid andra vägar. Den upptager nyodlingsanslaget till 2 miljoner för nästa år, vilket utgör en ökning med 50,000; men ökningen är avsedd för bidrag till stenröjning, och stenröjningsbidragen komma företrädesvis till användning i sydligare landsdelar. Så långt ifrån att enligt beredskapskommittéens förslag begränsa bidragen söderut och bibehålla dem i Norrland, har regeringen valt att bibehålla anslagen norrut och öka dem söderut. Härmed skall visst inte bestridas, att ökningen av stenröjningsbidragen göra sin nytta och äro fullt motiverade; men i första hand borde nog de speciella Norrlandsanslagen ha kommit i åtanke.

Hushållningssällskapet's yttrande talar om en 'arbetsbalans'. Denna är också rätt betydande. I de fyra norrländska länen ansöktes under år 1937 om bidrag med tillhoppa 1,358,000 kronor. Härav kunde dock endast 577,000 kronor beviljas. För år 1938 utgöi summan av sökta bidrag i de fyra länen 1,430,000 kronor, därav enbart för Västerbotten 560,000. Enligt lantbruksstyrelsens beräkning kan tilldelning av statsbidrag för 1938 ske med ungefär 50 procent av de sökta beloppen.

Senast vid årets riksdagsresa», säger denna tidning också, och det är en tongivande tidning, det kan jag tillägga, »till övre Norrland betonades för riksdagsmännen nödvändigheten av att öka storleken på brukningsdelarna i Norrland. Redan vid resans start gjorde riksdagsman Hedlund i Östersund detta påpekande, som sedermera upprepades av landshövding Rosén i Dorotea, och vidare undan för undan. En del riksdagsmän hade väl också blick för saken själva och kunde dra sina slutsatser av vad de sågo under färden. Nyodlingsanslaget — eller som det väl egentligen heter 'bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk' — är en icke oviktig faktor i den norrländska jordbruksnäringens utveckling. Riksdagen bör visa förståelse för den saken. — — —

Vi ha alla hoppats, att riksdagsresan i somras skulle ha varit en sådd i god jord med skördar till lycka för den strävsamma norrländska jordbrukarbefolkningen. Nyodlingsanslagets ökning skulle infria förhoppningarna i en punkt av central betydelse.»

Herr talman! Jag har intet ytterligare att tillägga utan ber att få yrka bifall till den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande, med den ändring, som yrkats av herr Domö.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Beträffande denna fråga tror inte jag heller, att det råder någon meningsskiljaktighet därom, att det behövs mycket stora belopp för att i möjligaste mån komplettera de många ofullständiga jordbruk, som finnas inte allenast i Norrland, utan även i andra delar av landet. Då man emellertid läser tidningarna blir man litet förvånad. Jag tänker nu närmast på en morgontidnings uttalande i dag. Förut, när utskottsutlåtandet blev klart, sades det, att Norrland lämnades åt sitt öde. I dag säger man, att det är någon sorts majoritetsförtryck, om inte riksdagen går med på vad reservanterna ha föreslagit i detta fall. Men vad ha då reservanterna föreslagit? Jo, de ha föreslagit en ökning av anslaget med 400,000 kronor. Under de två sista åren har från jordbruksdepartementet föreslagits en ökning med 500,000 kronor gentemot vad som utgick tidigare. Om man läser 1936 års utskottsbetänkande, finner man, att beloppet var 1,500,000 kronor, således 500,000 kronor mindre än som nu föreslås. Då sade utskottet, att med hänsyn till, att det hade varit en ökning tidigare, ville utskottet inte vara med om att ytterligare öka beloppet i större utsträckning. Då var det väl ändå re-

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
dan klart, att stora grupper av människor i denna landsända såväl som i andra delar av landet saknade utkomstmöjligheter. Dessa utkomstmöjligheter äro naturligtvis inte heller i närvarande stund tillfredsställande i alla delar av landet, åtminstone att döma av högermotionerna. Tidigare har ju högern sagt, att det finns utkomstmöjligheter för alla och envar, men i år säger man, att det råder partiell arbetslöshet inom vissa delar av landet. Men i vilket fall som helst måste väl utkomstmöjligheterna vara väsentligt bättre i närvarande ögonblick än för två år sedan, då man inte ville gå utöver 1 1/2 miljoner kronor för ifrågakvarande ändamål.

Jag drar därför osökt den slutsatsen, att man förut tyckt, att detta varit ett lämpligt belopp. Nu finns det ju andra motioner, som gå mycket längre, och jag skulle vilja säga, att jag tror, att det kommer att kosta statsmakterna årligen ännu mer pengar, innan man kan tala om, att det fullt räcker till för den nödvändiga komplettering det här gäller.

Herr Gabrielsson sade, att man inte ville ändra på bidragsprocenten. Jag menar, att skall man hjälpa jordbrukarna, så är en av förutsättningarna för att de sedan skola kunna existera på sina jordbruk, att de inte skola ha fått betala sin jord alltför dyrt. Det kan bland annat betyda, att bidragsprocenten behöver ändras, men om den saken skall jag inte nu yttra mig. Herr Gabrielson tillhör egnahemsutredningen, och det har åtminstone bebådats, att egnahemsutredningen, som även har detta spörsmål under behandling, skall komma med förslag härvidlag. Jag vill inte skjuta egnahemsutredningen framför mig, men jag har tillämpat vanlig kutym inom riksdagen i ekonomiska frågor, vilken riksdagen hittills alltid följt. Jag föreslog dock i fjol en höjning av bidraget med 450,000 kronor och har ytterligare i år föreslagit höjning med ett mindre belopp. Men det kan väl med en viss rätt, om jag går alltför högt, sägas: är det inte litet obetänksamt? Vi veta överhuvud taget inte, efter vilka linjer egnahemsutredningen kommer att gå fram. Den bebådar, att den skall ha sitt förslag färdigt redan innevarande år. Om det kommer i god tid skulle det således kunna föreläggas 1939 års riksdag.

Om frågan emellertid är så angelägen, som herr Gabrielsson gör gällande, tycker jag, att herr Gabrielsson skulle ha tjänat det norrländska jordbrukets sak bättre, om han fått egnahemsutredningen att säga, att denna fråga är så angelägen, att man inte bör avvakta resultatet av utredningen, utan innan det föreligger höja anslaget i väsentlig mån. Det är att märka, att egnahemsutredningen redan kommit med ett ärende, där den sagt: »ännu kunna vi inte taga ståndpunkt till den frågan, och av den anledningen hemställa vi, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen vissa hjälpåtgärder för kolonister, kronotorpare och andra. Jag anser, att detta förfarande är riktigt. Egnahemsutredningen har kommit till det resultatet, att här är någonting, som behöver göras, och då vi inte kunna avvakta utredningens slutresultat, är det rimligt, att riksdagen redan nu tar ståndpunkt till frågan. Jag tycker, att när man i utredningen har representanter från de delar av landet, som saken berör, då har man rätt att begära, att dessa representanter söka övertyga sina kamrater i utredningen om att detta är en angelägenhet av första ordningen, så att man går in till Kungl. Maj:t för att åtgärder skola vidtagas och anslagen ökas.

Jag skulle å andra sidan vilja säga, att jag naturligtvis inte har någonting att invända, om kammaren eller riksdagen vill öka det belopp det här gäller. Jag anser, att det behövs mycket pengar till detta ändamål, men jag vill ställa en fråga till herrar motionärer. Om anslaget för innevarande år ökas och kommer till användning i rätt stor utsträckning, så forcerar man ju fram en komplettering av de ofullständiga jordbruken i Norrland efter de bidragsgrunder, som nu existera, ty märk väl, herrarna ha ju inte yrkat på någon ändring av

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

bidragsgrunderna. Men då släppa kanske vederbörande bidragstagare en del annat arbete, som de skulle kunnat förtjäna pengar på, och utöka jordbruken efter dessa bidragsgrunder. Så säger kanske nästa års riksdag: »Vi få öka bidraget med det eller det procenttalet.» Bli då inte de, som redan fått bidrag, litet misslynta över den välvilja, som sålunda visats? De ha ju då fått betala sitt jordtillskott väsentligt dyrare på grund av den lägre bidragsprocenten.

Så resonerade jag, då jag övervägde detta spörsmål. Jag var övertygad om att här skulle kunna behövas mer pengar, men jag sade: är det riktigt från statens synpunkt eller ens ur bidragstagarnas egen synpunkt, att vi nu lägga fram ett förslag, att riksdagen beviljar större belopp för att forcera denna verksamhet, varpå sedan, möjligen nästa år, egnahemsutredningen säger: det är orimligt med den standard, olika befolkningsgrupper nu uppnått, att de norrländska jordbrukarna skola utföra denna odlargärning för det bidrag, staten för närvarande lämnar. Jag ansåg det under sådana förhållanden vara riktigtast ur olika synpunkter att vänta med förslag om en ytterligare höjning.

Jag hade i går besök av en delegation, som ville tala om arbetarsmåbruken. Delegationen bestod av en låntagare och i övrigt av andra representanter. De sade, att det besvärliga med denna fråga är, att jordpriserna börjat stiga för mycket, så att man får betala jorden för dyrt. I valet mellan en utökad verksamhet i år med bibehållande av den nuvarande bidragsprocenten eller att vänta ett år till, tycker jag, att de norrländska jordbrukarna under sådana förhållanden skulle betacka sig för den välmening, som tagit sig uttryck i denna motion.

Herr Lindhagen: Kammaren behagade finna, att det står med fetstil under 149:e punkten: »Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk.» Där ha vi således ett erkännande av att det finns en mängd ofullständiga jordbruk särskilt i Norrland och att de måste fullständigas. Detta är en skörd av den sådd, som såddes av norrlandskommittén, vilken uppdragade detta förhållande.

Det finns således ofullständiga jordbruk, och de böra förbättras och bli fullständiga. Anslaget har ju till uppgift att förbättra endast de ofullständiga markerna, så att de skola kunna avkasta så mycket som möjligt och mer än de göra nu. Få vi hålla på en halv generation till på detta sätt och fullständiga de med hänsyn till markens beskaffenhet ofullständiga jordbruken, så bli de väl så feta till slut, att ingenting kan växa på dem på grund av för mycken gödning.

Den *primära ofullständigheten består ju i att jordbrukarna där ha för litet jord*. Denna bör alltså först kompletteras, och sedan kan man på denna nya grundval börja bygga upp de nya jordbruken. Hela landet har ofullständiga jordbruk, säger man här, men herr Gabrielsson har ju med siffror visat, att Norrland, som har de enda återstående stora odlingsmöjligheterna, har de minsta arealerna av odlad jordbruksjord. Arealerna där äro ofantligt mycket mindre per jordbruk. Den stora frågan är alltså att kunna göra dessa ofullständiga jordbruk fullständiga till markomfattningen, och på denna nya grund skall man så gynna en upplomstring på det sätt, som så riktigt står angivet i denna rubrik. Men det finns ingen möjlighet att driva upp behövlig mark numera annat än genom expropriation eller konfiskation, såsom det kallas, när det gäller löst kapital och inkomster, vilka konfiskeras utan ersättning för att bestrida stora utgifter för arbetslöshetens bekämpande och mycket annat, och det med rätta.

Här röra vi oss med ett stort jordmonopol, som har tillkommit tack vare att genom olyckliga omständigheter kronans för jordbruket avsatta mark drogs

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

in i den industriella uppblomstringen i medio av 1800-talet. Därigenom hann jordbruket i Norrland inte att växa ut och få den jord, det skall ha, såsom i det övriga landet, där jorden uppodlades, innan industrialismen kom med sina även de för landet mycket gagneliga trävaruföretag. Jordbruket däruppe förlorade då allt väsentligt, som var avsett för det, och det är detta man inte vill återge åt jordbruket annat än genom expropriation mot ersättning, varvid betungande lån komma att alldeles trycka ned egnahemsrörelsen. Om ni visste, vad dessa lån pina alla de arma människorna med sina räntebetalningar! Men de äro ju i alla fall välmenade, och man har inte funnit på någon annan utväg. Jag har fått ett brev om denna sak från en jordbrukare i Norrland, som säger: »Lån kunna vi få hur mycket som helst, men hur skola vi också få tillfälle att leva?»

De ofullständiga jordbruk, som finnas där uppe i Norrland, ha tillkommit på följande sätt. Man får gå så långt tillbaka i tiden som till Gustav Vasa, som genom sitt bekanta brev till norrlänningarna — och det är om dem vi tala nu — förklarade, att »*alla sådana ägor, som obbyggda ligga, höra Gud, Konungen och Sveriges krona till, och ingen annan*». Lägg märke till orden »och ingen annan!» Sedan användes något av denna oerhörda ouppodlade ödemark till åtskilliga nybyggesanläggningar, och där fick man jorden gratis, man fick skattefrihet under viss tid, och man fick pengar till att bygga hus, man fick utsäde, man fick jaga och fiska hur mycket som helst, och på det sättet kunde det med strävsamhet, arbetsflit och försakelser så småningom växa upp en jordbrukarstam däruppe. Men först på 1800-talet tog man itu med att slå ett stort slag för att Norrland verkligen skulle bli ett jordbrukarland också, samtidigt som det blev ett industriland. Då kommo de stora avvittringarna, som inneburo, att kronans marker skulle skänkas bort. Det var inga lån då, herr talman, inte några fattigunderstöd heller i smått, som det nu i dag är fråga om. Men jorden fingo människorna gratis, därför att de voro svenska medborgare, och alla medborgare, som inte hade sin rot i jorden, hade rättighet att få sin rot i den jord, som de också ägde, var och en för sig.

Liberalismen på den tiden, som var en frihandelsrörelse, förklarade, att staten inte skulle ha några domäner, ty den kunde inte sköta dem, utan man skulle låta den enskilda företagsamheten få hand om det, så skulle det gå bättre. Men just under det denna stora sak skulle genomföras, tillstötte högkonjunkturen för trävaruindustrien. Om inte den kommit, hade bönderna i Norrland kunnat bli ett stort jordbrukarfolk med den ökade rörelse, som kommer av att vara många och kunna tillgodogöra sig alla de rikedomar, som passa för jordbruket och varit avsedda för detta. Över ett sådant folk kunde man ha skrivit den gamla devisen: »Hell dig, du frie man av järn, du bonde god!» Men det kan man inte nu över de norrländska jordbrukarna och allra minst över dem på *ofullständiga jordbruk* och de *nya jordbruk*, som ej kommit till, därför att odlingsmöjligheterna, den primära förutsättningen, jämte skogstilldelning gick plundringsvis bort till främmande. Det skulle vara gagneligt att få en statistik på de ofullständiga jordbruket. men sådant göres aldrig av utredningar. Man skulle vilja få utrett, hur många de jordbruk äro, som omfattades av 1896 års ägostyckningslag, som frigjorde all ägostyckning just för att gynna en utbrytning av de små fattiga jordbrukarnas uppodlade marker från sågverksbolagens stora områden, som dessa förvärvat mot statens avsikt. Det hade ju inte blivit någonting kvar. Hela lantmäterikåren i Västerbotten reste sig och sade: »Vad skall det bli av dessa små fattiga, eländiga jordlappar! Vilken fattig befolkning kommer inte nu att utsvältas på dem, då folket inte får begagna odlingsjorden på de angränsande

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

markerna för att fullständiga sina jordbruk med odlingsmark och dessutom kunna få nödig skog.»

Om staten hade varit förtänksam och inte trävarukonjunkturerna stött till, hade det kunnat ordnas på det mest storartade sätt. Kronoparker skulle ha avsatts, varifrån industrien kunnat få köpa sitt virke, inte till spekulationspriser, utan efter markegångstaxa, och bönderna skulle ha fått sin saluskog i form av sockenallmänningar, och själva skulle de ha fått tillräcklig husbehovsskog jämte odlingsmark, för att nya byar skulle ha kunnat växa upp, som då också fått sitt behov av saluskog från dessa stora allmänningar. Hela denna möjlighet har försuttits, och det kunna vi inte göra någonting åt.

I alla fall tillsattes det kommissioner för, som man då för tiden kallade det, »den tredje reduktionen av plundrad kronojord». Den första reduktionen — Gustav Vasas — gick ut över prästerna, hierarkin, den andra — Carl den XI:s — över adeln, feodalismen och nu skulle det gälla plutokratien. En sådan plundring av kronojord och ett sådant skoj, som förekommo i dessa tider, ha kanske inte förekommit i något land i Europa.

Därför uppreste sig också andra kammaren år 1901 häremot, och första kammaren måste följa med till hälften, fastän det hängde på en votering, om det skulle bli allvar av det eller inte. Andra kammaren antog däremot på rak arm utan proposition, utan kommittéutredning, mot avstyrkanden från »vederbörande ämbetsverk» den första revolutionerande reduktionslagen, nämligen om förbud för bolagsindustrien att köpa bondejord.

Längre fram kommo andra reduktionsåtgärder såsom att de gamla jordbruk, som även köpts av industrien ställdes under kontroll av *vanhävdslagar, arrendelagar och ägostyckningslagar*.

Sedan gällde det återvinning av de plundrade jordbruksmöjligheterna och de kommissioner, som skulle sköta om detta. Det var först en högerministär, som tillsatte en Norrlandskommitté med en majoritet av högermän och liberaler, och sedan kom det en liberal kommission, som kallades för jordundersökningen och som tillsattes av en liberal ministär och fick en majoritet av liberaler och socialdemokrater, och så slutligen kom jordkommissionen, som tillsattes av en liberal-socialdemokratisk ministär och fick en majoritet av socialdemokrater och liberaler. Alla dessa tre föreslogo med kraft, kan jag säga, en fulländning av förenämnda reduktionsåtgärder genom att, som Norrlandskommittén formulerade det och de andra kommissionerna utförde det, *återvinna åt allmogen odlingslägenheterna med tillhörande skog på kronans gamla plundrade skogsmarker, som hade upplåtits för landets uppodling och bebyggande*. Nu har det kommit andra tider, en ny industriell våg har brusat fram, och alla de sociala, industriella frågorna uppta oss till den grad, som vi nu veta. Småbönderna i andra kammaren, som behärskade situationen vid sekelskiftet, ha försvunnit, och nu är det industrien, som disponerar den stora majoriteten i riksdagen.

Då är frågan, vad man skall kunna göra. Här står jag som den ståndaktige tennsoldaten från de gamla tiderna. Jag är ju ålderspresident, så att jag har tidrymder bakom mig, som jag inte får glömma. Därför står jag här också och försöker göra, vad jag kan, för att få genomförd de där tre ministärernas kommissioners uttryckliga begäran om *reduktion — mot ersättning*, sade de visserligen, men jag måste ifrågasätta om detta skall behövas, när industrien i alla fall får behålla det allra mesta och värdefullaste av skogsmarkerna, och när den har gjort sådana oerhörda vinningar, som framgår av bl. a. norrlandskommitténs betänkande, och särskilt mitt yttrande till detsamma, att man inte förstår, hur det kan flyta in så mycket pengar utan arbete. Men då tycker jag, att man också här likaväl som då det gäller löst kapital och

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
inkomster kan ifrågsätta, såsom ock inom jordkommissionen gjordes, en minskning av lösningssummorna åtminstone. Men det rätta vore väl, att det *inte gavs någon ersättning*, liksom vi konfiskera löst kapital och inkomster beskattningsvägen genom progressiv skatt — ty något annat än konfiskation är detta inte. Om vi inte lätta bördan på det sättet, blir det oerhörda utgifter för det oundgängliga förvärvet av all denna mark med skog, utgifter, som man kanske sedan lägger genom lån på de stackars människor, som en gång skola få dessa jordbruk.

Nu har jag i år, herr talman, inte motionerat härom. Nu skulle jag vilja säga statsrådet Pehrsson-Bramstorp, att jag har underlåtit att väcka de där gamla frågorna vid denna riksdag just i avvaktan på de »stora utredningarna», nämligen 1936 års egnahemsutredning och arrendeutredningen, som det alltid hänvisas till.

Saken är den, att de tre förenämnda jordkommissionerna gjort all den utredning, som behövs. Sedan de upplöstes av den ånyo på andra vägar instormande socialismen har en rad ineffektiva jordutredningar tillsatts med uppdrag att se till hur man skall komma ifrån de tre kommissionernas gående till grunderna med problemet. Jag har gjort det, därför att det inte lönar sig att ta upp dem i riksdagen, när det finns sådana utredningar, och allra minst då frågorna skola gå till andra lagutskottet, dit jordfrågorna inte rätteligen höra. Ty det är ett industriellt utskott, som med lust sköter de industriella omsorgerna, men där man har litet gehör för jordbruksfrågor. Då skulle det icke osannolikt gå bättre, herr talman, bland juristerna i första lagutskottet. Ty de ha i alla fall träning på att man ibland måste gå till grunden med tingen, särskilt i lagfrågor.

Det lönar sig inte nu att göra någon framstöt, och därför väntar jag också på de s. k. »utredningarna». Jag har två förhoppningar, den ena heter Malmberg, och den andra heter Pehrsson-Bramstorp. Generaldirektör Malmberg är ordförande i den där utredningen av 1936, och han är sympatisk att tala med och tycker visst, att jag har rätt. Och statsrådet Pehrsson-Bramstorp är ju det nya underverket, som kommit hit och kunnat förbrödra sig med socialdemokratien för att skaffa oss några utkomstmöjligheter även inom jordbruket, bland denna industriella befolkning, som socialdemokratien mest består av.

När jag talade om skåningarna sist, tänkte jag på vad den nuvarande talmannen i andra kammaren Sävström en gång sagt. Jag bara plagierade honom. Mitt yttrande då var inte riktat mot statsrådet Pehrsson-Bramstorp, som jag fortfarande har ovissa förhoppningar om. Situationen var den, att norrlänningar och skåningar hade som så ofta förr i världen stått emot varandra på det ekonomiska området. Vid detta tillfälle hade skåningarna slagit ihjäl norrlänningarna, och jag stod bredvid nuvarande talmannen Sävström och en annan riksdagsman i andra kammaren. Då slog Sävström näven i bordet och sade: »Det finns bara ett fel med Sverige, och det är, att Öresund inte går norr om Skåne.» Det är bara det jag har plagierat för att göra mig mera gällande i min ensamhet och visa, att jag åtminstone har en talman bredvid mig.

Men det finns, som sagt, andra skåningar av samma sinnelag som ibland förr i tiden.

Nu vill jag således säga, att jag väntar på »utredningen» för att, när den är färdig, få åter föra, även ensam tilläventyrs, det norrländska jordbrukets sannskyldiga talan. Ty jag är inte säker på att utredningen egentligen leder till något annat än sådant, som vi i dag ha sysselsatt oss med. Det är kanske inte fullt säkert. Herr Gabrielsson får visserligen inte tala om någonting, kan jag tro, men det har från egnahemsstyrelsen uttalats, att man får gripa

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.) till expropriation också. Detta står i det tidigare betänkandet, som den av-givit, och det kanske smittar av sig på den där kommittén, som sitter och arbetar under presidium av en generaldirektör. Man har ju alltid hoppet kvar att leva på, och förr eller senare kommer det i alla fall att gå på det sättet, även om en generation skall gå förbi. När landet kommer i nöd och genom överbefolkningen, som man nu strävar efter så mycket, folk får ännu svårare att försörja sig och ungdomen blir utan arbete, då får man falla tillbaka på jordbruket. Då komma Gustav Vasas sparade odlingsmarker med husbehovs-kog och helst också någon saluskog att på ena eller andra sättet dyka upp igen och bli åtminstone till den delen en hela folkets tillhörighet. Då först kommer verkligen den stora hjälpen till Norrlandsjordbruket.

Nu ha vi även något som kallas för de återstående bolagsbesuttna jordbru-ken, *arrendatorsjordbruken*. Även de äro ju ofullständiga, ty man kan inte säga om brukarna av dem: »Du frie man av järn, du bonde god.» Där gäller det folk, som inte äger jorden och jordbruket och vanvårdar jordbruket, därför att de ju inte veta, att de för sig och sin familj få åtnjuta lönen för sitt arbete på detta jordbruk. Det är väl också *ofullständiga jordbruk*. Ur dessa vik-tiga synpunkter, både de ideella, frihetssynpunkterna, och de materiella, ha också de tre jordkommissionerna ifrågasatt, att staten skulle ordna en frilös-ning av dessa jordbruk, så att de också bli verkliga jordbruk, som de inte för närvarande äro.

Nu fruktar jag bara, såsom herr Gabrielsson nyss till min förskräckelse antydde under debatten, och som jag fruktade föregående år, att de där jord-bruken, som bolagen ha kvar, användas till s. k. *arbetarjordbruk*, och då blir det aldrig några ordentliga fullständiga jordbruk av dem. Om de styckas till arbetarjordbruk, så strider det ju alldeles mot jordbruksministerns förra året antagna ägostyckningslag, som tack vare hans bemödanden även social-demokraterna voro med om och som verkligen ville ställa styckningen omsider till rätta på ett rationellt sätt, så att sådana snedsprång, som ovan sägs, där inte skulle få tillåtas. Men jag tänkte redan då: vad händer inte därute på markerna, när lantmätaren, okontrollerad, ensam med den store jordägaren går till avstyckning? Förhåller det sig som Gabrielsson nu avslöjat, så får jag verkligen säga: då har Frans Kempe segrat, fastän han nu inte längre finns här på jorden. Min gamle stridskamrat i Norrlandskommittén har då fått rätt. Där stod kampen mot Norrlandskommitténs majoritet, konservativa och liberaler, som sade ifrån, att alla de där ursprungliga jordbruken skulle bli stora och självständiga jordbruk och inte finge splittras bort på arbetar-jordbruk. Arbetarjordbruken, föreslagna även av jordkommissionerna, ha haft framgång, ty genom dem tas ju inte stora jordarealer i anspråk, och indu-strien har ju det största intresse av att få en fast skogsarbetarstam, som är bunden vid torvan. Därför går detta med pukor och trumpeter. Men skall detta nu också gå ut över de självständiga jordbrukens bibehållande och ytter-ligare tillkomst, får jag verkligen säga, att både Gustav Vasa och jag och Pehrsson-Bramstorp komma att vända oss i våra gravar i framtiden, och Gustav Vasa gör det redan ideligen.

Det vore därför tacksamt, om dessa utredningar ginge i rätt riktning. Man är tveksam om dem, även därför att de ju utföras av *sakkunniga*. Förr i världen, när man gjorde utredningar, satte man till »kommitterade» och bland dem ibland en del personer, som skulle lära sig saken. Men nu kallas alla kommitterade sakkunniga på förhand, även när man sättes in i en sådan kom-mitté utan att vara sakkunnig. Då får alla anseende av att från början kun-na saken, och så får det förslag, man kommer med, en stor pondus inför all-mänheten, en pondus, som inte alls stämmer med sakens egen natur.

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Men felet här är framför allt, att 1936 års sakkunniga ha en sådan rörig och *eländig instruktion*. I instruktionen rör man så oerhört fladdrande vid denna fråga, som jag har talat om, och på slutet säger statsrådet mot sakens natur, all erfarenhet och föregående års uttalanden från ministären, att det går nog bra i regel på »frivillighetens väg», men undantagsvis kanske expropriation behövs. Frivillighetens väg! En ofrivillig frivillighet, hur skall man kunna åstadkomma något sådant? Ty vem, som skall idka skogsbruk, vill frivilligt avstå från god skogsmark, om han inte är tvungen till det, i synnerhet när det är odlingsmark, på vilken skogen växer bäst? Men ordet expropriation förekommer dock i instruktionen, fastän räddhågat bortskymt på slutet.

Med vad jag nu sagt om de nu diskuterade yt- och grundförbättringsförhållandena på ofullständiga jordbruk, vill jag, herr talman, säga, att jag både vid denna punkt och i fortsättningen röstar för det högsta begärda anslaget. Herr Domö frågade, varför man inte från andra partier ville vara med om hans förslag. Då säger jag: varför begär Domö inte mer? — det är ju alltid lätt att göra. Då skulle jag ännu hellre vara med på det. De andra vänta på en utredning, och det kan också vara en mening, som kan försvaras. Jag förstår dem.

Jag röstar alltså för tillfället med Domö och högaktar dem, som inte göra det. Och även jag väntar på »utredningen»; såsom också statsrådet gör. Leve alltså »utredningen», herr statsråd, men icke den, som närmast är avsedd att slå ihjäl de tre jordkommissionernas anvisningar till att gå någorlunda till grunden med den sociala jordfrågans lagvägar!

Herr Tjällgren: Endast ett par ord, herr talman! Jag har begärt ordet blott för att i all korthet tillkännagiva, att jag i allt väsentligt kan instämma i det anförande, som hölls av herr Domö. Vad han yttrade om det norrländska jordbruket och dess förhållanden samt om det anslagsbehov, som föreligger, vill jag varmt instämma i.

Jag tror emellertid, att herr Domö gjorde sig skyldig till ett misstag, när han vidare yttrade, att utskottet även på denna punkt skulle ha sagt, att man förväntar en proposition, avseende anslag för detta ändamål, och att man därför intagit den ståndpunkt, man valt. Så är nog inte förhållandet, men det var kanske ett förbiseende av herr Domö. Jag ber, herr talman, att få citera några rader här: »Utskottet delar motionärernas uppfattning, att effektiva åtgärder för de ofullständiga jordbruken böra vidtagas från statens sida. Emellertid pågår för närvarande inom 1936 års egnahemsutredning undersökningar rörande bland annat vilka anordningar, som från det allmännas sida kunna vidtagas för att främja de ofullständiga jordbruken. Enligt vad utskottet inhämtat torde utredningen slutföras så snart, att av densamma be-tingade förslag kunna underställas 1939 års riksdag.» Det är ju, såsom redan förut nämnts här, praxis i riksdagen — åtminstone har det varit så under den tid, jag har varit här — att pågår det en utredning, brukar utskottet avstyrka motioner på området under hänvisning till den pågående utredningen. Jag skulle bestämt våga tro, att hade det förelegat en motion här från annat håll, som hade gått i denna riktning, så skulle både herr Domö och herr Gabrielsson ögonblickligen sagt: »Denna motion kunna vi inte bifalla, ty det är ju redan igångsatt en utredning just om de spörsmål, varom det motionerats. Då kan man väl inte gå med på motionen!» Men nu tycks uppfattningen ha blivit en helt annan, vilket förvånar mig.

Herr Gabrielsson nämnde, att man väl åtminstone kunde gått så långt, att man beviljat ett högre anslag. Då menar alltså herr Gabrielsson, att man

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

skulle först bevilja anslag och sedan verkställa utredning om grunderna för anslaget användning. Ja, jag måste öppet säga, att jag tycker, att det är att gå litet baklänges till väga, och det har, som sagt, icke varit praxis förut här i riksdagen.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag har ställt mig på utskotts-majoritetens sida, och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Stockenström: Herr talman! Sedan flera år tillbaka ha ju vidtagits en del åtgärder för att stödja det norrländska jordbruket och inte minst för att öka produktionen. Det kan kanske vara av ett visst intresse att söka göra klart för sig, i vad mån produktionen inom det norrländska jordbruket verkligen har ökat under senare tid.

Av naturliga skäl måste det norrländska jordbruket huvudsakligen inrikta sig på foderväxtodling, ladugårdsskötsel och mjölkproduktion, och jag tror därför, att man kan säga, att man i mjölkproduktionen har en ganska god mätare på det norrländska jordbrukets avkastning. Sedan mjölkregleringen blev genomförd, ha vi numera också en ganska utförlig och noggrann statistik, som ger oss besked om både hur mycket mjölk som inväges vid landets olika mejerier månad efter månad och vilka produkter som framställas samt slutligen också uppgifter rörande avsättningen av produkterna.

Om man då ser på den statistik, vi ha från Norrland, finner man, att siffrorna från åren 1934, 1935, 1936 och 1937 visa en mycket betydande stegring i fråga om invägningen av mjölk vid mejerierna. Om man tar enbart de fyra nordligaste Norrlandslänen, alltså Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län, finner man att ökningen i mjölkproduktionen är inte mindre än 66 procent, nämligen från 73,000 ton år 1934 till 121,000 ton år 1937. Se vi enbart på de övre norrländska länen, är ökningen ännu större, och allra störst är den i Västerbotten, där invägningen ökats med mer än 100 procent. År 1934 var den vid samtliga mejerier där 20,000 ton och 1937 inte mindre än 43,000 ton.

Nu är det ju alldeles uppenbart, att en del av denna som jag tycker ganska stora ökning i den invägda mjölmängden beror på att ett sannolikt ganska betydligt ökat antal jordbrukare numera skicka sin mjölk till mejerierna i stället för att göra smör hemma eller använda mjölken på annat sätt. På grund av de förbättrade kommunikationerna — bättre vägar och flera bilar — och även på grund av byggandet av en del nya moderna mejerier har ett ökat antal jordbrukare kommit att skicka sin mjölk till mejerierna. Vidare vet jag också, att just under dessa år, som jag nämnt, eller åtminstone ett par av dem hade man synnerligen goda foderskördar. Men jag tror i alla fall att man kan säga, att en reell ökning föreligger, beroende på förbättrad skötsel av jorden och djuren och även på en ökning av den odlade arealen, kanske i viss mån också på förbättrad skötsel av betesmarkerna. Allt detta har lett till en faktisk ökning av produktionen, som inte är så liten, och denna ökning av mejeriproduktionen har för övrigt också avspeglat sig i en rätt betydande omläggning av smörhandeln. Från att Norrland tidigare var ett rent underskottsområde har Norrland blivit mer och mer självförsörjande även i fråga om ett så viktigt livsmedel som smör.

Det föreligger emellertid en ganska märklig variation under olika tider av året i fråga om mjölk- och smörproduktionen. Under första halvåret de år jag nämnde är produktionen av mjölk mycket större än under andra halvåret, och detta har lett till att man under första halvåret numera i Norrland, haft överskottsproduktion av smör, som fått säljas söderut, medan man under andra

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
 halvåret fått lov att införa en hel del smör från sydligare delar av landet. Detta förhållande var alldeles särskilt markerat under förra året, då vi under första halvåret hade ett överskott i Norrland på 273,000 kilogram smör, medan man under senare delen hade ett underskott av 239,000 kilogram. Men det blev i alla fall ett litet totalt överskott på något över 30 ton.

Dessa siffror hänföra sig till de smörmängder, som förmedlas genom mejeriernas egna organisationer, och de utgöra numera den ojämförligt största delen av det smör, som säljes mellan olika delar av landet och olika delar av länen, men fullt exakta bli siffrorna givetvis icke, då ju även en del transport och försäljning av smör skett vid sidan av organisationerna.

Vad jag här velat framhålla är att genom den stora produktionsökningen på detta område har det framkommit helt nya problem rörande avsättningen av smör och mjölk. Vi veta ju, att vi i vårt land ha en överskottsproduktion av mjölk och smör, som vi avlasta genom export, och i den mån produktionen i Norrland kommit att öka ha naturligtvis avsättningsförhållandena där kommit att mer och mer bli jämförliga och jämställda med avsättningsförhållandena i andra delar av landet.

Herr talman, jag har egentligen bara velat föra dessa saker på tal och lämna några upplysningar, eftersom jag tror, att dessa frågor kanske icke äro så synnerligen uppmärksammade. Vad jag särskilt velat framhålla är att vi, då produktionen ökas i Norrland, vilket jag anser önskvärt och lyckligt, icke få blunda för att vi också ha ett annat problem att syssla med, nämligen frågan om avsättningen av produkterna. Det är på den sidan av saken, som jag med dessa ord velat fästa uppmärksamheten.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Då jag är en av dem, som deltagit i utarbetandet av de elva motioner, som här ha framförts och av vilka den nu föredragna utgör en, och likaså undertecknat desamma, ber jag att få säga några ord om de riktlinjer, som under utarbetandet varit vägledande för motionärerna. Jag kan säga, att motionerna icke ha tillkommit på en slump eller utgöra resultatet av några timmars arbete vid ett skrivbord, utan de ha tillkommit efter flera dagars ingående överläggningar med på området sakkunniga. Dessa överläggningar ha tillsammans med den sakkunskap och erfarenhet som finns bland motionärerna lett till det resultat, som framlagts i form av dessa elva motioner, vilka innebära förslag om hjälpåtgärder för övre Norrland, krävande utgiftsökningar på budgeten av sammanlagt ungefär 2 miljoner kronor.

När motionärerna i främsta rummet tagit sikte på hjälpåtgärder för övre Norrlands jordbruk, så har det varit därför, att en allmän lyftning av jordbruket och jordbruksbefolkningens standard och utkomstmöjligheter inom dessa områden även skulle indirekt återverka till fördel för andra grupper inom samma område. Vid utarbetandet av dessa motioner ha vi utgått ifrån att söka få fram vad som är det mest angelägna och nödvändiga för att nå ett resultat inom en icke allt för långt avlägsen tidrymd. Det finns vissa åtgärder, som befolkningen i övre Norrland icke ensam orkar bemästra, och där det enligt min uppfattning är nödvändigt att statsmakterna sätta in med kraftigt verkande bidrag. Till sådana åtgärder höra — om jag får begagna tillfället att också i korthet nämna något om de andra motionerna, som i viss mån sammanhånga med det program som upplagts — avdikningar och vattenavledningar å så stora områden och under så besvärliga förhållanden, att det tar lång tid, innan avkastningen av de jordbruk, som företagen avse att tjäna, kan täcka kostnaderna. I sådana fall synes det mig vara en uppgift för statsmakterna att bestrida det väsentligaste av utgifterna. Och detta gäller inte bara avdikningar för de redan befintliga jordbruken, utan det gäl-

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

ler även avdikningar, avseende att utöka möjligheterna för nyodling. Ty det förhåller sig ju faktiskt så, att det i vissa trakter i övre Norrland finns ett befolkningsöverskott, som man är bekymrad över hur man skall kunna placera.

Våra motioner avse också sådana grundförbättringsarbeten som skogsavdikningar och sådant, som vi här nu behandla, nämligen frågan om åtgärder för att förbättra ofullständiga jordbruk, vilka finnas i rätt stor omfattning där uppe.

Vi ha också föreslagit åtgärder för skogsskötseln. Var och en vet, att vid gallring av skog uppe i de långt avlägsna lappmarkerna och skogsbygderna i övre Norrland gallringsvirket icke ger ersättning för de nedlagda kostnaderna. Därför ha vi ansett, att statsmakterna böra gå in för att på den vägen få till stånd en förbättrad skogsvård och begära statligt anslag härtill. Var och en som sysslar med praktiska skogsvårdsfrågor vet, att gallringen av skog utgör en utomordentligt viktig faktor för att få både ökad kubikmassa och välskötta skogsbestånd.

Vi ha vidare i motionerna föreslagit anslag för ladugårdsförbättringar. Visserligen av oss motionärer ha på ort och ställe kunnat övertyga oss om det verkliga behovet av ett dylikt bidrag.

Vi ha velat föreslå andra åtgärder, som mera avse att, sedan jorden bragts under plog, på densamma utvinna de största och bästa skördarna. Till sådana åtgärder hänför jag den motion, som ingår i detta norrländska jordbruksprogram och avser statsbidrag till konstgödning. Avstånden göra ju, att konstgödningsfrågan där uppe är besvärlig, men var och en vet vad en riklig användning av konstgödning betyder för att snabbt få fram större och bättre skördar och därmed också ett ekonomiskt utbyte, som ger ränta på det kapital, som nedlagts i de utförda grundförbättringarna. Den motion, om de lokala odlings- och gödslingsförsöken, som tidigare i dag behandlats, var ju ett led i dessa strävanden, och det är bara att önska, att det löfte, som gavs från statsrådsbanken, att det framdeles under riksdagen skall föreslås ett anslag av andra medel, också skall infrias.

Vi ha slutligen föreslagit anslag till studieresor åt norrländska yngre jordbrukare för att genom dessa resor erfarenheter och insikter om jordbruk måtte förmedlas från sydligare till norrländska delar av vårt land. En motion avser hemträdgårdar och förbättring av trädgårdsanläggningar.

Det är således ett program, som i sig inrymmer vad vi anse vara aktuellt och nödigt av välgrundade åtgärder just nu. Det innebär inga orimligheter och inga åtgärder, för vilkas konsekvenser man bör hysa betänkligheter.

De långa avstånden i övre Norrland, det hårda klimatet och den långa mörka delen av året göra, att man där arbetar under svårare och tyngre förhållanden än vi, som bo söderut, och denna idoga befolkning är väl förtjänt av den hjälp, som här föreslås. En sådan hjälp skulle också psykologiskt verka uppmuntrande och sporra till ett alltmer ökat intresse för det egna arbetet till gagn för den egna bygden och även för hela landet.

Under riksdagsresan i somras, som var utmärkt organiserad, hade vi tillfälle att komma i kontakt och samspråk med bygdens egna förtroendemän och få höra dem framföra sina synpunkter, och man kunde inte undgå att märka, att det under alla dessa uttalanden låg en underton av ett visst missnöje. Norrlänningarna se, hurusom stora naturtillgångar transporteras från deras egen hembygds områden: järnmalmen, som lämnar så betydande vinster både direkt till statsverket och indirekt till statens järnvägar genom malmfrakterna, de stora och värdefulla naturtillgångar i skogarna, vilka särskilt från Norrbotten men även vissa delar av Västerbotten i stor utsträckning transporteras genom flottlederna mellan 75 och 100 mil söderut för att förädlas inom andra områden än deras eget. Samma syn hysa de på den elektriska kraften, som

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
tages ur vattenfallen i deras egen hembygd och transporterats söderut. Allt detta gör, att man måste lära sig förstå deras syn på de egna näringsproblemen, när det gäller att diskutera dessa frågor med hänsyn till landet i dess helhet, och om vi nu i dessa motioner föreslå åtgärder, som tillsammans kräva ett anslag av 2 miljoner kronor, så är detta väl ändå bara en liten, liten procent av de stora summor, som bara under nu gällande konjunkturer tagas just ifrån dessa bygder.

Jag nämnde råvaruproblemet och förädlingsindustrien där uppe, och det är uppenbart, att det föreligger ett sådant problem, men detta är oerhört svårlöst, och vi motionärer ha därför, efter att ha diskuterat möjligheterna att göra en insats även där, måst avstå från att föreslå en lösning. Vi ha också diskuterat vad herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i sitt första anförande i dag var inne på, nämligen en mera ändamålsenlig jordfördelning, och jag vill med anledning därav bara säga, att jag för min del skulle med stor tillfredsställelse hälsa ett regeringsinitiativ, i syfte att från kronans oändliga vidder av skogar i Norrbotten avdela några områden, lämpligt belägna och till skälig kostnad, som med äganderätt kunde tilläggas enskilda jordbrukare, som sakna skog. Statsrådet angav emellertid inga riktlinjer, så att kanske det inte blir på det sättet. I varje fall är även den frågan synnerligen svårlöst.

Vi ha i våra motioner nämnt den elektriska kraften; kraft för belysning, för småindustri och för hantverk. Vad skulle det inte betyda för utvecklingen inom dessa områden, som under en så stor del av året ligga i mörker och som äro så långt avlägsna, om statsmakterna ville ge dem en extra förmån för tillgodogörande av billig elektrisk kraft för småhantverk och småindustri, som säkerligen skulle bereda arbetstillfällen åt många arbetslösa i dessa bygder?

Det är också vissa andra förhållanden, som motivera, att man verkligen handlar och handlar snart. Övre Norrland lider också under ett skattetryck som ingen annan del av vårt land. Ingen annanstans finns det så höga kommunalskatter, och när man hörde de kommunala förtroendemännen redogöra för förhållandena där uppe och fick höra siffrorna på utskylderna, så måste man medge, att de arbeta under ett skattetryck, som är högre än vad som är skäligt: höga kommunalskatter, höga landstingsskatter och höga vägskatter. Man måste skänka sitt erkännande åt de strävanden, som göras där uppe att på egen hand genom de lokala organisationerna, landsting, hushållningssällskap och kommuner, i någon mån föra framåt och hjälpa den egna bygden, men det är uppenbart, att detta inte räcker, utan att det behövs andra, kraftigt verkande åtgärder.

En faktor, som jag inte nämnt men som inte är den minst viktiga, är kommunikationerna, särskilt vägväsendet. Det gäller att bereda de avlägset boende möjlighet att komma i kontakt med de mera tät bebyggda områdena för att få avsättning för sina produkter och kunna föra mjölken, som herr von Stockenström talade om, till mejerierna. Det var för resten en glädjande iakttagelse, som jag gjorde, att det finns ett stort intresse för organisering av jordbrukarna i mejeriföreningar och dylikt, och det är endast möjligheterna att kunna helt och hållet utnyttja dessa organisationsformer, som på många områden saknas. En stödaktion, om man skall kalla det så, vore därför synnerligen berättigad och skulle också, utom den direkta hjälp, som den avser att ge det norrländska jordbruket, utgöra en uppmaning inte bara åt befolkningen utan även åt de många av befolkningens egna kommunala förtroendemän, som med stort arbete och möda och trots de långa avstånden söka avhjälpa svårigheterna och bemästra förhållandena på det mest lämpliga sätt.

Nu är det att beklaga, att utsikter för en framgång för de väckta motionerna icke synes föreligga. Jag har för min del deltagit i arbetet med dessa mo-

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

tioners utarbetande och undertecknat desamma på rent sakliga grunder, därför att jag ansett, att de äro berättigade och välgrundade, och utskottet självt yttrar ju också i början av sin motivering, att det delar motionärernas uppfattning, att effektiva åtgärder för de ofullständiga jordbruken böra vidtagas från statens sida, i vad det gäller den nu föredragna punkten. Men utskottet går bakom utredningar, som igångsatts. Jag måste säga: är detta verkligen så svåra saker, att man inte skulle kunna handla positivt utan att ideligen under årtal utreda dessa spörsmål, som ha diskuterats och ventilerats och utretts så många gånger förut? På den nu föredragna punkten skiljer man sig ju inte i fråga om anslaget karaktär — utskottet vill ju vara med om ett anslag — utan det är det speciella norrlandsanslaget, som utskottet inte vill understödja.

Utskottet har också krupit bakom ett uttalande av riksdagens revisorer förra året, där de pekat på vissa brister i kontrollen och dylikt, men det framgår inte, om utskottet tagit del av de förklaringar över de av statsrevisorerna påtalade förhållandena, som lantbruksstyrelsen avgivit. Jag har läst lantbruksstyrelsens svar, och jag har tyckt mig finna, att vad som i detta avseende diskuterats icke är av svårare beskaffenhet än att utskottet hade bort kunna lämna åt Kungl. Maj:t fullmakt att i administrativ ordning reglera dessa detaljer, som dock äro av mindre betydelse i det stora sammanhanget.

Jag har med detta, herr talman, velat angiva den syn, jag har anlagt på detta spörsmål, och i anslutning därtill förenar jag mig i det yrkande, som först framställt av herr Domö.

Herr Carlström: Herr talman! I anledning av den långt framskridna tiden skall jag fatta mig kort. Det har anförts från majoriteten i utskottet som ett av skälen för avslag å denna motion, att man vill avvakta egnahemsutredningens förslag, och det har också sagts, att man vill lösa dessa frågor om upphjälpande av det norrländska jordbruket i ett enda stort sammanhang. Det har ju under tidernas lopp gjorts åtskilliga utredningar om hjälp åt norrlandsbefolkningen, och herr Lindhagen har ju nyss här anført en historik över detta. Det har ju också vidtagits en hel del åtgärder, och vi sakna ej heller erfarenheter om de vidtagna åtgärdernas effekt, och beträffande speciellt den i denna punkt ifrågasatta jordbrukshjälpen, nämligen statsbidrag för nyodling och betesförbättring på ofullständiga jordbruk, som ju prövats nu under en följd av år, äro erfarenheterna enbart goda. Det borde för jordbruksutskottets vidkommande inte ha varit någon tvekan om att icke vad som här begärts såsom ökning av anslaget av motionärerna är berättigat.

Jordbruksministern antydde, att den här ifrågasatta ökningen med 400,000 kronor på anslagsposten under förevarande punkt och varav 200,000 kronor, som skulle komma på Norrlands andel, betyda ganska litet i det stora hela. Men är det verkligen så? Nej, det är så, att motionärerna ha föreslagit en annan än den hittills tillämpade fördelningen av anslaget mellan Norrland och det övriga landet, så att hälften av anslaget skulle gå till de fyra norrländska länen. Detta innebär, att anslaget för nyodlingsbidrag skulle komma att för Norrlands vidkommande ökas till det dubbla, varigenom efterfrågan i sin nuvarande omfattning skulle kunna tillgodoses. Jag tänker speciellt på de norrbottniska förhållandena. Där har det gjorts ansökningar om bidrag på sammanlagt c:a 500,000 kronor om året, men endast ungefär hälften därav har beviljats. Om motionärernas förslag ginge igenom, skulle bidragssumman ökas till den dubbla, mot vad som beviljats för år 1937.

Det har ju tidigare under debatten anförts, att småbruket är särskilt fram-

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
trädande i Norrbotten, men jag vill i alla fall här nämna några siffror, som belysa detta förhållande.

Av hela antalet brukningsdelar i Norrbottens län, 16,923 stycken, är det inte mindre än något över 7,000 stycken som ligga i storleksgruppen under 2 hektar, utgörande 42 procent av hela antalet brukningsdelar, och räknar man även med alla brukningsdelar under 5 hektars storlek, äro vi uppe i sammanlagt 78 procent av hela antalet brukningsdelar. Vi få väl utgå ifrån såsom ett faktum, att åtminstone alla jordbruk, som ha mindre storlek än 5 hektar, få betraktas såsom ofullständiga och att de, som ha mindre storlek än 2 hektar, naturligtvis i alldeles särskild grad äro i behov av utökning av den odlade arealen. Om vi nu räkna med ett bidrag av i medeltal 200 kronor per hektar, skulle för Norrbottens vidkommande med en sammanlagd medelstilldelning av 500,000 kronor årligen kunna nyodlas 2,500 hektar, eller vid fördelning på de 7,000 brukningsdelar, vilkas areal understiger 2 hektar, cirka $\frac{1}{3}$ hektar per brukningsdel årligen, och då skulle varje till denna kategori hörande småbrukare i så fall komma att få cirka 70 kronor årligen i statshjälp för nyodling.

Jag skulle värdsammast vilja framställa den frågan till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, om han för sin del anser, att vad motionärerna här ha begärt kan vara för mycket? Även med det belopp, som motionärerna föreslå, blir ju odlingstakten ej större än att det skulle komma att åtgå en tid av omkring 10 år, innan en dylik fattig småbrukare kommer upp till en odlad areal om 4—5 hektar. Men med det anslagsbelopp, som under åren 1936 och 1937 utgått till Norrbotten, kräves den dubbla tiden eller omkring 20 år för att komma upp till nämnda resultat. Den av jordbruksutskottets majoritet nu tillstyrkta punkten i den kungl. propositionen upptager ingen förhöjning av nyodlingsanslaget, och som norrbottensrepresentant måste jag finna jordbruksutskottsmajoritetens inställning till denna fråga vara en stor besvikelse. Och, mina herrar, säkerligen delar hela den norrländska jordbrukarebefolkningen denna min uppfattning.

Denna fråga hade icke bort få någon partipolitisk färg. Den är ej heller enbart en fråga om jordbruksnäringens upphjälpande. Här gäller det att hjälpa en av de allra sämst ställda befolkningsgrupperna i vårt land, och frågan har därför också en social betydelse av stor räckvidd.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang erinra om ett par episoder från riksdagsresan i somras.

Den ena av dessa episoder anknyter sig till besöket vid de lappländska gruvorna och de till desamma anknutna exporthamnarna Narvik och Svartön vid Luleå. Vi sågo till en del och finga för övrigt av bolagsledningen en redogörelse över de praktiskt taget outtömliga järnmalmfyndigheterna i denna nordligaste del av vårt land. Vi beforo också den järnväg mellan Narvik och Luleå — den s. k. malmбанan — som med den nuvarande malmtransporten årligen tillför staten en nettoinkomst av cirka 20 miljoner kronor. Jag antar, att de flesta av riksdagsresenärerna kände sig imponerade av de storartade anläggningarna vid Luossavaara-Kiirunavaara och Malmberget, Svartön och Narvik, inte blott i fråga om de tekniska hjälpmedlen för malmens utvinning ur gruvorna, dess transport till och inlastning i de stora malmångarna vid respektive hamnar, utan även i vad det gällde de samhälleliga, i många fall förstklassiga anordningarna för den befolkning, som är bosatt i dessa samhällen. Kiruna municipalsamhälle är ju i många avseenden ett mönstersamhälle. Detta jämte många andra drag i den norrbottniska fysionomien ha vi alla anledning att vara glada åt.

Men den, som gjorde sig tid att studera länets förhållanden i andra avseen-

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

den, fann förvisso, att medaljen även hade sin baksida och en mycket mörk sådan.

Den andra episoden jag vill påminna om gällde besöket i Råneå. Där framförde kommunens representanter i värtaliga och klara ordalag till de församlade riksdagsrepresentanterna denna sockens ekonomiska nödläge. Den industri, som tidigare funnits i denna socken, hade lagts ned. Det kommunala skattetrycket hade nått en orimlig höjd. För år 1937 var utdebiteringen per skattekrona av allmän kommunalskatt ej mindre än 35:55, och hela kommunala utdebiteringsbehovet — landstings- och vägskatt inräknade — kronor 42:62. Sedan statsbidraget för skattelindring, som utgick med 24:50 per bevilningskrona, avdragits, återstod en effektiv kommunalskatt av kronor 18:12, vartill kom den egentliga kronoskatten. Antalet av fattigvården understödda personer i kommunen var mycket stort. År 1935 funnos sålunda inom kommunen ej mindre än 2,156 varaktigt och tillfälligt av fattigvården understödda personer på en folkmängd av cirka 8,000 personer. Mer än var fjärde person var sålunda under nämnda år mer eller mindre beroende av fattigvårdens stöd och hjälp. Dylika exceptionella förhållanden inskränka sig ej till Råneå kommun ensam. Nederkalix kommun och en del andra kommuner i Norrbottens län befinna sig i liknande läge. Efter industriens tillbakagång har man endast att lita sig till jordbruket och de arbetsförtjänster, som vid sidan av jordbruket kunna ges, men jordbruksenheterna äro oftast för små för att kunna bereda bärning åt en familj.

Det låg en underton av förtvivlan i de kommunala talesmännens anföranden, men de vågade också uttrycka en förhoppning, att statsmakterna skulle komma att vidtaga åtgärder för rådande av bot på nödläget.

Nu tycker man ju att, när det gäller hjälp, så skall hjälpen vara av sådan beskaffenhet, att den blir till verklig hjälvhjälp. Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang i anslutning till sifferuppgiften från Råneå nämna, att denna socken, alltså Råneå, fick i statsbidrag till skattelindring för år 1937 ungefär en tredjedels miljon kronor, och det sammanlagda statsbidraget för skattelindring för Norrbottens läns landskommuner uppgick samma år, alltså året 1936—1937, till över 3 miljoner kronor. Är det då inte under sådana förhållanden riktigt, att man försöker vidtaga sådana åtgärder, att man kan minska detta skattetryck och därigenom nedbringa behovet av hjälp genom skattelindring från statens sida? Jag är övertygad om, att ifall riksdagen nu, tvärt emot vad utskottsmajoriteten föreslagit, skulle gå med på att bevilja vad som begärts i motionerna, skulle ett sådant beslut komma att hälsas, såsom jag tidigare sagt, med mycket stor tillfredsställelse icke minst uppe i Norrbotten, och jag upprepar ännu en gång, att det i motsatt fall blir mycket stor besvikelse.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag skall inte uppehålla debatten länge. Jag ville bara till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, när han säger, att egnahemsutredningen borde ha gått in till Kungl. Maj:t med begäran om att få ett högre anslag, och jämförde detta med den framställning, som gjorts av egnahemsutredningen avseende frihetsåren till kronotorpare, nämna, att den senare frågan låg till på ett helt annat sätt, eftersom den gällde en skrivelse till Kungl. Maj:t med framställning om att just få ytterligare frihetsår, som sedan remitterats från Kungl. Maj:t till egnahemsutredningen för yttrande. Alltså ansågo vi, att det förhållandet, att en utredning pågår, när man inte rör vid grunderna för statsbidraget, såsom ju många gånger påpekats tidigare här i dag, icke borde hindra riksdagen att, ifall den så ville, gå in för att höja det nu utgående anslaget.

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Men då säger herr statsrådet, att det kan hända, att jordbrukarna i Norrland betacka sig för den välvilliga hjälp, som åstadkommes genom att höja detta anslag. Nej, herr statsråd, det komma de inte att göra. De tacka för det välvilliga löftet att få detta lilla bidrag. De få för närvarande upp till 250 kronor per hektar i statsbidrag för att de odla sin egen mark — det är inte meningen att köpa någon mark, utan det gäller deras egen mark — med egen arbetskraft, till exempel med hjälp av hemmavarande barn, för att utveckla sitt jordbruk att bli mera bärkraftigt. Så ligger det till. Sedan blir det en annan och stor fråga att behandla, när vi komma med vår utredning, och så mycket törs jag nog säga, att vi luta åt att man måste höja grundbidraget. De småbrukare, som tidigare begärt och fått det lägre bidraget, bli nog ändå inte missbelättna, i fall bidraget hädanefter skulle höjas, och förresten har det blivit billigare för staten, att vederbörande kunnat komma i gång med odlingen tidigare.

Nu säger herr Tjällgren, att det skulle vara praxis inom jordbruksutskottet, att utskottet, när en fråga är under utredning, icke tillstyrker någon motion — det skall helst inte väckas någon sådan motion heller — som avser den under utredning varande frågan. Detta har statsrådet inte tagit hänsyn till, då han höjt anslaget på denna punkt med 50,000 kronor.

Vi anse detta anslag vara ofullständigt även med denna höjning och vilja ha det högre. Därför ha vi föreslagit en höjning av detsamma, oaktat utredningen icke blir färdig förrän under nästkommande år.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Jag förstår full väl, att man kan önska ett högre bidrag, men vad jag invände var att jag tycker, att när det sitter en utredning, hade förslaget haft en starkare grund om man från denna utrednings sida hade kunnat säga, att detta spörsmål är så angeläget, att det är riktigt, att riksdagen höjer beloppet.

Det är självfallet, att jag inte tror, att det går att tillfredsställa behovet, med mindre än att bidragsprocenten får ökas högst väsentligt. Men jag vill än en gång ställa den frågan: komma inte de småbrukare att bli något missräknade, som nu få bidrag men sedan finna, att de, om de väntat, kunnat få ett ännu högre bidrag? Det är möjligt, att så icke blir fallet. Men varför höjde man inte bidraget ännu mera den tid då det rådde stor arbetslöshet i ifrågasvarande trakter och då bidrag behövdes för att vederbörande skulle kunna skaffa sig nödig inkomst?

Herr **Domö**: Herr talman! Det påvisades av herr von Stockenström, att jordbruksproduktionen stiger i Norrland. Om man skulle begagna detta som ett motiv för att gå emot ett sådant bidrag, som det här är fråga om, så tycker jag, att det skulle vara ganska tråkigt, i fall en åtstramning av produktionen i första hand skulle behöva gå ut över Norrland.

När herr statsrådet i sitt anförande var inne på frågan om bidragsgrunderna, nämnde han något om att det är sannolikt, att det kommer fram nya bidragsgrunder, som kanske äro gynnsammare än de nuvarande för de bidragsmottagande, och att det därför skulle vara så att säga en dålig affär för dem att nu gå in för att göra vissa arbeten, för vilkas utförande de kanske framdeles kunde emotse större bidrag. Det föreföll, som om det låge något i herr statsrådets yttrande, som gäve på hand, att det skall bli bättre bidragsvillkor. Men jag vill fråga herr statsrådet, om man kan anse, att man ovillkorligen behöver ordna det så, att det skall bli dyrare för staten än vad som är nödvändigt för att vinna syftemålet, fullständigandet av de ofullständiga jordbruken och förbättrad bärighet. I fall man nu här kan få fram bärkraftiga jordbruk

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
 för en någorlunda billig penning, varför inte göra det? Under förra året inkom ansökningar om bidrag på tillsammans 3,600,000 kronor, såvitt jag icke misstänker mig, och enligt vårt förslag skulle ett belopp av 2.4 miljoner ställas till förfogande, och denna bidragssumma skulle helt visst utnyttjas.

Det var med tillfredsställelse jag hörde herr statsrådets uttalande, att han för sin del gärna skulle se, att man kunde få högre bidrag. Om jag får tolka detta uttalande så, att han inte hade något emot att vi fatta ett beslut, som går ut på en utökning av bidragsbeloppen, skulle det naturligtvis vara mycket tillfredsställande, och om så är fallet, är det, tycker jag, all anledning för dem, som bekänna sig till tanken att vilja åstadkomma effektiv hjälp åt de små jordbruken i Norrland, att biträda reservationen.

Herr Lindhagen gjorde i sitt anförande följande sammanställning: Gustav Vasa, jag och Bramstorp. Det var en mycket förnämlig konstellation och om, när det gäller att ordna jordbruksfrågan för Norrland, man visar Gustav Vasas oräddhet, herr Lindhagens energi — för att inte begagna ett annat uttryck — och herr Pehrsson-Bramstorps nuvarande möjligheter, kan man säkerligen komma ganska långt. Men vi kunna ju börja med att biträda reservationen.

Herr von Stockenström: Jag vill bara uttryckligen framhålla, att då jag nämnde siffror rörande mjölkproduktionen i Norrland, var det närmast för att lämna en del upplysningar om det faktiska läget och inte för att varna för en pågående produktionsökning där. Jag vill gärna medge, att produktionen i Norrland av mjölk och smör fortfarande är liten i jämförelse med övriga delar av landet.

Jag har, som sagt, bara velat göra detta påpekande för att inte på något sätt bli missförstådd.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Domö, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen, dock med den ändring i motiveringen, att sista meningen i sista stycket, vilken mening började med »Statsanslaget till landet i övrigt» och slutade med »till jordkörning», utginge och ersattes av följande:

»Statsanslaget till landet i övrigt torde fördelas sålunda, att 300,000 kronor avses till nyodling, 400,000 kronor till betesförbättring, 425,000 kronor till stenröjning och 75,000 kronor till jordkörning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till föreliggande behov och ansökningar verkställa den slutliga fördelningen.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Domö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 149, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen med den av herr Domö föreslagna ändringen i motiveringen.

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—50;

Nej—26.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 150.

Lades till handlingarna.

Punkten 151.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till arrenderåd-givning åt vissa arrendatorer.

Punkten 152.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning — innebärande i förhållande till anvisningen för innevarande budgetår en minskning med hänsyn till medelsåtgången med 9,000 kronor — hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Arrenderåd-givning åt vissa arrendatorer för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 1,000 kronor.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! När detta anslag första gången beslutades år 1934, bestämdes det till 10,000 kronor. Det anfördes då just emot förslaget om att frigöra arrendejordbruken, så att de blevo självständiga jordbruk — och det var ett av huvudskälen — att man hade tillmötesgått arrendatorerna, så att de av detta anslag kunde få sina kostnader bestridda för den hjälp de behövde, ifall de inte kunde komma överens med sina jordägare. Men vi sade redan då, att arrendatorerna inte vågade anställa någon process, att de förresten äro oförmögna att sätta i gång med att skaffa alla de papper, som behövas för ett sådant företag, och att det *anslaget framför allt bara var ett skenanslag för att mota den verkliga arrendatorsbefrielsen*.

Nu se vi här, hur rätt vi då hade. Det visar sig nämligen, att arrendatorerna inte ha använt den vägen, och allra minst kunna de genom att hota jordägaren med process om kontraktsvillkor tilltvinga sig någon bondefrihet i den reella bemärkelse, som vi i dag ha diskuterat.

Nu säges det, att medelsåtgången under det senaste budgetår, för vilket denna är känd, varit endast 70 kronor, medan 10,000 kronor anvisats härför såsom förslagsanslag. För den skull minskas nu anslaget till 1,000 kronor. Jag skulle egentligen vilja föreslå, att anslagsbeloppet sänkes till 70 kronor för konsekvensens skull, men jag vill inte göra någon erinran om detta förslagsanslag, utan *det må stå kvar såsom ett monument över misslyckandet att genom denna fint med 10,000 kronor till rättshjälp särskilt åt Norrlands bolagsarrendatorer vid uppgörande av arrendekontrakt söka förhindra arrendatorsklassens verkliga frigörelse*.

Anslag till arrenderådgivning åt vissa arrendatorer. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 153—166.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 167.

Lades till handlingarna.

Punkterna 168—175.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 176.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens skogsförsöksanstalt: Omkostnader för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 76,000 kronor.

*Anslag till
statens skogs-
försöksanstalt.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 36 av herrar *Sundberg* och *Heiding* samt II: 116 av herr *Sandström* m. fl., vari hemstälts — såvitt nu var i fråga — att riksdagen måtte antaga den stat, som styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt föreslagit för skogsförsöksanstalten, och sålunda höja omkostnadsstaten till 86,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Utskottet finner ej skäl att i vidare mån än statskontoret tillstyrkt och Kungl. Maj:t föreslagit höja förevarande anslag. Vid sådant förhållande anser sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till motionerna.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 36 och II: 116 — såvitt de behandlats under förevarande punkt — till Statens skogsförsöksanstalt: Omkostnader för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 76,000 kronor.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Mannerskantz* — under åberopande av motiveringen till motionerna I: 36 och II: 116 — hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 36 och II: 116 — såvitt de behandlats under förevarande punkt — till Statens skogsförsöksanstalt: Omkostnader för budgetåret 1938/1939 anvisa ett förslagsanslag av 86,000 kronor.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! På denna punkt gör sig utskottet enligt min mening skyldigt till någonting, som nästan måste betecknas med ordet futtighet. Att i ett av världens skogrikaste länder, i ett land där ungefär hälften av exporten härrör från skogen och där vi ju faktiskt alla önska, att en ytterligare utveckling på det området må komma till stånd, neka den anstalt, som har ett mycket stort ansvar för den vetenskapliga forskningen på detta område, ett anslag, som den begär för att vederbörande skola kunna företaga nödvändiga resor till de olika platser, där försöksverksamhet pågår, kan väl inte stå i proportion till vartannat. Lyckligtvis, kan jag säga, har inte utskottet försökt att motivera detta utan har endast sagt, att det inte finner skäl att gå med på det anslag, som styrelsen för skogshögskolan och

Anslag till statens skogsförsöksanstalt. (Forts.)

statens skogsförsöksanstalt ha äskat, ty om man gav sig in på att motivera detta, skulle det väl visa sig vara rätt svårt att få människor att förstå en sådan motivering. När det gäller våra svenska skogar, som ha en så dominerande betydelse för landet, gör det inte så mycket, om man beviljar 10,000 kronor mer än vad man förut funnit vara nödvändigt.

Jag förstår naturligtvis, att det här inte finns någon större utsikt att få de 10,000 kronor ytterligare, som här begäras, beviljade, men jag tycker inte det är riktigt, att en sådan fråga förbigås utan att det här i kammaren säges ifrån, att det inte finns mycken mening i att pruta på dessa 10,000 kronor. Om denna anstalts verksamhet, kombinerad med andra anstalters, som syssla med liknande försök, skulle kunna höja produktionen och kvaliteten av vår svenska skogshantering bara med några få procent, skulle ju detta innebära en inkomstökning av tiotals miljoner kronor om året för landet. Det är därför jag vill påpeka, att proportionerna här äro alldeles felaktiga. Orsaken till att jag inte fått några medreservanter är väl dels den, att summan är så obetydlig, och dels att man kan ledsna på att i den ena frågan efter den andra finna sig ställd emot en hög mur, såsom för närvarande är fallet i de flesta frågor, som behandlas här i riksdagen.

Jag vill nu endast, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr Hansson: Herr talman! Jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att detta anslag dock är upptaget med ett 6,100 kronor högre belopp än förra året. För övrigt skall jag endast be att få hänvisa till utskottets utlåtande, där utskottet förklarar, att det ej funnit skäl att i vidare mån än statskontoret tillstyrkt och Kungl. Maj:t föreslagit höja förevarande anslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Jag bara undrar, vem som förstår behovet av detta anslag bäst, statskontoret eller skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt. Jag tror, att de två senare äro större auktoriteter därvidlag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 177—181.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 182 och 183.

Lades till handlingarna.

Punkterna 184 och 185.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 186 och 187.

Lades till handlingarna.

Punkterna 188—192.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 193 och 194.

Lades till handlingarna.

Punkterna 195—216.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 217 och 218.

Lades till handlingarna.

Punkterna 219—232.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 233.

Lades till handlingarna.

Punkterna 234—242.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 243—245.

Lades till handlingarna.

Punkten 246.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 160—165 och 167 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringsarbeten inom riksbankens fastighet vid Drottninggatan i Göteborg; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om ersättning till förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbo för vissa av Rolf havda utgifter för uppehållande av arbetet vid Vassijaure (numera Abisko) naturvetenskapliga station;

nr 21, i anledning av väckt motion om anslag till prisbelöning av uppfinnare av maskiner och redskap för jordbrukets och fiskets främjande;

nr 22, i anledning av väckta motioner om anslag till stödjande av hästaveln inom Norrbottens län;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet på grund av statsbidrag till ett sänkingsföretag av sjön Suolojaure i Arvidsjaurs socken av Norrbottens län; och

Första kammarens protokoll 1938. Nr 16.

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till ett torrlägningsföretag inom Millesviks och Eskilsätters socknar av Värmlands län.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammantående avslutades kl. 5.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
